

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 & Κλάδου, 105 65 Αθήνα
τηλ.: 3215 146/fax: 3215 147
e-mail: sadas-pea@tee.gr

'ARCHITEKTONES'
JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF GREEK ARCHITECTS
Issue 24, Cycle B, November/December 2000
Vrussakiou 15 & Kladou, 105 65 Athens
tel.: 3215 146/fax: 3215 147

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Παναγιώτης Γεωργακόπουλος
Αντιπρόεδρος: Αλέξανδρος Βράκας
Γεν. Γραμματέας: Θανάσης Παπάς
Ταμίας: Γιώργος Χαλαμπίδης
Ειδ. Γραμματέας: Γιώργος Σημαιοφορίδης
Μέλη: Δημήτρης Αναστασιάδης
Κορίνα Δαγκλή
Παναγιώτης Δεσποτόπουλος
Δημήτρης Μαραβέας
Πετρίνα Μεδίτσκου
Κώστας Μπαρδάκης
Γιώργος Παπαπαύλου
Νίκος Σιαπκίδης
Σήφη Φανουράκης
Πετρούλα Φατούρου

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ-ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ
Παναγιώτης Γεωργακόπουλος

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συντακτών τους.
Οι επίσημες θέσεις του ΣΑΔΑΣ και των άλλων
Συλλόγων Αρχιτεκτόνων δημοσιεύονται στη στήλη
Δραστηριότητες του συλλόγου.

Τιμή τεύχους Δρχ. 1

ΕΚΔΟΤΗΣ

Σωτήρης Δημακόπουλος
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕ
Αθήνα: Βουλιαγμένης 49, 116 36 Αθήνα
τηλ.: 9235 487-9/fax: 9222 743
Θεσ/κη: Βασ. Όλγας 181

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Όλγα Ερμανουηλίδου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Γιώργος Καλομηνίδης
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Κυριάκος Κοσμάς
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

Αθήνα: Λάμπης Δορλής, Βάνα Διαμαντοπούλου
Αρετή Κατή, Τάσος Σπανούδης, Ντίνος Δογορίτης
Θεσ/κη: Τέτα Μάη, Μαρία Θεοχαροπούλου

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Νίκη Δανιηλίδου
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
Γιώργος Βρεττάκος
DTP SERVICE

Extension, Γ. ΒΑΡΔΑΚΗΣ & ΣΙΑ ΟΕ
Φίλωνος 64 Δάφνη, τηλ.: 9735 563

ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
Περαντινός-Κανάκης ΟΕ

Φίλωνος 64 Χαραυγή, τηλ.: 9716 847
ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ευάγγελος Μοσχόφης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«Σημείωμα της σύνταξης» (σελ. 18)

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

N. Χολέβας, «Οι αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές επιλογές του Ελ. βενιζέλου» (σελ. 20)

M. Λεφαντζής, «Το "νέο" μουσείο» (σελ. 24)

Γ. Κατσαβουνίδου, «Μικρό χρονικό μιας αστικής ανάπλασης» (σελ. 28)

DOSSIER

Μουσεία Ελλήνων αρχιτεκτόνων (2ο)

M. Φωτιάδης, «Κέντρο Γαία Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας» (σελ. 50)

«Επέκταση Αρχαιολογικού Μουσείου Καβάλας» (σελ. 56)

M. Τυλιανάκης, «Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδας» (σελ. 62)

N. Χατζηκυριάκος, «Μουσείο Φρουσέρα» (σελ. 68)

ΕΙΔΗΣΕΙΣ-ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ (σελ. 74)

M. Τυλιανάκης, «Μουσείο Προϊστορικής Θήρας»

A. Κουβελά-Παναγιωτάτου, «Μουσείο Προϊστορικής Θήρας»

«Αποτελέσματα Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού για την ανέγερση Δημαρχιακού Μεγάρου Λαμψείας»

«Οργανισμός Ανέγερσης Νέου Μουσείου Ακρόπολης - Κατάλογος των συνεργαζόμενων γραφείων που προπελεγίσαν για το β' στάδιο του διαγωνισμού»

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ (σελ. 77)

Στο εξώφυλλο: Το Κέντρο Έρευνας και Περιβάλλοντος «Γαία» Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, αρχ. M. Φωτιάδης
Σ' αυτήν τη σελίδα: Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδας, αρχ. M. Τυλιανάκης

Επιθυμία του Συλλόγου είναι, να αξιοποιήσει τις απόψεις όλων των συναδέλφων μέσα από τις σελίδες του περιοδικού. Είναι δυνατόν, όλες οι συνεργασίες που θα αποστέλλονται στο περιοδικό, είτε υπό μορφή παρουσιάσεων έργων, θέσεων και επιστολών να καταχωρούνται στις σελίδες του.
ΤΑ ΑΡΘΡΑ ΠΟΥ ΘΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ, ΠΡΕΠΕΙ ΩΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΔΙΣΚΕΤΑ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΜΕ PRINT-OUT ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Θα είναι πολύ χρήσιμο για όλους το περιοδικό να ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ και να ασκείται κριτική για το περιεχόμενο και την εμφάνισή του από όλους τους συναδέλφους.

Το περιοδικό διευθύνεται από
Συντακτική Επιτροπή

Η γενικότερη σημασία που παρουσίασε η πρόταση για την αναθεώρηση του Συντάγματος από τον αρμόδιο υπουργό, οδήγησε τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ να επεξεργαστεί και να υποβάλλει προς αυτόν τις παρακάτω θέσεις οι οποίες εγκρίθηκαν ομόφωνα από το Δ. Σ.

Θέσεις ΣΑΔΑΣ-Πανελληνίας Ένωσης Αρχιτεκτόνων σχετικά με την αναθεώρηση του Συντάγματος

Ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων, σχετικά με την αναθεώρηση του Συντάγματος, διατυπώνει τις παρακάτω θέσεις που αφορούν σε θέματα αρμοδιότητάς του δηλαδή θέματα σχεδιασμού και περιβάλλοντος:

1. Θεωρεί ότι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητας ζωής, πολλές φορές μέχρι σήμερα για λόγους θεσμικούς ή νομοθετικούς, βρίσκονται σε αντιπαλότητα και απ' αυτή την άποψη είναι απαραίτητη η βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου που προφυλάσσει το περιβάλλον, την κοινωνία και τους πολίτες από αυθαιρεσίες και ακραίες καταστάσεις.

2. Σχετικά με την έννοια του δάσους στην § 1 του άρθρου 24, ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ διαφωνεί να ορίζεται με νόμο, γιατί δεν είναι δυνατόν ο χαρακτηρισμός ή μη μιας περιοχής σαν δάσος, να ορίζεται από την εκάστοτε νομοθετική εξουσία και υποστηρίζει τη θέση ότι η έννοια του δάσους πρέπει να ορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης.

3. Σχετικά με την § 3 του άρθρου 24 που προστίθεται στο σχέδιο αναθεώρησης, ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ προτείνει την παρακάτω διατύπωση:

«Ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός γίνεται με ευρείες διαδικασίες συμμετοχής του πολίτη και με βάση τις αρχές της βιώσιμης αειφόρου ανάπτυξης, ως νόμος ορίζει. Ο καθορισμός των χρήσεων γης και όρων δόμησης (στις πόλεις και τους οικισμούς και τις λοιπές περιοχές της χώρας) συνιστά εργαλείο σχεδιασμού, γίνεται κατά ευρείες γεωγραφικές και οικιστικές ενότητες ή φυσικά οικοσυστήματα και επιβάλλεται να σταθμίζει τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του κράτους».

Σύμφωνα και με την παραπάνω πρότασή του, ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ διαφωνεί ριζικά με την προτεινόμενη προσθήκη "οι χρήσεις γης και οι όροι δόμησης στις πόλεις, τους οικισμούς και στις λοιπές περιοχές της χώρας ορίζονται με νόμο έτσι ώστε να λαμβάνονται υπόψη και να σταθμίζονται όλα τα δεδομένα, οι δε σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης" γιατί όπως ρητά αναφέρεται στην εισηγητική έκθεση «Με τη νέα αυτή συνταγματική διάταξη ανατίθεται στον κοινό νομοθέτη η αρμοδιότητα του χωροταξικού, πολεοδομικού και οικιστικού σχεδιασμού».

Επί πλέον μέσω αυτής της ανάθεσης οι αποφάσεις καθίστανται ανέλεγκτες από τη δικαστική εξουσία.

Λαδάικα, φωτ. 1994, © Γ. Τσαφάνικης

ΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

• Νίκος Χολέβας • αρχιτέκτων, καθηγητής ΕΜΠ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Ελ. Βενιζέλος δέσποσε στην πολιτική ζωή της Χώρας κατά την εποχή του Μεσοπολέμου. Από το 1910 μέχρι το 1933 διετέλεσε πλειστάκις πρωθυπουργός, αφήνοντας με τη δράση και την προσωπικότητά του τη σφραγίδα του στη νεώτερη ιστορία της Ελλάδας.

Η αρχιτεκτονική και η πολεοδομία ιδιαίτερα η μορφή της «νέας πρωτεύουσας», αλλά και της Θεσσαλονίκης, απασχολούν τον Ελ. Βενιζέλο. Θέλει να προσδώσει στην Αθήνα τη μορφή μιας νέας σύγχρονης και μεγαλοπρεπούς πόλεως που μπορεί να διαγωνιστεί με τις μεγάλες πρωτεύουσες της Κεντρικής Ευρώπης. Το Παρίσι, το Λονδίνο και το Βερολίνο αποτελούν πηγές έμπνευσης, ιδιαίτερα μετά τη νικηφόρα έκβαση των Βαλκανικών Πολέμων. Η «μεγάλη ιδέα» της αναμόρφωσης των Αθηνών βρίσκεται μέσα στους βασικούς προβληματισμούς των Κυβερνήσεων του Ελ. Βενιζέλου και συμπίπτουν χρονικά με την ίδρυση στο Ε. Μ. Πολυτεχνείο της Ανωτάτης Σχολής Αρχιτεκτόνων το 1917.

Εκείνα τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της Σχολής, η διδασκαλία χαρακτηρίζεται από μία σαφή προσήλωση στα διατάγματα της ακαδημαϊκής αρχιτεκτονικής και της χρήσης των ρυθμών, μια και διδάσκουν προσωπικότητες που πιστεύουν και έχουν γαλουχηθεί στα διατάγματα των Beaux Arts και του εκλεκτισμού.

Η αρχιτεκτονική θα βρεθεί εκείνα τα χρόνια στο επίκεντρο των προβληματισμών μια και οι βαλκανικοί πόλεμοι και οι παράλληλες μετακινήσεις πληθυσμών, αναγκάζουν τις κυβερνήσεις των βαλκανικών χωρών να σκύψουν με ιδιαίτερη προσοχή στα προβλήματα της επερχόμενης πολεοδομικής

κρίσης που συνεχώς συσσωρεύονται απειλητικά βρίσκοντας ανέτοιμες και τις κυβερνήσεις και τους ειδικούς επιστήμονες.¹

Ήδη από την πρώτη δεκαετία του αιώνα παρουσιάζονται διάφορες μελέτες για την Αθήνα. Η «σχεδιασμένη» πόλη προκύπτει ανάγλυφα μέσα από τις τελικά ουτοπιστικές προτάσεις των L. Hoffmann (1908-1910) και T. Mawson (1918), προτάσεις που εκπονούνται σε σχεδιαστήρια της Κεντρικής Ευρώπης χωρίς καμία επαφή με την πολεοδομική και αρχιτεκτονική πραγματικότητα της πόλης.² Είναι τελικά ευτύχημα ότι καμία απ' αυτές δεν πραγματοποιήθηκε.

Αλλά στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι τα χρόνια εκείνα των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα και μέχρι την κήρυξη του πολέμου το 1940, ο κεντροευρωπαϊκός χώρος και ο βαλκανικός γίνεται θέατρο μεγάλων ανακατατάξεων γύρω από την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία.

Τα ρεύματα και τα πρωτοποριακά κινήματα της αρχιτεκτονικής που αναπτύσσονται στην Ευρώπη δεν αφήνουν ασυγκίνητους τους νεοέλληνες αρχιτέκτονες.

Η «μοντέρνα» αρχιτεκτονική εισβάλλει στην Ελλάδα αμέσως μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και αντιπαράσσει τις αρχές της σ' εκείνες του φθίνοντος ακαδημαϊκού και εκλεκτισμού που έλκουν τη ρίζα τους στην παρισινή Σχολή των Beaux Arts και που αποτελούν κατά κάποιο τρόπο το «αρχιτεκτονικό κατεστημένο» της εποχής. Ο Ελ. Βενιζέλος δεν κρύβει την προτίμησή του γι' αυτή την αρχιτεκτονική, που μέσα από τον κεντροευρωπαϊκό κοσμοπολίτικο χαρακτήρα της είναι γι' αυτόν σημείο αναφοράς με τις σπουδαίες κεντροευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

Είναι χαρακτηριστικό να ερευνησει κανείς μερικούς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς που γίνονται τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα, για να παρατηρήσει τις αρχιτεκτονικές επιλογές του Ελ. Βενιζέλου. Εδώ πρέπει να αναφερθεί το όνομα του αρχιτέκτονα και Καθηγητή στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Πολυτεχνείου Αλ. Νικολούδη (1844-1944). Ο Νικολούδης είναι ο κατ' εξοχήν εκπρόσωπος του ακαδημαϊσμού στην αρχιτεκτονική και των εκλεκτικιστικών διδαγμάτων των Beaux Arts του Παρισιού. Προικισμένος αρχιτέκτων, αριστοκράτης και κοσμοπολίτης, είναι ο «εκλεκτός» του Βενιζέλου. Δημιουργός πολλών έργων στην Αθήνα μεταξύ των οποίων

ενδεικτικά αναφέρουμε τον κινηματογράφο «Απτικών» (1916-20), την Φοιτητική Λέσχη του Πανεπιστημίου Αθηνών (1926) και τη Σχολή Αξιωματικών (Σαρόγλειο) (1928-29), αλλά και τη συμμετοχή του σε πολλές κρατικές αναθέσεις και διαγωνισμούς.

Μέσα σ' αυτούς ξεχωρίζουμε δύο: Εκείνον για το Δικαστικό Μέγαρο που προκηρύσσεται το 1919 και εκείνον για το Μετοχικό Ταμείο Στρατού (1926-27), σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα Σωτήριο Ι. Μαγιάση (1894-1966).³ Το Φεβρουάριο του 1996, στα πλαίσια συνεδρίου που οργάνωσε το Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών, είχαμε παρουσιάσει ανακοίνωση με θέμα: «Αρχιτεκτονική και Αρχιτέκτονες στην Αθήνα του Μεσοπολέμου. Το έργο του αρχιτέκτονα Νικ. Γ. Νικολαΐδη».

Γράφαμε τότε: «Η γαλλική Ecole des Beaux Arts στην οποία θα φοιτήσουν μεταξύ των άλλων οι Αλ. Νικολούδης και Βασ. Κουρεμένος, όπως και αργότερα ο Εμμ. Λαζαρίδης και ο Σωτ. Ι. Μαγιάσης, εισάγουν τις θέσεις και τα οράματα μιας κοσμοπολίτικης άποψης για την αρχιτεκτονική που συμβαδίζει και με την επί της αρχιτεκτονικής άποψη του Ελ. Βενιζέλου. Ο εκλεκτισμός εισάγεται στην πρωτεύουσα σε όλη του τη μεγαλοπρέπεια.

Από την άλλη ακριβώς μέσω της αρχιτεκτονικής του Σ. Μαγιάση, Ανδρέα Κριεζή και άλλων, πραγματοποιείται σταδιακά αλλά ουσιαστικά μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα, η μετάβαση από τον ακαδημαϊσμό στις νέες ρυθμολογικές επιταγές της εποχής. Η κατάκτηση του μοντέρνου κινήματος σταδιακά αλλά ουσιαστικά μέσα σε μία δεκαετία του 1920, αποτελεί πλέον μια πραγματικότητα και ο δρόμος προς τη ρασιοναλιστική μορφολογία πλαταινεί όλο και περισσότερο. Η Αθήνα της μετά την μικρασιατική καταστροφή εποχής, αρχίζει να παίρνει μια ολοκληρωμένη οντότητα μέσω του έργου των αρχιτεκτόνων που ευσητοποιούνται όλο και περισσότερο στις κατευθύνσεις του διεθνούς μοντέρνου κινήματος. Φυσικά η πορεία προς την ανανέωση της αρχιτεκτονικής έχει ήδη αρχίσει και μέσω των οραμάτων του Αριστοτέλη Ζάχου, που επαναπροσδιορίζει την ανάγκη της επιστροφής στα διδάγματα της λαϊκής και υστεροβυζαντινής προς ανεύρεση της «ελληνικότητας».

Συγχρόνως και με τον Α. Ζάχο μια ολόκληρη ομάδα νεώτερων αρχιτεκτόνων, αυτών της πρωτοπορίας, που με το έργο τους θα σφραγίσουν τη μορφή της πρωτεύουσας και θα αποτελέσουν τελικά τη μοντέρνα αρχιτεκτονική του Μεσοπολέμου. Μεταξύ αυτών τα ονόματα των: Γ. Κοντολέοντος, Π. Ν. Τζελέπη, Κ. Παναγιωτάκου, Νικ. Μητσάκη, Βασ. Δούρα, Αγγ. Σιάγα και τόσων άλλων ακόμη που καθιέρωσαν τη μοντέρνα γλώσσα στην αρχιτεκτονική μορφολογία την εποχή εκείνη στην Αθήνα, κάνοντάς την συγ-

χρόνως διεθνώς γνωστή και εκτιμητέα».

Από τη μια λοιπόν η «ομάδα» των αρχιτεκτόνων του ακαδημαϊσμού και από την άλλη εκείνη των θιασωτών της μοντέρνας γλώσσας της αρχιτεκτονικής του ρασιοναλισμού. Αλλά ας επιστρέψουμε σε δύο αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς που πραγματοποιούνται μέσα στις πρώτες δεκαετίες του αιώνα. Ο διαγωνισμός για το Δικαστικό Μέγαρο των Αθηνών, όπου το πρώτο βραβείο απονέμεται στον Αλεξ. Νικολούδη που ξεκινά μεν το 1910, αλλά καταλήγει σε ανάθεση από τον Ελ. Βενιζέλο σε άλλο οικόπεδο.

Πρόκειται σαφώς για ένα μεγαλόπρεπο κτίριο εκλεκτικιστικής μορφολογίας, το οποίο και λόγω του όγκου και της θέσης του, θα ξεσηκώσει θύελλα αρνητικών κριτικών στον αρχιτεκτονικό και πνευματικό κόσμο της εποχής. Κυρίως οι αρνητικές κριτικές επικεντρώνονται στην επιλογή του χώρου που είναι μέσα στο ευρύτερο αρχαιολογικό περιβάλλον των Αθηνών, στη σημερινή θέση του κτιρίου Βάϊλερ και λόγω του όγκου του έρχεται σε αντιπαράθεση με τον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης. Οι αντιδράσεις αυτές έπεισαν τελικά τη διοίκηση και η κατασκευή δεν πραγματοποιήθηκε.

Ο δεύτερος διαγωνισμός είναι εκείνος για το Μετοχικό Ταμείο Στρατού στο οικόπεδο των Βασιλικών Σταύλων που γίνεται το 1926-27. Στο διαγωνισμό αυτό λαμβάνει μέρος ο Αλ. Νικολούδης σε συνεργασία με τον Σωτ. Ι. Μαγιάση. Η πρόκληση είναι μεγάλη και λόγω του όγκου του έργου και λόγω του πολυσύνθετου των λειτουργιών που προβλέπονται στους όρους του κτιριολογικού προγράμματος. Οι ομοιότητες της ακολουθητέας μορφολογίας, αλλά και της κοσμοπολίτικης νοοτροπίας που αποτελεί πεποίθηση

Το κείμενο αποτελεί ανακοίνωση του αρχιτέκτονα-καθηγητή Ν. Χολέβα σε ημερίδα που έγινε στις 16 Νοεμβρίου 1996 στη Λέσχη των Φιλελευθέρων για την εξηκοστή επέτειο του θανάτου του Ελ. Βενιζέλου.

Η αναδημοσίευσή του γίνεται εξαιτίας της ιδιαίτερης επικαιρότητας και αναλογίας που παρουσιάζει σχετικά με τη λογική που διαπνέει την Πολιτεία ως προς τη χωροθέτηση και μελέτη σημαντικών αρχιτεκτονικών έργων.

δίπλα: Δικαστικό Μέγαρο. Κύρια όψη (1930)

πάνω: Φωτομοντάζ του αρχαιολογικού χώρου με τη μελέτη για το Δικαστικό Μέγαρο (αριστερά)

των αρχιτεκτόνων είναι πασιφανής και συνδέει την πρόταση αυτή με εκείνη αργότερα για το Δικαστικό Μέγαρο. Οι πρώτες δεκαετίες του αιώνα θέλουν την Αθήνα πρωτεύουσα των μεγάλων έργων.

Έτσι και μια πρόταση ανάπλασης του Λόφου του Λυκαβηττού από τον Κωνσταντινουπολίτη Κωνσταντίνο Π. Κυριακίδη (1884-1942), αρχιτέκτονα σημαντικών κτιρίων στην Αθήνα και μεταξύ των άλλων του Κεντρικού Κτιρίου του Κολλεγίου Αθηνών, που θα εγκαινιάσει στις 25 Μαΐου 1929 ο ίδιος ο Ελ. Βενιζέλος.

Ο Κυριακίδης, όπως και τόσο άλλοι αρχιτέκτονες αναζητούν μια «ελληνική» γλώσσα για τη νέα αρχιτεκτονική, ο καθένας με τις παραδοχές του και τα πιστεύω του. Ο «δωρικός» Κυριακίδης, έγγραφα σε παλαιότερη μελέτη μου, δεν ξεχνούσε ποτέ να εισάγει στη μορφολόγηση των έργων του στοιχεία από τη δωρική ρυθμολογία.⁴ Ο δρόμος προς την κατάκτηση μια νέας έκφρασης είναι εμφανής και με τις μελέτες για τη νέα πόλη της Θεσσαλονίκης μετά την καταστροφική πυρκαϊά του 1917.

Μελέτες των Η. Hebrard, Κ. Κιτσίκη και η συμβολή του Αρ. Ζάχου ως μέλους της Επιτροπής Νέου Σχεδίου της Θεσσαλονίκης, θα καταλήξουν στη νεοβυζαντινίζουσα με εκλεκτικιστική σφραγίδα διαμόρφωση της Πλ. Αριστοτέλους.⁵

Τα προβλήματα της Αθήνας δεσπόζουν, όπως και μεταξύ των άλλων εκείνα της παιδείας. Έτσι από τη δεκαετία του 1930 η κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου με υπουργό της Παιδείας το Γεώργιο Παπανδρέου προχωρεί σ' ένα μεγαλόπνοο σχέδιο της κατασκευής 4.000 νέων σχολικών κτιρίων σ' όλη τη χώρα. Αυτό το πρόγραμμα που ξεκινά υπό τη δ/ση του Αρ. Ζάχου, αργότερα του Νικ. Μητσάκη και τέλος του Πάτροκλου Καραντινού, αποτελεί όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και διεθνώς, παράδειγμα παρουσίας μοντέρνας ρασιοναλιστικής αρχιτεκτονικής σε τόσο μεγάλη κλίμακα. Πράγματι αρχιτέκτονες των κτιρίων αυτών είναι εκείνοι που εκπροσωπούν τη νεοελληνική πρωτοπορία στην αρχιτεκτονική. Ονόματα όπως αυτά των Νικ. Μητσάκη, Κ. Παναγιωτάκου, Αγγ. Σιάγα, Π. Καραντινού και τόσων άλλων, είναι οι εγγυήσεις στην υψηλή ποιότητα της νέας μοντέρνας αρχιτεκτονικής.

Την ίδια εποχή στα πλαίσια της «Πολοδομικής Επιτροπής» που συγκροτεί το Υπουργείο Συγκοινωνίας, μετέχουν μερικοί επιφανείς αρχιτέκτονες όπως οι Ν. Μπαλανός, Β. Τσαγρής, Εμμ. Κριεζής, Δημ. Πικιώνης, αλλά και μορφές της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής ζωής του τόπου, όπως οι Ζαχαρίας Παπαντωνίου και Κ. Παρθένης. Κατά τη συνεδρίαση της 26 Απριλίου 1933 υπό την προεδρία του Υπουργού προέκυψαν τα εξής:

«Ανεπτύχθησαν άντιλήψεις αί οποία έδικαιολόγησαν έκ τών ύστερων τήν άξίωσιν περί μεταβολής του τίτλου αυτής εις “Ανώτατον Συμβούλιον Δημοσίας Καλαισθησίας”. Τά μή τεχνικά μέλη τής Έπιτροπής ύπεστήριξαν ότι αύτη θά έπρεπε νά παρεμβάινει άσκούσα δικτατορικά ούτως ειπείν διακαιώματα, εις ζητήματα τά όποια κατά τήν γνώμην τής θίγουσι τήν δημοσιαν αισθητικήν. Ούτω συνεζητήθη ότι θά έδει νά έπιβληθῆ ώρισμένος άρχιτεκτονικός ρυθμός κ.λπ. κ.λπ.

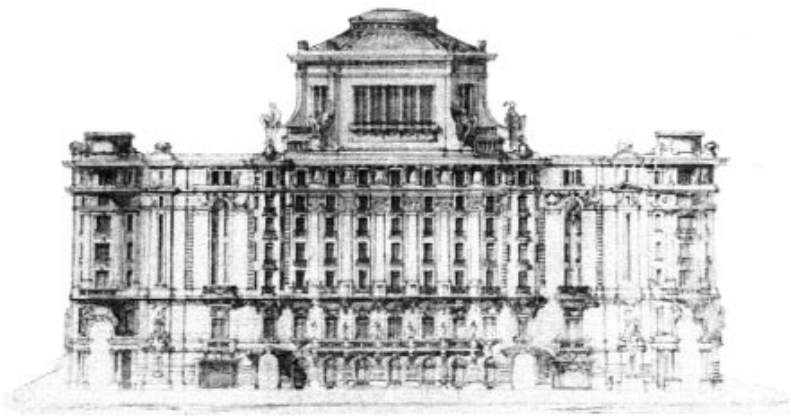
Έχομεν τήν γνώμην ότι ή άπόπειρα άσκήσεως μιάς τοιαύτης παρεμβάσεως εις τήν άρχιτεκτονικήν διαμόρφωσιν ιδιωτικών κτιρίων καί έν γένει ή λήψεις περιοριστικών μέτρων κατά τής έλευθέρας καλλιτεχνικής δημιουργίας, σημαίνει άναχρονισμόν έπικίνδυνον. Άσφαλώς άλλωστε θά είναι αδύνατον νά εφαρμοσθῆ χωρίς νά έχωμεν ώς συνένειαν τήν έξέγερσιν όλοκληήρου του έπιστημονικού καί καλλιτεχνικού μας κόσμου.

Άλλοι λόγοι έπέβαλον τήν σύστασιν μιάς τοιαύτης έπιτροπής. Οί λόγοι ούτοι ήσαν ή έπιβολή έπιστημονικών κανόνων εις τήν μορφήν καί λειτουργίαν τών πόλεων, ούτινες προέκυψαν κατόπιν τής έπικρατήσεως νέων άντιλήψεων, αί όποια ούδέν έχουσι τό κοινόν μέ γούστα καί έν γένει αισθητικές άνεξερευνήτους δοξασίας. Ός γνωστόν, ό σημερινός Άρχιτέκτων έπαυσε νά δημιουργήται καί νά εξελίσσεται εις φυτώρια μόνον καλλιτεχνικά, λαμβάνει δέ πρόπαντός τεχνικάς έπιστημονικάς κατευθύνσεις καί άντιλαμβάνεται τά δημιουργήματά του ώς ικανοποιούνται όργανικάς άνάγκας τών κοινωνιών. Η σύνθεσις τής Έπιτροπής είναι άσφαλώς ή αίτία τής σημειωθείσης έκτροχιάσεως. Τά τεχνικά μέλη αυτής έχουσιν όμως τήν ύποχρέωσιν, σχηματίζοντα κοινόν μέτωπον, νά διαφωτίσουν τήν Κυθέρνησιν περί τών άκολουθητέων κατευθύνσεων, αίτινες δέν δύνανται νά είναι άλλα παρά έπιβολή μέτρων καί κανόνων εξασφαλιζόντων τήν άνετον κοινωνικήν διαβίωσιν, τήν κυκλοφορίαν, τήν ύγείαν, τήν άνέγερσιν κτιρίων δημοσίων ή ιδιωτικών μέ άρχιτεκτονικήν έπιστημονικώς όρθήν, τήν προάσπισιν τών μνημείων του παρελθόντος από προσβολάς άντεπιστημονικάς. Αί κατευθύνσεις αύται ούδέν τό κοινόν έχουν μέ μίαν μεταφυσικήν αισθητικήν».⁶

Τά ζητήματα τής «Δημόσιας Καλαισθησίας» είναι ζητήματα καυτά μιά καί συνδιάζονται μέ τή μορφή καί τήν εξέλιξη τών πόλεων. Άπό τήν άλλη μέ δεδομένο τό ενδιαφέρον του Έλ. Βενιζέλου για τά τεχνικά πράγματα τής Χώρας τό ζήτημα του «νέου άρχιτεκτονικού ρυθμού» κυριαρχεί. Τό Τεχνικό Έπιμελητήριο είναι φορέας τής αναβάθμισης τής τεχνικής έπιστήμης καί τυγχάνει τής συμπαραστάσεως του ίδιου του πρωθυπουργού, αυτό διαφαίνεται καί από συγχαρητήριο έπιστολή που ό ίδιος ό Έλ. Βενιζέλος άπευθύνει προς τόν τότε Πρόεδρο του Τ.Ε.Ε. Γερουσιαστή Νικ. Κιτσίκη, έπ' εύκαιρία τής συμπληρώσεως ενός έτους τής εκδόσεως τών *Τεχνικών Χρονικών*.

Σημειώνει ό Έλ. Βενιζέλος:

«Κύριε Πρόεδρε,

Έπιθυμώ ν' άπευθύνω εις τό Τεχνικόν Έπιμελητήριο θερμά συγχαρητήρια διά τήν συμπλήρωσιν του πρώτου έτους από τής εκδόσεως τών *Τεχνικών Χρονικών*. Διά τής εκδόσεως του περιοδικού τούτου κατέστη όχι μόνον εις ευρύτερους κύκλους του έσωτερικού ή συστηματική συμβολή του Τεχνικού Έπιμελητηρίου εις τήν προαγωγήν τής τεχνικής κινήσεως τής χώρας μας, αλλά καί εις τούς άρμοδίους κύκλους του έξωτερικού ή ύψωσις τής στάθμης τών τεχνικών έπιστημών παρ' ήμιν.

Τά ζητήματα τά όποια άψηχόλησαν τάς διαλέξεις του Έπιμελητηρίου κατά τό λήγον έτος ήσαν έξ εκείνων προς τά όποια συνδέεται άμέσως ή πρόοδος τής χώρας, ήμην δέ ευτυχής, διότι ειμπόρεσα νά παρακολουθήσω αυτοπροσώπως πολλάς έκ τών διαλέξεων τούτων έκ τών όποιών πολλήν έπορίσθην ώφέλεια.

Εύχομαι όπως τό Τεχνικόν Έπιμελητήριο συνεχίση μέ τόν αυτόν ζήλον τήν δράσιν του διά τήν μελέτην τών μεγάλων τεχνικών ζητημάτων που ένδιαφέρουν τήν χώραν.

Μετ' εξαίρετου τιμής
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ».⁷

Ένα όμως ακόμη «μεγάλο τεχνικό έργο» τής εποχής δείχνει χαρακτηριστικά τίς επιλογές τών κυβερνήσεων Βενιζέλου. Πρόκειται για τή μελέτη του Όδείου Άθηνών. Η «ιστορία» του κτιρίου ξεκινά τό 1928 για νά τελειώσει τό 1940 χωρίς τελικά νά πραγματοποιηθῆ. Είναι όμως πολύ ένδιαφέρουσα ή μελέη αναλυτικού δημοσιεύματος στα *Τεχνικά Χρονικά*.⁸

Στό παραπάνω δημοσίευμα διαβάζουμε:

«Όταν κατά τήν άνοιξιν του 1931, ή τότε Κυθέρνησις άπεφάσισε – κατόπιν τριών άλλεπαλλήλων συσκέψεων όλων τών άρμοδίων ύπηρεσιών νά διαθέσει τό θάθος του Κήπου του Κλαυθμώνος διά τήν άνέγερσιν του νέου μεγάρου του Όδείου, ό πρωθυπουργός (Έλ. Βενιζέλος) έτόνισεν εις τό Διοικητ. Συμβούλιον του Όδείου, ότι μία τόσον εννοική άπόφασις επιβάλλει καί εις τό Έδρυμα τήν ύποχρέωσιν νά μήν άρχισει τούς συνήθεις έν Έλλάδι οικοδομικούς πειραματισμούς αλλά –προκειμένου περί κτιρίου άπαιτούντος ειδικάς γνώσεις καί ειδικήν πείραν– νά παραγγείλει τό σχέδιον εις ειδικόν ξένον άρχιτέκτονα παγκόσμιου κύρους. Τό Συμβούλιον του Όδείου συνεφώνησεν άπολύτως έν προκειμένω καθώς επίσης καί επί τής ανά-

γκης, όπως εις αντίδρασιν κατά τής άσυμβιβάστου προς τάς Άθήνας μόδας τών άκαλαισθητών ώφελιμιστικών οικοδομών, άνεγερθῆ τό νέον μέγαρον εις ρυθμόν Έλληνικόν καί σύμφωνον προς τόν χαρακτήρα ενός ναού τής Μουσικής».⁹ Αναζητείται λοιπόν «ρυθμός ελληνικός» σαν βασική προϋπόθεσις αναθέσεως τής μελέτης σε συγκεκριμένο αρχιτέκτονα. Οι αρχιτέκτονες που υπέβαλαν σχέδια ήσαν πολλοί, έλληνες και ξένοι. Μεταξύ των ονομάτων ξεχωρίζουμε εκείνα των ελλήνων Κ. Κυριακίδη, Β. Τσαγρή,¹⁰ Β. Κασσάνδρα, Κ. Μπόνη, Γ. Κοντολόοντα και των ξένων: του Γάλλου Β. Mathon, του Γερμανού Max. Littman και του Αμερικανού Stuart Thompson.

Και πράγματι, όλοι οι παραπάνω αρχιτέκτονες είναι σημαντικά ονόματα της εποχής τους. Όλοι με τον τρόπο τους προσπαθούν να «ανακαλύψουν» τον πολυπόθητο «ελληνικό ρυθμό», προσπαθούν να αποκωδικοποιήσουν τι ακριβώς εννοούν οι αγνοοθέτες όταν αναφέρονται σε «ρυθμό», όταν ακριβώς τα χρόνια εκείνα έχει ήδη πραγματοποιηθῆ διεθνώς η μεγάλη αλλαγή στην αρχιτεκτονική με βασικές αρχές την καταδίκη των ιστορικών ρυθμών και την προώθηση της ορθολογικής αρχιτεκτονικής που έχει σαν βασικό σύνθημα: «η μορφή ακολουθεί τη λειτουργία».

Μετά από όλα τα παραπάνω μπορούμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα όσον αφορά τις αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές προτιμήσεις του Ελ. Βενιζέλου.

Κατ' αρχήν θεωρούμε ότι όταν πρόκειται για μεγάλα δημόσια κτίρια, επιδιώκεται μέσω της ιστορικής ρυθμολογίας η απόδοσις στην πόλη της φυσιογνωμίας μιας σύγχρονης κοσμοπολίτικης πρωτεύουσας, μέσω κτιρίων μνημειώδους χαρακτήρα, σε αντίθεση με το πρόγραμμα των Νέων Σχολικών Κτιρίων που προαναφέραμε και τα οποία χαρακτηρίζονται από την εφαρμογή ακριβώς των νέων πρωτοποριακών διδαγμάτων της μοντέρνας αρχιτεκτονικής και γι' αυτό μας ξενίζει η διατύπωσις ότι είναι ασυμβίβαστη για την Αθήνα η μόδα «των ακαλαίσθητων ωφελιμιστικών οικοδομών»¹¹ μια και υπονοεί τα νέα κτίρια που όλο και

πληθαίνουν στην πρωτεύουσα με τη σφραγίδα της μοντέρνας αρχιτεκτονικής. Πιστεύουμε τελικά ότι ο Ελ. Βενιζέλος στη θέλησή του για τον εκσυγχρονισμό της χώρας μέσα από μια δημοκρατική διαδικασία, προσπάθησε να ακολουθήσει τα μηνύματα της διεθνούς αρχιτεκτονικής, γι' αυτό και τελικά αποδέχεται και την εφαρμογή των πλέον πρωτοποριακών λύσεων της μοντέρνας αρχιτεκτονικής του ρασιοναλισμού, έστω και αν αμφιταλαντεύεται στο τι ακριβώς πρέπει τελικά να γίνει προκειμένου να βρεί σάρκα και οστά ένας «νέος ελληνικός ρυθμός».

Σημειώσεις:

1. Βλ. Χολέβας Νικ. Θ., *Αρχιτεκτονική του Μεσοπολέμου στα Βαλκάνια*, Αθήνα 1994, εκδ. Φιλιππότης, σελ. 175.
2. Όπ., σελ. 180 και Μπίρης Κ. Η., *Αι Αθήναι από τον 19ον εις τον 20όν αιώνα*, Αθήναι 1966, σελ. 276-280 και Πολύζος Ι., «Μεταρρυθμιστικά όνειρα και πολεοδομικές ρυθμίσεις, στον τόμο: ΤΠ.ΠΟ (εκδ.), *Η Αθήνα στον 20ό αιώνα 1900-1940: Αθήνα Ελληνική πρωτεύουσα*, Αθήνα 1985, σελ. 26-46, στον ίδιο τόμο βλ. Μανουδή Μ., «Οι προτάσεις Hoffmann και Mawson και ο αθηναϊκός τύπος», σελ. 45-57
3. Χολέβας Νικ. Θ., *Εισαγωγή στο έργο του αρχιτέκτονα Σωτηρίου Ι. Μαγιάση*, Αθήνα 1987. Επίσης όσον αφορά στο διαγωνισμό του Δικαστικού Μεγάρου, δίνονται αρκετές πληροφορίες στη μελέτη : Κουροδήμου Β.-Κωστάκη Α., «Η κοσμοπολίτικη αρχιτεκτονική του Αλ. Νικολούδη 1905-1944», *Θέματα Χώρου-Τεχνών*, τ.18/1987, σελ. 37-42. Επίσης βλ. «Ο Βενιζέλος δια το Δικαστικόν Μέγαρον», εφ. *Εστία*, φ. 17.10.1930
4. Χολέβας Νικ. Θ., «Ο Αρχιτέκτων Κωνσταντίνος Π. Κυριακίδης (1884-1942)», περιοδικό *Κατοικία*, τ. 41, 1990, σελ. 121-125.
5. Βλ. Χολέβας Νικ. Θ., *Αρχιτεκτονική του Μεσοπολέμου στα Βαλκάνια*, Αθήνα 1994, εκδ. Φιλιππότης, σελ. 188-190 και εικ. 281-285.
6. Βλ. *Τεχνικά Χρονικά*, τ. 1 Μαΐου 1935, σελ. 472.
7. Βλ. *Τεχνικά Χρονικά*, τ. 1 Ιανουαρίου 1933, σελ. 1.
8. Βλ. *Τεχνικά Χρονικά*, τ. 15 Απριλίου-1 Μαΐου 1940, σελ. 351-371.
9. Όπ., σελ. 356.
10. Βλ. Χολέβας Νικ. Θ., *Ο Αρχιτέκτων Β. Γ. Τσαγρής (1882-1941)*, Αθήνα, 1987, σελ. 25 και πίνακες Κ34 και Κ35.
11. Βλ. *Τεχνικά Χρονικά*, τ. 15 Απριλίου-1 Μαΐου 1940, σελ. 356.

ΤΟ «Νέο» μουσείο

● Μιχάλης Λεφαντζής ● αρχιτέκτων, διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

«Τα έργα του πολιτικού μηχανικού έχουν πια αφανίσει την όψη του τοπίου της Ακροπόλεως και «αι ωραίαί ιδέαι» δεν έλειψαν ποτέ για τους αρχαιολογικούς τόπους. Μια τέτοια ακριβώς προβάλλεται σήμερα, σχετικά με την οικοδόμηση του νέου Μουσείου... Εκεί στο κέντρον της περιοχής που έλαμψε η δημόσια ζωή των Αθηναίων... θέλουν να κτίσουν το Μουσείο, όχι δε επάνω σε γυμνό έδαφος, αλλά επάνω σε πυκνότητα ερείπια της αρχαίας πόλεως, τα οποία αποφασίζουν να καταστρέψουν, προεξοφλώντας έτσι τις απαιτήσεις όλου του κτισμένου κόσμου και της επιστήμης του μέλλοντος».¹

Έτσι αρχίζει η ιστορία ενός οράματος, που παραμένοντας ανεκπλήρωτο συμπλήρωσε μισό και πλέον αιώνα ζωής. Κι αυτό γιατί το όραμα ενός νέου Μουσείου στους πρόποδες της Ακρόπολης δεν είναι υπόθεση της τελευταίας εικοσαετίας, είναι μια ιδέα που υπάρχει από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, όπως αποδεικνύει και το παραπάνω κείμενο, γραμμένο από τον Κώστα Μπίρη το 1947.

Μέσα από το περιεχόμενο αυτού του κειμένου, είναι εμφανές πως η αρχιτεκτονική συνείδηση μιας παρελθούσας εποχής βρίσκει την έκφρασή της στις μέρες μας, αφού ο προβληματισμός για το νέο Μουσείο της Ακρόπολης είχε και έχει να αντιμετωπίσει τα ίδια αναπάντητα ερωτηματικά τότε και τώρα.

Η αποκωδικοποίηση του λόγου των κειμένων της περιόδου 1946-1949 που συ-

νοδεύουν και συμπληρώνουν το όραμα αυτού του «νέου Μουσείου», είναι ο μόνος τρόπος ιστοριογραφικής τεκμηρίωσης, αφού δεν υπάρχουν πια άλλα στοιχεία που ν' αφορούν το θέμα. Ειδικότερα στο χώρο των αθηναϊκών εφημερίδων, η ίδια η μαρτυρία αυτού του λόγου που μέσα του κρύβει τα οράματα, τα πάθη και την προβληματική μιας άλλης «χάρτινης» αρχιτεκτονικής αναζήτησης, υποδηλώνει το πολυδιάστατο παρόν μιας ολόκληρης γενιάς αρχιτεκτόνων που απεγνωσμένα προσπαθούν και αρθρώνουν τη δική τους άποψη-κατάθεση στη μεταπολεμική πραγματικότητα.

Αυτή την περίοδο που το σχέδιο Μάρσαλ συνθέτει το πρωτόλειο μοντέλο του μεταπολεμικού ευδαιμονισμού για τις ελληνικές πόλεις, οι αρχιτέκτονες βιώνουν το πολιτισμικό τέλμα στο οποίο είχε φτάσει το ψευδεπίγραφο δίλημμα ανάμεσα στην πρωτοπορία και τη συντήρηση. Είναι η εποχή στην οποία, η πολυμορφία της αναζήτησης της ελληνικότητας και του μνημειώδους, άλλοτε συνυπάρχει και άλλοτε διαπλέκεται με το μοντερνισμό, αναζητώντας τη χαμένη ταυτότητα της νεοελληνικής αρχιτεκτονικής. Αναπόσπαστο κομμάτι του σχεδίου Μάρσαλ και της αμερικανικής πολιτισμικής παρέμβασης στην ελληνική πραγματικότητα, μπορεί να θεωρηθεί και η πρόταση της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής, να κτίσει ένα «Νέο Μουσείο» για να στεγάσει τα ευρήματα που έφερε η ίδια στο φως με τις ανασκαφές της Αρχαίας Αγοράς. Το ζήτημα της χωροθέτησης

αυτού του μουσείου το οποίο δεν κατασκευάστηκε ποτέ, εκτός του ότι προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων στον αρχαιολογικό και αρχιτεκτονικό κόσμο της εποχής, συμπληρώνει άλλη μια ψηφίδα στην ιστορική συνέχεια της «χάρτινης» αρχιτεκτονικής.

Το πρώτο άρθρο που αναφέρεται σε αυτό το ζήτημα, είναι του Κώστα Μπίρη στην Καθημερινή, ο οποίος νωρίτερα την ίδια χρονιά έχει ξεκινήσει μια πολυμέτωπη μάχη εναντίον των Ξενοφερτων αρχιτεκτονικών ιδιωμάτων και αντιλήψεων.² Τη μάχη αυτή, την συνεχίζει απέναντι στις επιλογές της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής: «Η παλιά νοοτροπία κατά την οποία απογύμνωναν όλους τους αρχαιολογικούς τόπους και συγκέντρωναν όλα τα ευρήματα σε ένα μεγάλο μουσείο, ήταν αρχοντοκυριατική και σφαλερή και προήλθε κυρίως από την απομίμηση αυτού που γίνεται στα Ξένα κράτη. Το γεγονός ότι τα κράτη εκείνα δεν έχουν αρχαιολογικούς τόπους δεν ελογαριάσθηκε καθόλου...».³

Ουσιαστικά μέσα από αυτό το σύνολο των υπαινιγμών, ο Μπίρης μέμφεται τους Αμερικανούς αρχαιολόγους,⁴ αν και στο κείμενο ζητά την ίδια στιγμή να γίνει σεβαστή «η ευεργετική προσφορά της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής και ας την τιμήσουμε όπως της αξίζει».⁵

Για το Μπίρη, το μουσείο έπρεπε να τοποθετηθεί σε μία τέτοια θέση ώστε, να μην ενοχλεί αισθητικά ούτε το χώρο της αγοράς, ούτε τον Κεραμεικό, να βρίσκεται όμως κοντά και στους δύο, για να μπορεί ευκολότερα ο επισκέπτης «να συσχετίζει τα εκθέματα με τα συντροφικά τους ερείπια ή μνημεία και να τα οραματίζεται μέσα στην ατμόσφαιρα όπου τα είχε στήσει η αρχαιότητα».⁶ Η σκέψη του να τοποθετηθεί το μουσείο στο δημόσιο κήπο που βρισκόταν στη δυτική πλευρά του αγοραίου Κολωνού, απέναντι από το Θησείο,⁷ είναι μάλλον καλύτερη από τη θέση που πρότειναν αρχικά οι Αμερικανοί ανάμεσα στον Άρειο Πάγο και την οδό Αποστόλου Παύλου, με σκοπό να εξασφαλιστεί η κατά το δυνατόν διακριτικότερη παρουσία του κτιρίου μέσα στο αρχαιολογικό τοπίο. Άλλωστε για το Μπίρη το μουσείο αυτό δεν έπρεπε να κρυφτεί σε μία έκταση πρασίνου, αλλά αντίθετα να είναι «ένα από τα μεγαλύτερα δημόσια κτίρια της σύγχρονης πόλεως» και να χαρακτηρίζεται από «την τελευταία λέξη της μουσειακής κτιριολογίας».⁸

Αντιδιαμετρικά αντίθετος και σε αυτήν την ίδια την έννοια της μουσειακής κτιριολογίας, εμφανίζεται ο Άρης Κωνσταντινίδης λίγες μέρες μετά, απαντώντας στο άρθρο του Μπίρη με μία επιστολή στην «Καθημερινή».⁹ Αναπτύσσοντας το θέμα, χαρακτηρίζει τα μουσεία αυτού του είδους «φυλακές της τέχνης» και συμπληρώνει πως μέσα από ένα φιλόδοξο και εγωϊστικό στοχασμό, οι εθνικοί και κρατικοί ταγοί προσπαθούν να πείσουν το λαό πως «χωρίς μουσεία δεν μπορεί να υπάρξει ούτε παιδεία, ούτε πνευματική καλλιέργεια, ούτε αισθητική αγωγή

και τότε μας αναγκάζουν να πιστέψουμε πως πρέπει με κάθε θυσία να χτίζουμε τις τόσο απάνθρωπες μορφές τους».¹⁰

Η άποψη του Κωνσταντινίδη για ένα ελεύθερου τύπου μουσείο, αντικατοπτρίζει τη συνολική κοσμοθεωρία του στο θέμα της αρχιτεκτονικής παρέμβασης σε αρχαιολογικούς χώρους. Τα ερωτήματα που θέτει στο κείμενό του είναι προϊόντα οραματισμού μιας νέας για την εποχή αρχιτεκτονικής πραγματικότητας: «γιατί τι άλλο είναι όλοι οι αρχαιολογικοί τόποι στη χώρα μας, τι άλλο είναι παρά υπαίθρια μουσεία; Τόποι που η τέχνη μιάς περασμένης εποχής δεν ξεριζώθηκε ή φυλακίστηκε, αλλά αποκαλύφθηκε μονάχα για να συζητήσει μια νέα φορά μαζί μας. Μουσεία που ελεύθερος ο περιπατητής (παρατηρητής) αντικρίζει και εξετάζει και μελετά τους ναούς, τα γλυπτά και τόσα άλλα ευρήματα μέσα στο περιβάλλον που είχε προδιαγράψει τη γένεσή τους. Έχοντας για κτίριο γύρω του ένα τοπίο ζωντανό, ανοιχτό και ελεύθερο, με τα αντικείμενα της παλιάς τέχνης τοποθετημένα ελεύθερα κι αυτά και όχι μέσα σε περιορισμένους τοίχους ή σιδερόφραχτους φράχτες».¹¹

Η ιδέα του για ένα υπόστεγο μουσείο, όπως εκφράστηκε σε αυτή την επιστολή, ήταν μία λύση ιδιαίτερα πρωτοποριακή για την εποχή της. Ο Κωνσταντινίδης, εμπνευσμένος από τις παράγκες - υπόστεγα των ανασκαφών και προβάλλοντας τις αρχές μίας αναστρέψιμης παρέμβασης στο αρχαιολογικό τοπίο, προτείνει τελικά στην ίδια την Αμερικανική Σχολή, αφού προσφέρει και τα χρήματα, να φτιάξει «αυτή πρώτη το πρώτο και ολοκληρωμένο υπαίθριο ελεύθερο μουσείο».¹²

Αλλά η αρχιτεκτονική διαμάχη δεν περιορίζεται εδώ, αλλά επεκτείνεται σε γνωστούς τεχνοκριτικούς κι ακόμα πιο γνωστούς αρχιτέκτονες-καθηγητές του Ε.Μ.Π. Με αφορμή την έκθεση των σπουδαστών των τελευταίων ετών της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Ε.Μ.Π., ο Άγγελος Προκοπίου γράφει στην Καθημερινή, ένα από τα συστηματικά Τεχνοκριτικά σημειώματα της στήλης του, καλύπτοντας και κρίνοντας τη σημασία των γεγονότων που αφορούν το νέο Μουσείο.¹³ Στην προσπάθειά του να καυτηριάσει την εσωτερική αντιπαλότητα μεταξύ των καθηγητών της αρχιτεκτονικής, φτάνει στο σημείο να αποκαλέσει τον Κώστα Κιτσίκη «εκπρόσωπο της γερμανικής νεοκλασικής μορφολογίας» θεωρώντας τον εμμέσως στο ζήτημα της μουσειακής κτιριολογίας, ως σχεδιαστή «μαυσωλείων». Ο Κιτσίκης, τακτικός κι αυτός αρθρογράφος, στέλνει απαντητική επιστολή στην «Καθημερινή», με τίτλο τα «Μουσεία του 20ού αιώνας».¹⁴ Αποκρούοντας το χαρακτηρισμό του εκπροσώπου του γερμανικού νεοκλασικισμού, λέει πως στη σύγχρονη κοινωνία ο τίτλος αυτός καθίσταται ανύπαρκτος, αφού λόγω της εκμηδενίσεως των αποστάσεων, η αρχιτεκτονική έχει σε όλες τις χώρες κοινά προβλήματα και κοινές επι-

Το κείμενο που δημοσιεύεται έχει αξιόλογο ιστοριογραφικό ενδιαφέρον και παρουσιάζει με παραστατικό τρόπο τις διενέξεις και αντιθέσεις που προέκυψαν στους κόλπους του αρχιτεκτονικού και γενικότερα του πνευματικού κόσμου, όταν προτάθηκε η αναστήλωση της Στοάς του Αττάλου στην Αρχαία Αγορά.

δίπλα: Η Στοά του Αττάλου όπως αναστήλωθηκε από την Αμερικανική Σχολή (1953-1956) για να στεγάσει το Μουσείο της Αγοράς

διώξεις, με αποτέλεσμα να μην είναι πια εμφανής η διάκριση ανάμεσα στις Αρχιτεκτονικές Σχολές.

Σε ότι αφορά βέβαια τη διαφύλαξη του τοπικού χαρακτήρα και την επιδίωξη δημιουργίας Εθνικής Αρχιτεκτονικής που ζητά ο Προκοπίου, κατά τον Κιτσίκη μπορούν να προσεγγισθούν υπό προϋποθέσεις μόνο. Χαρακτηρίζοντας τα «μαυσωλειικά» μουσεία ως φυλακές τέχνης, όπως ωρύτερα ο Κωνσταντινίδης, ο καθηγητής του Ε.Μ.Π., προτείνει απαλλαγή από τις παλιές αντιλήψεις για δημιουργία μουσείου-ανακτόρου ή απομίμησης ανακτόρου, ή τέλος θησαυροφυλακίου πολιτισμικών έργων, και εφαρμογή των σύγχρονων τεχνικών κατακτήσεων σε ένα ευέλικτο ευχάριστο και ζωντανό μουσειακό περιβάλλον. Από την άλλη βέβαια, αρνείται στον Προκοπίου την αρμοδιότητα να γράφει για αρχιτεκτονικά θέματα: «Τα Τεχνοκριτικά σημειώματα ταύτα επεκτεινόμενα πέραν των ορίων των εικαστικών Τεχνών και επεισερχόμενα εις την αρχιτεκτονικήν, είναι δύσκολα και χρειάζονται ειδικότητα. Εις τας εικαστικές τέχνας η κριτική επιδέχεται φραστικά κατασκευάσματα ωραίων λέξεων καταληπτών ή και ακαταλήπτων. Η αρχιτεκτονική εντούτοις η οποία, επαναλαμβάνω, δεν είναι εικαστική τέχνη αλλά συνισταμένη επιστήμη και τέχνης δεν είναι επιδεκτική παρόμοιων επιχειρημάτων».¹⁵

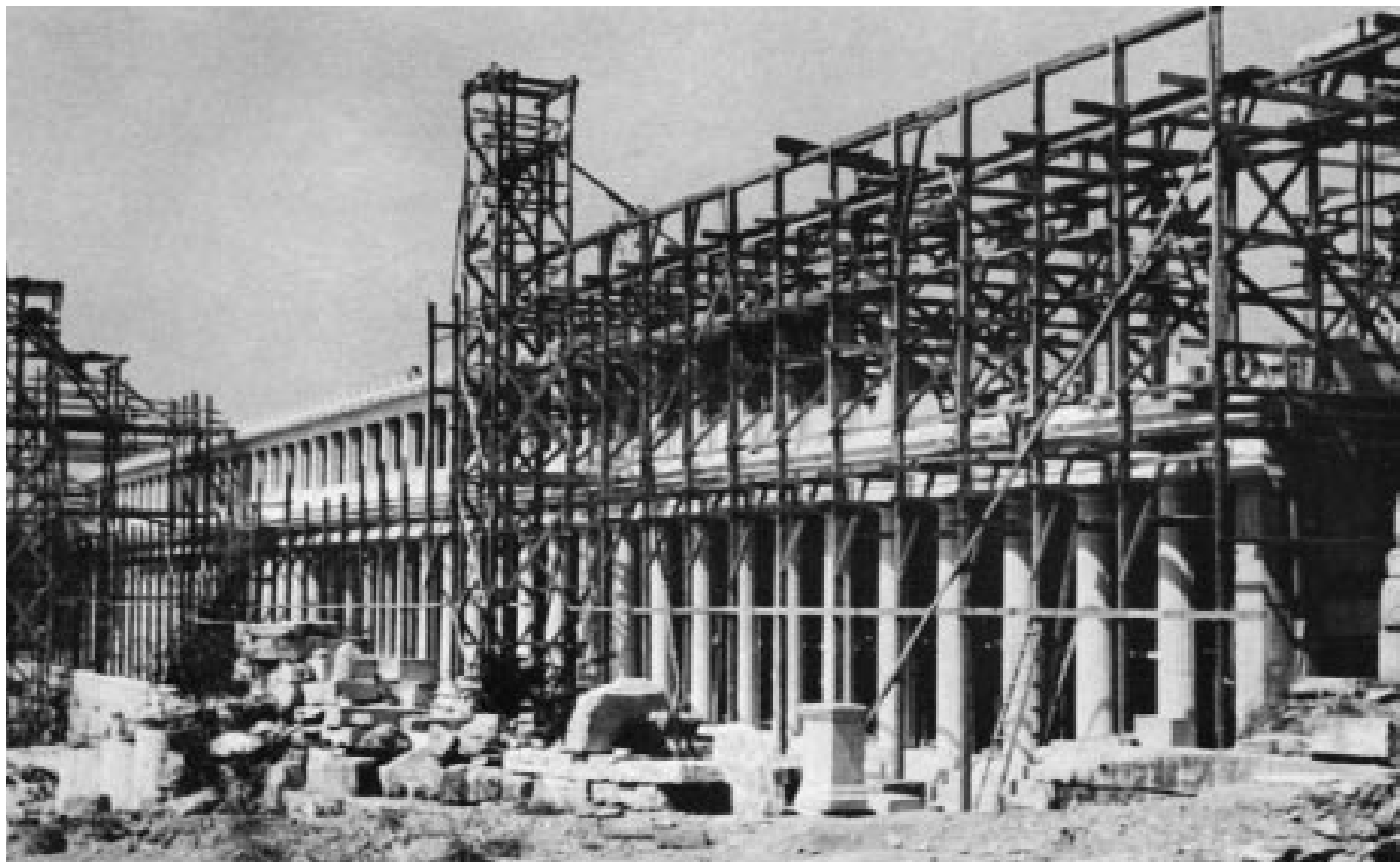
Υποστηρίζοντας πως μόνο τα «επιστημονικά» άρθρα (υπό τη μορφή διατριβής) του Κώστα Μπίρη, αποτελούν τη μοναδική έγκυρη στήλη για την αρχιτεκτονική

στον αθηναϊκό τύπο, ο Κιτσίκη ισχυρίζεται πως όλες οι άλλες ανταποκρίσεις ή κριτικές «μάλλον διαστρέφουν την αλήθειαν, προκαλούσαι σύγχυσις εις την κατανόησιν των υψηλών εννοιών αυτής».¹⁶

Ο Προκοπίου, απάντησε μερικές μέρες αργότερα με ένα ακόμα άρθρο, αυτή τη φορά διανθισμένο με συνολικές επικρίσεις όχι μόνο για την αρχιτεκτονική διδασκαλία, αλλά και για τους ίδιους τους αρχιτέκτονες που κατά τη γνώμη του «χωρίστηκαν από τη γλυπτική και τη ζωγραφική για να γίνουν εργολάβοι οικοδομών και τώρα, αφού στέγνωσε κάθε ευαισθησία στη διδασκαλία της κτιριοποιίας, έρχονται οι καθηγητές της έδρας να θεωρήσουν τα καλλιτεχνικά μαθήματα του Πολυτεχνείου (ρυθμολογία, διακοσμητική) ως προπαρασκευαστικά και επουσιώδη».¹⁷

Ασκώντας αρνητική κριτική εναντίον των ακαδημαϊκών και συντηρητικών εκπροσώπων της «γερμανικής σχολής», Εμμανουήλ Κριεζή και Κώστα Κιτσίκη, ο Προκοπίου την ίδια στιγμή εξαιρεί την αισθητική συγκίνηση στην αρχιτεκτονική του Δημήτρη Πικιώνη, εκδηλώνοντας φανερά την προτίμησή του και αργότερα την υποστήριξή του στο σύνολο του έργου του.

Η συζήτηση για το θέμα του νέου Μουσείου ανάμεσα στους καθ' ύλη αρμόδιους φορείς, οδήγησε στη σύγκλιση επιτροπής με εκπροσώπους λαμπρές προσωπικότητες του ακαδημαϊκού κόσμου. Παρόλα αυτά, μετά από τις πολύμηνες συνεδριάσεις και την έντονη διαμάχη, δεν υπήρξε καμία συμφωνία απόψεων

για το ζήτημα της χωροθέτησής του. Έτσι ο Όμηρος Τόμσον, διευθυντής της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής και υπεύθυνος των ανασκαφών της Αρχαίας Αγοράς, έδωσε τέλος σε αυτή τη διαμάχη επιβάλλοντας τη δική του πρόταση που τελικά αναγνωρίστηκε από όλους «ως η ιδεώδης λύση του δύσκολου αυτού ζητήματος».¹⁸ Η πρόταση ήταν να μετατραπεί η Στοά του Αττάλου σε «νέον Μουσείον της περιοχής της Ακροπόλεως».¹⁹

Η είδηση πως η Στοά του Αττάλου θα αναστηλωθεί και θα γίνει Μουσείο μέσα στην Αρχαία Αγορά, εξώθει τον Κώστα Μπίρη να παρουσιάσει αναλυτικότερα την ιστορική εξέλιξη του μνημείου σε δύο εκτενή άρθρα το 1949. Ξεχνώντας τα γραφόμενά του στα άρθρα για το Νέο Μουσείο το 1946 και 1947, ο Μπίρης συμφωνεί με την παρέμβαση του Ομήρου Τόμσον, πιστεύοντας πως δεν υπήρχε άλλη εναλλακτική λύση, αφού το ποσό για την κατασκευή του μουσείου κινδύνευε να απορροφηθεί από άλλα έργα.

Δεχόμενος αυτή την πρωτοβουλία, ο Μπίρης δεν μπορεί να κάνει τίποτε άλλο, παρά να συμφωνήσει πως «η αναστήλωσις της Στοάς του Αττάλου δεν αντιβαίνει σε κανένα λόγο, ούτε ιστορικό, ούτε αισθητικό, ούτε τεχνικό»²⁰ και πως η διαρρύθμισή της, είναι αρκετά κατάλληλη για Μουσείο. Άλλωστε η πλειοψηφία των δημοσιογράφων και της κοινής γνώμης δεν θα μπορούσε ούτως ή άλλως να κρίνει το όλο έργο, πόσο μάλλον να εκφράσει φόβους για καταστροφή του μνημειακού συνόλου²¹ ή ακόμη και να προβλέψει την αισθητική ανισοροπία αυτής της κακέκτυπης «αναπαλαίωσης» σε σχέση με τα ερείπια και τα αρχιτεκτονικά λείψανα της Αρχαίας Αγοράς.

Η αδικαιολόγητη αδιαφορία και η αδιαμαρτύρητη αποδοχή της πρωτοβουλίας από τον αρχιτεκτονικό και αρχαιολογικό κόσμο της εποχής, έχει ίσως βαθύτερες πολιτικοκοινωνικές προεκτάσεις, που

δεν ανήκουν στο ιστοριογραφικό πλαίσιο που θέτει η συζήτηση για την αρχιτεκτονική, αλλά ένα πλαίσιο ευρύτερο που αφορά τις συνολικές πολιτικές επιλογές του επίσημου μεταπολεμικού κράτους. Ενός κράτους, που από το Φεβρουάριο κιόλας του 1956 προαναγγέλλει τα εγκαίνια του Μουσείου της Στοάς του Αττάλου,²² τα οποία και χαρακτηρίζονται από την «Καθημερινή» ως «διεθνές αρχαιολογικό γεγονός».²³ Το ιστορικό της αναστήλωσης, παρουσιάζεται με κάθε λεπτομέρεια από τις εφημερίδες και θεωρείται άθλος²⁴ τουλάχιστον από τους δημοσιογράφους. Ο βασιλιάς Παύλος εγκαίνιασε «την αναστηλωθείσαν Στοάν του Αττάλου ως Μουσείο των ευρημάτων της Αρχαίας Αγοράς»²⁵ υπό την εποπτεία της αμερικανικής κυβερνητικής αντιπροσωπείας και της πολιτικής ηγεσίας του τόπου. Θέλοντας να δώσει ιδιαίτερες διαστάσεις σε αυτό τον Αμερικανικό «άθλο» ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, στο λόγο των εγκαίνιων, αναφέρει πως «οι πρωτεργάται της Αμερικανικής Δημοκρατίας ανεζήτησαν τα ιδεώδη των εις την Αρχαίαν Ελλάδα».²⁶

Η «αποκατάσταση» της Στοάς του Αττάλου και η χρήση της ως Μουσείο, μπορεί ιστορικά να θεωρηθεί ως απάντηση στην αμηχανία και απραξία του κόσμου των αρχιτεκτόνων στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η Αμερικανική Αρχαιολογική Σχολή λειτουργώντας ως «από μηχανής θεός», βρήκε γόνιμο έδαφος ανάπτυξης, έδαφος καλλιεργημένο από την πολυδιασπασμένη και γι' αυτό αδύναμη ελληνική αρχιτεκτονική πραγματικότητα. Στην περίπτωση του νέου Μουσείου Ακροπόλεως, από πολλούς ζητείται ένας «από μηχανής θεός», ενώ την ίδια στιγμή οι επιμέρους πρωτοβουλίες και προτάσεις, αντιφωνίες και διαμάχες περισεύουν. Ίσως τελικά, πρέπει τα λάθη του παρελθόντος να μετατραπούν σε διδάγματα για το μέλλον, έτσι ώστε να γίνει κατανοητό στην πολιτεία αλλά και στην κοινή γνώμη, πως ένας αρχιτέκτονας δεν καλείται να λύσει μόνο προβλήματα που του θέτουν κάποιοι άλλοι, αλλά καλείται αρχικά να εξετάσει αν αυτά τα προβλήματα έχουν θεθεί σωστά και μπορούν να επιλυθούν...

Σημειώσεις

1. Μπίρης Κ. «Η αισθητική του αρχαιολογικού χώρου. Το Νέον Μουσείον» 31/8/1947, εφημερίδα Καθημερινή, σελ.1
2. Στην παρουσίαση του βιβλίου του Γεωργίου Μέγα «Θεσσαλικά Οικήσεις» ο Κώστας Μπίρης κατηγορήσε την αρχιτεκτονική σχολή του Ε.Μ.Π. για «λεβαντισισμό»
3. Μπίρης Κ. «Αθηναϊκά προβλήματα. Το Νέο Μουσείο» 22/12/1946, εφημερίδα Καθημερινή (πρωτοσέλιδο).
4. Τελικά απετραπή η οικοδόμηση Μουσείου στον αρχαιολογικό χώρο, και αντί αυτού αναστηλώθηκε η Στοά του Αττάλου.
5. ibid 3
6. ibid 3
7. Για τη θέση αυτή συμφωνεί και ο Μαρίνος Καλλιγιάς στο άρθρο του «Οι καλλιτεχνικοί μας

θησαυροί» αναφερόμενος και αυτός στο Νέο Μουσείο(28/3/1947, εφημερίδα Βήμα)

8. ibid 3

9. Κωνσταντινίδης Άρης «Για ένα ελεύθερο μουσείο» 11/1/1947, εφημερίδα Καθημερινή

10. ibid 9

11. ibid 9

12. ibid 9

13. Προκοπίου Αγγ. «Η έκθεσις των σπουδαστών αρχιτεκτονικής» 8/8/1949, εφημερίδα Καθημερινή.

14. Κιτσίκη Κ. «Τα Μουσεία του 20ού αιώνας (Περί την έκθεσιν των σπουδαστών Αρχιτεκτονικής - Επιστολή στον Αγγ. Προκοπίου)» 11/8/1949, εφημερίδα Καθημερινή.

15. ibid 14

16. ibid 14

17. Προκοπίου Αγγ. «Απάντησις εις τον κ. Κ. Κιτσίκη» 18/8/1949, εφημερίδα Καθημερινή.

18. Κουκκίδης Κ. «Η στοά Αττάλου θα γίνει Μουσείον» 25/12/1949, εφημερίδα Καθημερινή.

19. ibid 18

20. Μπίρης Κ. «Η Στοά του Αττάλου Μουσείον της Αρχαίας Αγοράς» 12,14/6/1949, εφημερίδα Καθημερινή.

21. Κουκκίδης Κ. «Η στοά Αττάλου θα γίνει Μουσείον» 25/12/1949, εφημερίδα Καθημερινή.

22. Παρασκευαϊδης Μ. «Θα εγκαίνιασθη εφέτος το μουσείον της Στοάς του Αττάλου» 7/2/1956, εφημερίδα Καθημερινή.

23. Ανωύμου. «Τα εγκαίνια της Στοάς του Αττάλου, διεθνές αρχαιολογικό γεγονός» 19/8/1956, εφημερίδα Καθημερινή.

24. Παρασκευαϊδης Μ. «Πως επραγματοποιήθη ο άθλος της στοάς του βασιλέως της Περγάμου Αττάλου» 30/8/1956, εφημερίδα Καθημερινή.

25. Ανωύμου, «Οι βασιλείς ενεκαίνιασαν την αναστηλωθείσαν Στοάν του Αττάλου ως Μουσείο των ευρημάτων της Αρχαίας Αγοράς» 4/9/1956, εφημερίδα Καθημερινή.

26. Τσάτσου Κ. «Οι πρωτεργάται της Αμερικανικής Δημοκρατίας ανεζήτησαν τα ιδεώδη των εις την Αρχαίαν Ελλάδα» (Λόγος εγκαίνιων) 2/9/1956, εφημερίδα Καθημερινή.

πάνω: Η σελίδα της εφημερίδας «Το Βήμα» της 10ης Ιανουαρίου 1950 που απεικονίζει την υπάρχουσα κατάσταση και το προτεινόμενο σχέδιο αναστήλωσης της Στοάς του Αττάλου ως Μουσείο

δίπλα: Το εργοτάξιο της αναστήλωσης της Στοάς του Αττάλου σε πλήρη ανάπτυξη το καλοκαίρι του 1955. (από το βιβλίο του Κ. Η. Μπίρη, Αι Αθήναι)

Μικρό χρονικό μιας αστικής ανάπτυξης

• Γαρυφαλλιά Κατσαβουνίδου • αρχιτέκτων

I. Εισαγωγή

Οι πόλεις-λιμάνια είναι εκτεθειμένες σε κινδύνους, που είναι πολλαπλοί και απρόβλεπτοι... Υποφέρουν επίσης από μια ορισμένη διαφθορά και εκφυλισμό των ηθών, γιατί δέχονται ένα μείγμα από παράξενες γλώσσες και συνήθειες, και εισάγουν ξένους τρόπους μαζί με ξένα εμπορεύματα. Ακόμη και αυτή η ομορφιά μιας τέτοιας τοποθεσίας φέρνει μαζί της μια έλξη προς την ηδονή, μέσω σπατάλης ή λωβρότητας. [Οι παραθαλάσσιες πόλεις], περιτριγυρισμένες όπως είναι από θάλασσα, όχι μόνο οι ίδιες αλλά και τα ήθη και οι θεσμοί τους, μπορεί να πει κανείς ότι επιπλέουν στην επιφάνεια...¹

Η Θεσσαλονίκη είναι πόλη στραμμένη προς τη θάλασσα. Η αίσθηση της κυριαρχίας του θαλασσινού στοιχείου –στη θέα από ψηλά, στην περιδιάβαση στο ιστορικό κέντρο, στις φυγές των κάθετων δρόμων προς την παραλία– προσδίδει στην πόλη μια σαγήνη ιδιαίτερη, που πολλούς αιώνες πριν ο Κικέρωνας αποκαλούσε «έλξη προς την ηδονή». Σήμερα έχει μετατραπεί στο χίλιοειπωμένο πρόθεμα «ερωτική» πριν από το «Θεσσαλονίκη». Τελευταία, ένα από τα κύρια συστατικά του λεγόμενου «ερωτικού χαρακτήρα» είναι και η «μυθολογία» για την περιοχή των «Κόκκινων Φαναριών» της πόλης, τα Λαδάδικα, σε άμεση γειτνίαση με το παλιό λιμάνι. Η περιοχή ήταν στην ουσία θάλασσα μέχρι τον 16ο αιώνα, οπότε το βυζαντινό λιμάνι επιχωματώθηκε και μετατοπίστηκε προς το νότο. Έκτοτε η μεγάλη αγορά των Λαδάδικων, και η ευρύτερη περιοχή του λιμανιού –του κατεξοχήν σημείου εισόδου στην πόλη ανθρώπων και εμπορευμάτων– ήταν από τα πιο ζωντανά τμήματα της πόλης. Προς τα τέλη του περασμένου αιώνα οι οθωμανικές αρχές αποφάσισαν την ανάπτυξη της περιοχής, με την καταστροφή των ευτελών μονώροφων παραπηγμάτων –τύπου παζαριών της Ανατολής– που υπήρχαν εκεί και την κατασκευή νέων «Ευρωπαϊκών» κτισμάτων με σκουρόχρωμο τούβλο και διακοσμήσεις Φλαμανδικού τύπου στις στέγες. Έτσι ήδη από το 1890, η περιοχή ήταν από τις πιο «εξευρωπαϊσμένες» στην πόλη.² Ευτυχώς, επίσης, ήταν από τις λίγες γειτονίες του ιστορικού πυρήνα που δεν καταστράφηκαν στην πυρκαγιά του 1917.

Οι πρώτες μαρτυρίες για λειτουργία οίκων ανοχής στην περιοχή χρονολογούνται από τη δεκαετία του 1910,

οπότε τα Λαδάδικα –και πάντα παράλληλα με τα καταστήματα και τις αποθήκες που λειτουργούσαν εκεί– άρχισαν να φιλοξενούν αρκετά πορνεία καθώς και παραδοσιακά καφενεία, εξυπηρετήσεις που χρησιμοποιούνταν όχι μόνο από τους ντόπιους αλλά και από περαστικούς επισκέπτες της πόλης, έναν πολυεθνικό, σχεδόν αμιγώς ανδρικό πληθυσμό στρατιωτών, εμπόρων, ή περιηγητών. Αυτό το ιδιαίζον αστικό τοπίο, στέγη τόσων νόμιμων όσο και «παράνομων» οικονομικών συνδιαλλαγών, παρέμενε πρακτικά अपαράλλακτο ως τις αρχές της δεκαετίας του 1990, είναι ουσιαστικά το φαινόμενο της μεταμόρφωσής του που έχει προκαλέσει τη γενική προσοχή και που θα συζητηθεί συνοπτικά σε αυτό το άρθρο.³

II. Χρονικό

– Οι πόλεις νομίζουν επίσης ότι είναι δουλειά του μυαλού ή της τύχης, αλλά ούτε το ένα ούτε το άλλο είναι αρκετό για να κρατήσει τα τείχη τους όρθια. Δεν χαίρεσαι με τα επτά ή τα εβδομήντα επτά θαύματα μιας πόλης, αλλά με την απάντηση που δίνει στο ερώτημά σου.

– Η με την ερώτηση που σου θέτει εκείνη, αναγκάζοντάς σε να απαντήσεις.⁴

Ως τις αρχές της δεκαετίας του '90, ο ιδιαίτερος αστικός χαρακτήρας των Λαδάδικων, εξίσου ανόμοιος με κάθε άλλη γειτονιά της πόλης, «διατηρητέα» ή μη, είχε ουσιαστικά διατηρηθεί, παρά την κατεδάφιση ενός ποσοστού των κτιρίων και την αντικατάστασή τους με πολυώροφες οικοδομές γραφείων και ξενοδοχείων. Όταν, ως νεαρή φοιτήτρια Αρχιτεκτονικής, περπάτησα στην περιοχή για πρώτη φορά το 1991, η περιοχή μου παρουσιάστηκε ως ανοιχτό ερώτημα: θορυβώδης και κατά τη διάρκεια της μέρας, μοιάζοντας πιο πολύ με ανατολίτικο παζάρι παρά με την τυπική αγορά μιας σύγχρονης (Δυτικής) πόλης, τη νύχτα θεωρούνταν από την κοινή συνείδηση ως μια αφανής γειτονιά, σχεδόν μια περιοχή-φάντασμα, υποτιθέμενα «αόρατη» στον νοητικό χάρτη των καθωσπρέπει πολιτών.

Για δεκαετίες, ωστόσο, εξαιτίας αυτού του αμφίβολου χαρακτήρα της, η γειτονιά έλκυε όχι μόνο πόρνες, «προσώτες» και αρσενικούς πελάτες, αλλά κι άλλους επισκέπτες: καλλιτέχνες, ποιητές, μουσικούς. Οι περισσότεροι απ' αυτούς στο περιθώριο της μαζικής

κουλτούρας, έβρισκαν στην περιοχή –ειδικά στο εσωτερικό των πορνείων, «μυσταγωγικό και απαγορευμένο»– πηγή έμπνευσης για τη δουλειά τους. Έτσι τα Λαδάδικα και η αμαρτωλή τους αύρα πήρε μορφή και σχήμα σε λογοτεχνικές διηγήσεις, περιγραφές, και στίχους τραγουδιών' ως ένα βαθμό, ήταν με αυτές τις αναπαραστάσεις που η φήμη της περιοχής συντηρείτο μέσα και διαδιδόταν έξω από τα όρια της πόλης. Ωστόσο, η μυθολογία του «λάγνου» ερωτικού αστικού χώρου που είχε αποδοθεί στα Λαδάδικα ήταν εξίσου παραπλανητική και προβληματική με την «αορατότητά» τους. Στην πραγματικότητα, κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας,⁵ που ξεκίνησε το 1992, τόσο ο δημόσιος χώρος όσο και τα εσωτερικά των πορνείων δεν αποκάλυπταν κανένα ίχνος ερωτικών σημάτων ή αναπαραστατικών μορφών. Το αντίθετο, και προς έκπληξή μας, οι χώροι αυτοί δεν ήταν ανόμοιοι, ή ακόμη και διακριτοί, από τους χώρους της καθημερινής αστικής και αρχιτεκτονικής εμπειρίας του καθένα μας. Στις συζητήσεις μας με τους χρήστες, η υποτιθέμενη «ερωτική» εμπειρία μέσα στα κελύφη, περιγραφόταν ως μια απλή εμπορική συναλλαγή. Χαρακτηριστικό ήταν, για παράδειγμα, ότι οι πόρνες στην επαγγελματική τους αργκό αποκαλούσαν το πορνείο «μαγαζί» παρά το γεγονός ότι στην ελληνική, όπως και σε πολλές άλλες γλώσσες, ονομάζεται «οίκος» (ανοχής) ή «σπίτι». Η ανατροπή προκατασκευασμένων υποθέσεων και προσδοκιών σχετικά με τα πορνεία, τόσο ως προς τη μορφή όσο και ως προς το περιεχόμενο, μας οδήγησε σε μια πλήρη αναθεώρηση της αρχικής μας υπόθεσης εργασίας. Πριν αρχίσουμε την έρευνα πεδίου, υποθέταμε ότι θα μπορούσαμε να βρούμε αποδείξεις μιας «ερωτικής» αρχιτεκτονικής τυπολογίας, γρήγορα συνειδητοποιήσαμε ωστόσο, ότι τα ερωτήματα στην έρευνά μας συνδέονταν με τις λειτουργίες που συμβαίνουν μέσα στα κτίρια, παρά με τα κτίρια τα ίδια. Η έλλειψη αναπαραστατικών σημάτων στην υλική μορφή των πορνείων και της περιοχής γενικότερα ήταν άρρηκτα δεμένα, και στην ουσία καθοριζόταν από την πολυσχιδή ανθρώπινη σχέση, πραγματική και μυθολογική, που συνέβαινε μέσα σε αυτά.

Η επιβίωση του *genius loci* («πνεύματος του τόπου») των Λαδάδικων ήταν παράλληλη και συνδυασμένη με την απουσία ιστορικής προστασίας του αρχιτεκτονικού της ιστού – μια απουσία που δεν απέκλειε την ανεπίσημη στοιχειώδη συντήρηση, μέσα από τη συνεχή χρήση, των κτιρίων από τους ενοίκους, πορνείων και καταστημάτων. Στις αρχές του '90, η κακή κατάσταση αρκετών κτιρίων –οι ατημέλητες προσόψεις, οι ετερόκλητες επιγραφές, και οι παραμελημένοι δημόσιοι χώροι της περιοχής– ήταν από μόνη της ένα σή-

1a

1b

μα ότι η περιοχή παρέμενε «εκτός» οποιουδήποτε ενδιαφέροντος, του Δήμου ή κρατικού. Οι τιμές των ακινήτων παρέμεναν σχετικά χαμηλές, επιτρέποντας έτσι τους αρχικούς χρήστες-εμπόρους να παραμένουν και να χρησιμοποιούν τα κτίρια και τους ελεύθερους χώρους. Το 1992, από τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε, οι χρήσεις των Λαδάδικων ήταν κυρίως χονδρικό και λιανικό εμπόριο, ελαφριά βιοτεχνία, και γραφεία, ενώ υπήρχε μικρός αριθμός πορνείων.

Όπως κανείς θα έπρεπε να έχει προβλέψει, ωστόσο, «η παρακμή μιας γειτονιάς, αντί να 'διορθώνεται' με την αναβάθμιση, είναι η προϋπόθεσή της».⁶ Η μεγάλη μεταμόρφωση της περιοχής άρχισε με το άνοιγμα, το 1989, μιας «εναλλακτικής» μπυραρίας σε ανακαινισμένο ισόγειο κτίσμα των Λαδάδικων μέσα στο «εξωτικό» περιβάλλον των παραδοσιακών χρήσεων. Στην αρχή βρήκε απήχηση σε μάλλον ειδικό κοι-

Εικόνα 1a: Κτίριο στην πλατεία Μοριχόβου, στο κέντρο των Λαδάδικων (1992)

Εικόνα 1b: Το ίδιο κτίριο μετά την «αποκατάστασή» του όπως είναι σήμερα.

2α

2β

Εικόνα 2α: Η οδός Αιγύπτου στα Λαδάδικα, 1992. Το ανοιχτόχρωμο κτίριο σε πρώτο πλάνο ήταν πορνείο. Η έλλειψη «ερωτικών» συμβολισμών είναι εμφανής. Η σήμανση της λειτουργίας του πορνείου γινόταν με μια γυμνή λάμπα λευκού φωτός πάνω από την είσοδο. (φωτ. Π. Κούρτη)

Εικόνα 2β: Η οδός Αιγύπτου σήμερα

νό, κάποιους «τολμηρούς» που τους άρεσε η πρωτοτυπία του εγχειρήματος. Ωστόσο, η αμφισημία της περιοχής και η εκ του ασφαλούς ριψοκίνδυνη ατμόσφαιρα, έκαναν το μέρος γρήγορα στέκι της «αβαν-γκαρντ» κοινότητας της πόλης. Μαζί με το απλό κοινό, οι επίσημες αρχές ανέπτυξαν ενδιαφέρον για τα Λαδάδικα, ως τότε παραμελημένα (αν και είχαν κηρυχθεί ιστορικός τόπος από το 1985. Όλο και περισσότερο εντεινόνταν οι επίσημες φωνές (αρχιτεκτόνων και μη) που κήρυτταν την ανάγκη να «διασωθούν» τα παραδοσιακά κτίρια της περιοχής ως μνημεία αστικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα. Αυτές οι σύγχρονες κινήσεις, από νυχτοπερπατητές και δημοτικές αρχές, έδωσαν το έναυσμα για μια συντονισμένη προσπάθεια «ανάπλασης». Τα «αμαρτωλά» Λαδάδικα πλέον έχριζαν προσοχής, οι κρυμμένες δυνατότητές τους είχαν έρθει στο προσκήνιο. Η κοινή γνώμη κατακλύστηκε από άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά, συνεντεύξεις ειδικών, ραδιοφωνικές εκπομπές για το θέμα, που γρήγορα έγινε γνωστό πανελλαδικά και προσέδωσε εθνική φήμη σε μια περιοχή που ως τότε ήταν στα αζήτητα...

Από το 1992 και μετά, οι Δημοτικές αρχές ενορχήστρωσαν μια πολυσχιδή προσπάθεια για την ανάπλαση της περιοχής, εκδηλωμένη με όρους πολιτικής κινήτρων, αστικών επεμβάσεων, και αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Αυτή η «αστική αναγέννηση» άρχισε με τις διαμορφώσεις μικρών πλατειών, την τοποθέτηση αστικού εξοπλισμού όπως στέγαστρα και φωτιστικά και –σε μεταγενέστερο στάδιο– προχώρησε με την καταστροφή της ασφαλτόστρωσης και τη διάστρωση κυβόλιθων στους δρόμους (ώστε να δείχνουν ξανά παλιό!). Ένα μετά το άλλο, τα καταστήματα άδειασαν από τις αρχικές τους χρήσεις και στη θέση τους, επιχειρηματίες, με τη συνεργία αρχιτεκτόνων και διακοσμητών, άνοιξαν εστιατόρια, μουσικές ταβέρνες, κλαμπ, μπαράκια. Τα κτίρια ανακαινίστηκαν («αναπαλαιώθηκαν», κατά τη λανθασμένη αλλά πλέον καθιερωμένη έκφραση), τα εσωτερικά τους διαμορφώθηκαν για να εξυπηρετούν τις νέες χρήσεις, οι προσόψεις τους καθαρίστηκαν και βάφθηκαν σε έντονα «παραδοσιακά» χρώματα. Στο τέλος αυτής της αναβάθμισης, η Θεσσαλονίκη είχε επανακτήσει μια ιστορική της περιοχή μεταμορφώνοντας την σε μια ζώνη αχαλίνωτης διασκέδασης.

III. Επίλογος

Σε ένα πρόσφατο άρθρο της για την Times Square με τον τίτλο «Από την Πόλη της Αμαρτίας στην Πόλη του Σήματος»,⁷ η Joan Ockman κάνει ένα οξύ κριτικό σχόλιο για το σχέδιο ανάπλασης που πραγματοποιείται αυτό τον καιρό στην καρδιά της Νέας Υόρκης. Η Ockman, στο αποκαλυπτικό χρονικό

του πώς ενορχηστρώθηκε αυτή η «ενοσιολογική μεταμόρφωση», τονίζει ιδιαίτερα ότι η προσπάθεια να σβηστεί το «αμαρτωλό, βρώμικο, επιρρεπές στο έγκλημα υπογαστριο της πόλης, που ήταν η εικόνα της περιοχής τις τελευταίες τρεις δεκαετίες» είναι σύμπτωμα μιας διαδεδομένης πολιτιστικής ομογενοποίησης που προωθείται, παράγεται και συντηρείται από το μεγάλο κεφάλαιο. Επεκτείνει τα επιχειρήματά της προβάλλοντας τις τρέχουσες αλλαγές στο μέλλον. Στο ερώτημα του «πώς πρόκειται να αντιδράσουν οι ντόπιοι στη νεο-νοσταλγική έκδοση της Times Square ως ζώνης άναρχης σηματοδότησης και καθαρής, λαμπερής διασκέδασης», προτείνει δύο εναλλακτικές απαντήσεις. Σε «αυτό που μπορεί να αποκαλεστεί υστερομοντέρνο, αριστερό διανοουμενιστικό, τραγικό σενάριο», η έξωση των «αμαρτωλών» αρχικών χρήσεων και χρηστών και η υποκατάσταση του αυθεντικού περιβάλλοντος της Times Square με μια «υπερ-πραγματικότητα εμπορικών μηνυμάτων,» δεν θα γίνει καλά αποδεκτή από «αληθινούς Νεοϋορκέζους.» Σε αυτή την απαισιόδοξη προφητεία, η Times Square θα μεταμορφωθεί σε μια ανιαρή, καθόλου συναρπαστική περιοχή «προς όφελος τουριστών και επισκεπτών από τα προάστια και άλλους δήμους». Αντίθετα, κατά το δεύτερο σενάριο, η ανεξέλεγκτη απελευθέρωση καταναλωτικών σημάτων/μηνυμάτων, τελικά θα απελευθερώσει τους πολίτες –και ολόκληρο τον κόσμο– από την πειθαναγκαστική τους επιρροή: η έκσταση «του φρενώδους πανηγυριού υπερβολικής επικοινωνίας στην Times Square» θα μας επιτρέψει να «εκλαμβάνουμε τις εικόνες του πολιτισμού της κατανάλωσης ως αλληγορία παρά ως παραίνεση».

Οι προφανείς ομοιότητες ανάμεσα στο μητροπολιτικό παράδειγμα της Νέας Υόρκης και στη σμικρυσμένη Ελληνική εκδοχή του μοιάζουν να ενισχύουν τις πιθανότητες για την πρώτη υποθετική εκδοχή της Ockman, δηλαδή για την τελική αποτυχία της «Disney εκδοχής αστικής διασκέδασης» που θα προσφέρει η Times Square. Διότι, στα Λαδάδικα, οικονομικά σύννεφα έχουν ήδη αρχίσει να σκοτεινιάζουν τον ουρανό, καθώς οι πελάτες μειώνονται σταθερά. Παρά την κεντρική θέση της περιοχής στον ιστό της πόλης και παρά το γεγονός ότι πλέον κάθε άλλο από «απρόσιτη» είναι, οι «βέροι Θεσσαλονικείς» –για να χρησιμοποιήσω την έκφραση της Ockman– παίζοντας πάνω στο «υστερομοντέρνο» σενάριό της, «δεν πρόκειται να τα πίνουν μέχρι πρωίας σε ersatz μπουραρίες». Ενώ οι ντόπιοι, κορεσμένοι από τη νοσταλγία της περιοχής, δεν συχνάζουν πια στα Λαδάδικα, η γειτονία έχει γίνει σήμερα αποκλειστικά «τουριστική,» προσελκύοντας επισκέπτες από μακρινά μέρη ή από άλλους δήμους και κοινότητες στην

3α

3β

Εικόνα 3α: Διώροφη αποθήκη επί της οδού Σαλαμίνας, τυπικό δείγμα αρχιτεκτονικής των Λαδάδικων, στην κατάσταση που ήταν το 1992

Εικόνα 3β: Το ίδιο κτίριο μετά την αποκατάστασή του, όπως είναι σήμερα

Μουσεία Ελλήνων αρχιτεκτόνων (2ο)

ριοχής, η απουσία τους είναι τώρα που λείπει.

Αργότερα θα ανακαλυφθούν άλλα –άλλοτε πλούσια και ανθηρά βοσκοτόπια– που θα καθιερωθούν ως μάντρες για τα καινούρια ξεσαλωμένα κοπάδια, που πάσχουν από ψυχική στείροτητα, από ερωτικό ευνουχισμό και άλλες συναφείς ασθένειες. Θα χριστούν παγερά διασκεδαστήρια και καμουφλαρισμένα εκμαυλιστήρια πάνω στους επτασφράγιστους τάφους της αμαρτίας, που βρομοκοπούσε ανθρωπία και καθαρή ηδονή. Μα εγώ θα φτιάξω άλλα Λαδάδικα, θα ανοίξω ένα άλλο Κανάλ Ντ' Αμούρ, να φρεσκάρω τα αισθήματά μου, να ζωηρέψω τους πόθους μου, να κάνω φίλους σαν τα παλιά, να ξαναζεστάνω την αγάπη μου για τη Θεσσαλονίκη.⁹

Σημειώσεις:

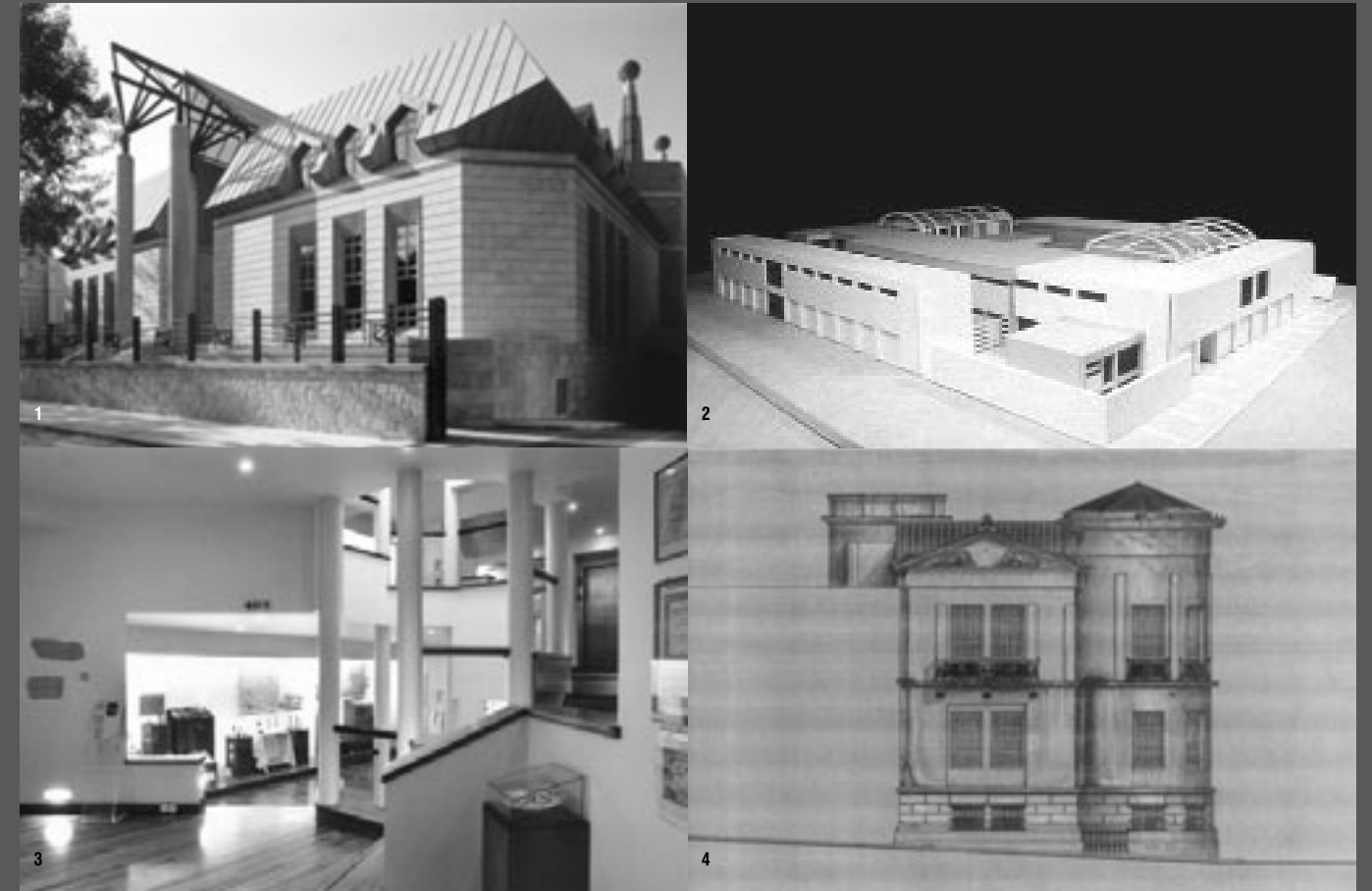
1. Rachel Vishnia, «Cicero, The Republic, 2.5-9: On the Disadvantages of a Maritime City», στο *Mediterranean cities: historical perspectives* (London and Totowa, N.J.: F. Cass, 1988), σελ. 186 (μετάφραση Γ. Κατσαβουνίδου).
2. Βλέπε Κωστής Μοσκόφ, *Θεσσαλονίκη 1700-1912. Τομή της μεταπρατικής πόλης* (Αθήνα: Στοχαστής, 1974), σελ. 18.
3. Το παρόν άρθρο πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Thresholds 19, The Invisible* (Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology, 1999) με τον τίτλο «A Short Chronicle of Beautification».
4. Italo Calvino, *Invisible Cities* (New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1974).
5. Αναφέρομαι στην έρευνα (1992-1994) για τα πορνεία στα Λαδάδικα που πραγματοποιήθηκε με επικεφαλής τη Βάνα Τεντοκάλη, επίκουρη καθηγήτρια του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ. Στην ερευνητική ομάδα συμμετείχαν οι τότε φοιτήτριες Γ. Κατσαβουνίδου, Π. Κούρτη και Γ. Μελισσοουργός. Τα συμπεράσματα της έρευνας ανακοινώθηκαν σε διάφορα συνέδρια, συμπεριλαμβανομένου του 5ου Συνεδρίου της Διεθνούς Ένωσης Σημειωτικών Σπουδών. Βλέπε V. Tentokalí, G. Katsavounidou, P. Kourti & G. Melissourgou, «The brothel as the space of erotic desire?» στο *Semiotics around the world: Synthesis in diversity: Proceedings of the Fifth Congress of the International Association for Semiotic Studies*, Berkeley, 1994, ed. I. Rauch & G.E. Carr (Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 1997), σελ. 569-572.
6. Rosalyn Deutsche, «Uneven Development: Public Art in New York City», *October*, τεύχος 47, σελ. 27 (μετάφραση Γ. Κατσαβουνίδου).
7. Joan Ockman, «From Sin City to Sign City», *A+U*, τεύχος 344 (Ιούλιος 1999), σελ. 6-10. Μετάφραση των παραπομπών: Γ. Κατσαβουνίδου.
8. Θωμάς Κοροβίνης, *Κανάλ Ντ' Αμούρ*, Αφήγημα για το ερωτικό περιθώριο της Θεσσαλονίκης του '80 (Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα, 1996), σελ. 58.

* Φωτογραφίες Γ. Κατσαβουνίδου

περιφέρεια της πόλης. Βέβαια, η αίγλη της περιοχής ως «Κόκκινα Φανάρια» της πόλης, αν και τη συνοδεύει, είναι πια εμφανώς απούσα: τα πορνεία, παραδοσιακές χρήσεις της περιοχής και αυτά, έχουν προ πολλού μετακομίσει σε άλλες ζώνες της πόλης.

Η φυσική απουσία των πορνείων έχει αντικατασταθεί από μια σειρά αναπαραστάσεων: κτίρια που γύρισαν συνειδητά πίσω στο χρόνο («αναπαλαιωμένα»), προσόψεις-σκηικά, εσωτερικά αλλοιωμένα και ασύμβατα, για να εξυπηρετούν τις νέες χρήσεις, ονόματα νυχτερινών «μαγαζιών» που θυμίζουν το «αμαρτωλό» παρελθόν. Η γειτονιά καθαρίστηκε από όλα τα ύποπτα στοιχεία, αναπλάστηκε και προσφέρθηκε για εκμετάλλευση. Η καμπάνια για τη σωτηρία των Λαδάδικων έληξε θριαμβευτικά – αλλά δεν υπάρχουν πια πολλοί για να γιορτάσουν. Οι προηγούμενα αόρατοι χρήστες τους στήριζαν τα ορατά σημεία του χαρακτήρα της πε-

Εικόνα 4α: Πορνείο στον πρώτο όροφο κτιρίου στην πλατεία Μοριχόβου (1992). Η λάμπα στο παράθυρο φωτίζει τις ώρες που το πορνείο ήταν σε λειτουργία
Εικόνα 4β: Σημερινή κατάσταση. Η επισήμανση του περιγράμματος του προϋπάρχοντος κτιρίου επιτείνει την αίσθηση της σκηνογραφίας που κυριάρχησε στην ανάπλαση της περιοχής

φωτ. 1: Το Κέντρο Γαία Μουσείου Γουλιανδρή Φυσικής Ιστορίας
φωτ. 2: Η επέκταση του Αρχαιολογικού Μουσείου καβάλας
φωτ. 3: Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδας
φωτ. 4: Το Μουσείο Φρυγία

Κέντρο Γαία Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

του Μιχαήλ Φωτιάδη, αρχιτέκτονα

Αρχιτεκτονικά

Μιχ. Φωτιάδης & Συνεργάτες
Αρχιτέκτονες

Στατικά και Εγκαταστάσεις

Φράνκ Μπέιζιλ ΑΕ

Κατασκευή

Κοινοπραξία των:
Ελληνική Τεχνοδομική ΑΕ
Γενική Εταρεία Κατασκευών ΑΕ

Το Κέντρο Γαία σχεδιάστηκε για να αποτελέσει τμήμα της παραδοσιακής ζώνης της Κηφισιάς, ενός παραθεριστικού οικισμού ιστορίας δύο χιλιάδων ετών με έκδηλη την αρχιτεκτονική του εκλεκτικού πλούτου του 19ου αιώνα. Κτίστηκε σ' έναν απ' τους πιό χαρακτηριστικούς δρόμους, με περιορισμένο εύρος, την οδό Όθωνος με τα επώνυμα πλατάνια και τις αμπολές των ποτιστικών νερών.

Ευτυχώς για την οικοδομική δραστηριότητα του προαστίου η συνέχεια βασικών όγκων και μορφών εξασφαλίζεται με τον καθορισμό για κάθε νέα οικοδομή του μέγιστου ορίων ύψους κάλυψης και συνόλου επιφανειών (Συντελεστή Δόμησης) ενώ Αρχιτεκτονική Επιτροπή ελέγχει και εγκρίνει κάθε μελέτη που υποβάλλεται.

Όλα αυτά ονομάζουν ένα πλαίσιο δεσμεύσεων που το Κέντρο Γαία έπρεπε να σεβαστεί και να υιοθετήσει, ώστε το νέο κτίριο να ανήκει στο χώρο όπου γεννήθηκε, να μοιάζει ότι «βρισκόταν πάντα εκεί». Χωρίς αντιγραφή νεοκλασικών ή μεταμοντέρνων μαϊμουδισμών, αλλά τόσο σύγχρονο ώστε να ανήκει στην εποχή του, χωρίς τα όποια ευρήματα αρχιτεκτονικού συρμού της εποχής. Είναι τόσο ανώνυμο στη χρήση των υλικών του ώστε αυτά να πλάθουν το κτίριο με αναφορές στην παραδοσιακή Κηφισιά και του

Μουσείου Φυσικής Ιστορίας του Ιδρύματος Γουλανδρή, του οποίου είναι ανάπτυγμα, βλαστός αλλά σε μέγεθος τριπλάσιο απ' το μητρικό κτίριο. Αυτά τα δεδομένα έκαναν ιδιαίτερα ευαίσθητο τον ερχομό της νέας οικοδομής ειδικής χρήσεως στο δρόμο όπου απέναντι στέκεται ανακαινισμένο σπίτι του Τσίλλερ.

Υπουργικό Διάταγμα συντάχθηκε για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του Κέντρου Γαία σ' αυτή τη συγκεκριμένη θέση. Με βάση προκαταρκτική αρχιτεκτονική μελέτη, σε συνδυασμό με το ΥΠΕΧΩΔΕ, δεσμεύτηκε το Κέντρο να κρατήσει έναν όγκο όμοιο με τους επιτρεπόμενους. Από τους έξι ορόφους μόνο οι δύο φαίνονται πάνω απ' τη γη, μαζί με το πίσω κτίσμα του δώματος. Οι διαστάσεις των εσωτερικών χώρων δεν προδίδονται από τις εξωτερικές όψεις του κτιρίου. Το Μεγάλο Αίθριο, διώροφος χώρος υποδοχής του κοινού πριν και μετά την εκθεσιακή περιήγηση, είναι μιά έκπληξη. Αποτελεί τον εσωτερικό ακάλυπτο χώρο που βάσει του Διατάγματος επιτρέπεται να καλυφθεί.

Το ορθογώνιο περίγραμμά του πειθαρχεί στα πλαίσια της επιτρεπόμενης οικοδόμησης. Οι μεγάλες γωνιαίες αποτιμήσεις δείχνουν τη διάθεση ενός μεγαλύτερου όγκου που αποκόπτει τις ακμές του στη βάση για να αφήσει διαγώνια «ελεύθερο διάβα» με μείωση της έντασης καλυπτόμενου εδάφους. Η επένδυση έγινε με γαιώδες υλικό, τη μαρμαρόπετρα Σκρα Μακεδονίας, με επιφάνεια υφής και χρώματος συνδεδεμένη με τη γη. Η ισόδομη δόμηση με τις οριζόντιες σκοτίες κάνουν την άμεση αναφορά σε νεοκλασικά κτίρια, ενώ η στήριξή τους έγινε με αφανή, ασφαλή μεταλλικό σκελετό και αγκύρια αντί της παραδοσιακής μεθόδου του «κολυμπητού», με λάσπη.

Η κάθετη κυκλοφορία, μιά χρήση μόνο λειτουργική, είναι επενδεδυμένη εξωτερικά κι εσωτερικά με τούβλο ανεπίχριστο, υλικό με ακόμη πιό άμεση σχέση με γη. Στη δεξιά πλευρά το μεγάλο κλιμακοστάσιο καθορίζει τον όγκο του εως το κάτω επίπεδο της ράμπας εισόδου των αυτοκινήτων. Στην αριστερή ο κόμβος κυκλοφορίας με τους τρεις ανεγκυστήρες και την κύρια σκάλα ξεπροβάλλει πάνω απ' το δώμα με το κεραμιδί χρώμα του. Εσωτερικά αποτελεί σημείο αναφοράς επειδή η επένδυση του τούβλου συνεχίζει ως το 4ο υπόγειο. Οι χώροι υγιεινής έχουν την ίδια επένδυση, συντονίζοντας το υλικό με την υπηρεσιακή λειτουργία.

Το Κέντρο Γαία εξωτερικά μοιάζει με διώροφο κτίριο όπου τα τριπλά υψίκορμα παράθυρα του ισογείου έχουν αντιστοιχία με τους φεγγίτες του υπογείου και τα σαμαρωτά παράθυρα της

κεκλιμένης στέγης. Η κεκλιμένη στέγη έχει την ίδια κλίση με του υπάρχοντος Μουσείου, αλλά για να μειωθεί η εντύπωση του ύψους του νέου τοίχου, η αφετηρία της ξεκινά στο ήμισυ του ορόφου με στέψη το στηθαίο του δώματος. Η στέγη είναι επενδεδυμένη με προξειδωμένο χαλκό πράσινου χρώματος. Τα κάθετα φύλλα της επικάλυψης με τις ραφές σύνδεσης δημιουργούν μιά ρυθμική αντίστιξη στις οριζόντιες σκοτίες της επένδυσης. Ο χαλκός είναι καθιερωμένο υλικό της βορειοευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής της παραδοσιακής Κηφισιάς. Ο ίδιος χαλκός συνδέει καθέτως τις επιφάνειες, πλαισιώνοντας με λοξές κορνίζες τα τριπλά παράθυρα.

Το υλικό της φέρουσας κατασκευής δηλώνει την παρουσία του με το οπλισμένο σκυρόδεμα των κυλινδρικών κολωνών που παρατάσσονται ανά ζεύγη, δημιουργώντας στοά εισόδου. Η επιφάνειά τους είναι θραπνιαρισμένη, αποκαλύπτοντας την ψηφίδα των αδρανών τους. Η ίδια παραδοσιακή πελεκητή μέθοδος έχει ακολουθηθεί στις επιφάνειες των τοιχείων έδρασης. Οι κυλινδρικές κολώνες (που επαναλαμβάνονται εσωτερικά στο Μεγάλο Αίθριο) ορθώνονται μετά μιά κωνική στέψη, σε σιδερένιο κύλινδρο που εξελίσσεται με δοκάρια κεκλιμένα,

μειούμενης διάστασης στο σκελετό της οροφής της στοάς ή του δικτυώματος του αιθρίου. Η σιδηροκατασκευή έχει το χρώμα της σκουριάς, του ατσαλιού που οξειδώνεται φυσικά (weathering steel) και πολλοί αναφέρουν μορφή από κλαδιά δέντρου που καλύπτονται από πράσινο φύλλωμα (του χαλκού). Τα κενά πληρώσεως του δικτυώματος στο Μεγάλο Αίθριο καλύπτονται εσωτερικά με φύλλα ανοξειδωτού χάλυβα, που ενώ καθρεφτίζουν τον εσωτερικό χώρο, κάνουν το μεταλλικό σκελετό να μοιάζει ελεύθερος στον ουρανό. Στην πραγματικότητα υπάρχει ισχυρή θερμομόνωση στα πανώ πληρώσεως, ενώ στις λωρίδες φεγγίτου οροφής εξωτερικές περσίδες με φωτοισθητήρα συσκοτίζουν.

Στη στοά εισόδου ο σκελετός της δίκλινης στέγης απογυμνώνεται ανά κάρναβο κολωνών όπως προχωρά προς τα έξω με το πρώτο ζεύγος κολωνών να κρατά μόνο τα σιδηρά στελέχη χωρίς κάλυψη, σηματοδοτώντας μόνο την πορεία.

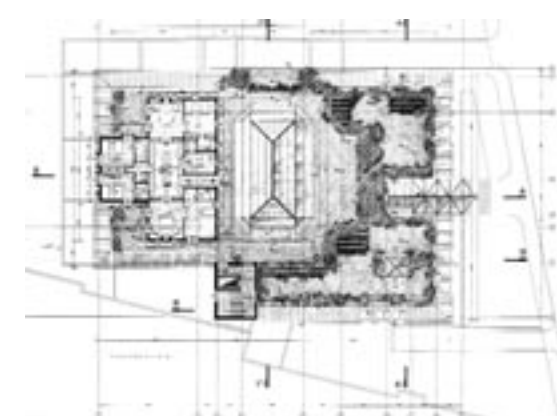
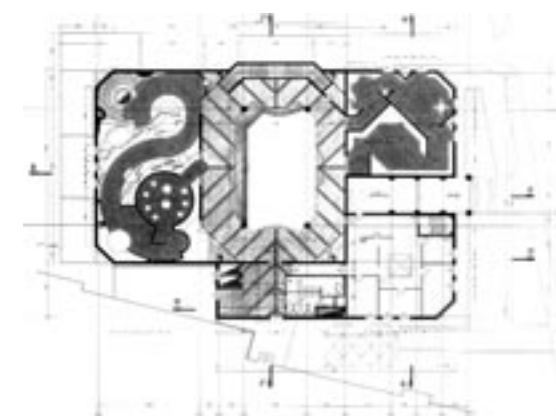
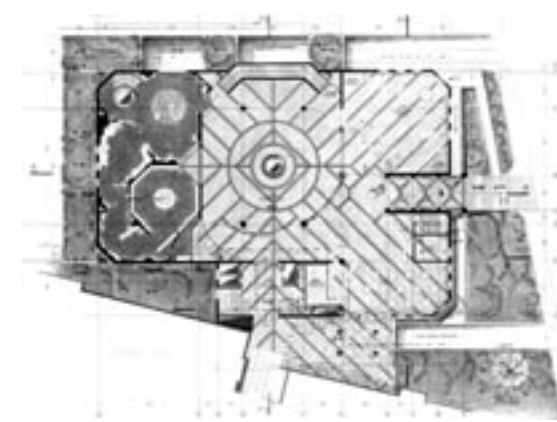
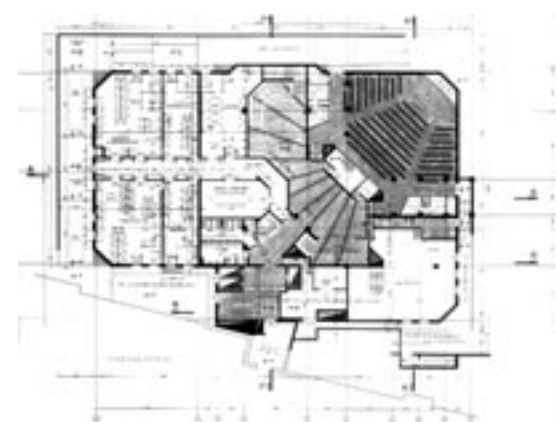
Τα δάπεδα των μεγάλων χώρων κοινού και της κυκλοφορίας (Μεγάλου Αιθρίου, φουαγιέ αμφιθεάτρου, χώρων υγιεινής, σκαλιών κ.λπ.) είναι στρωμένα με μάρμαρο Μεσολογίου. Πρόκειται

δίπλα: Φωτογραφία μακέτας

μέση: Κάτοψη υπογείου και ισόγειου
κάτω: Κάτοψη 1ου ορόφου και δώματος

για σκούρο μπεζ μάρμαρο με πυκνή πλέξη σαν γρανίτης, χωρίς διακοπές από μεγάλες φλέβες. Σ' αυτό η παρεμβολή σκουρότερων στενών φαιών λωρίδων μαρμάρου τσιπολίνο, υπογραμμίζουν τη στρώση σε μία κατεύθυνση.

Το Αμφιθέατρο Άγγελου Γουλανδρή των 270 καθισμάτων είναι ένα μικρό καλοκουρδισμένο ξύλινο όργανο. Το σχήμα του βγήκε από τις ελεύθερες γραμμές ορατότητας και τις ηχοαπορροφητικές ή ανακλαστικές επιφάνειες. Σπαστοί τοίχοι με επένδυση τούβλου εκατέρωθεν της σκηνής λειτουργούν ακουστικά αλλά συνδέονται με τα υλικά του κτιρίου, όπως το πράσινο χρώμα των καθισμάτων. Σκούρο πράσινο φαίνεται απ' τις θυρίδες του το εσωτερικό των 4 θαλάμων διερμηνέων και του θαλάμου προβολών.

Εξι εργαστήρια που μεταστεγάζονται στο νέο κτίριο, αναπτύσσονται σε ευρύτερο χώρο κι αποκτούν όλο το σωστό τεχνολογικό εξοπλισμό (Ζωολογίας, Εδαφολογίας, Οικολογίας και Βιοτεχνολογίας, Υδροβιολογίας, Ερμπαρίουμ). Βρίσκονται μαζί με το Αμφιθέατρο στο πρώτο υπόγειο που με βάση το σχετικό Διάταγμα απέκτησε κύρια χρήση. Με βυθισμένο τον περιβάλλοντα χώρο περιμετρικά έχουν το δικό τους άμεσο ελεύθερο κήπο. Το αναγνωστήριο της Βιβλιοθήκης έχει επίσης προσπέλαση απ' το φουαγιέ του Αμφιθεάτρου, ενώ το Βιβλιοστάσιο είναι στο δεύτερο Υπόγειο μαζί με τις αποθήκες των Εργαστηρίων και τους Μηχανολογικούς Χώρους. Το τρίτο και τέταρτο υπόγειο εξασφαλίζουν πάνω από 100 θέσεις στάθμευσης για τους εργαζόμενους στο Κέντρο και τους τακτικούς επισκέπτες, απαλλάσσοντας αυτή την περιοχή του προαστίου από άλλο ένα κυκλοφοριακό φόρτο.

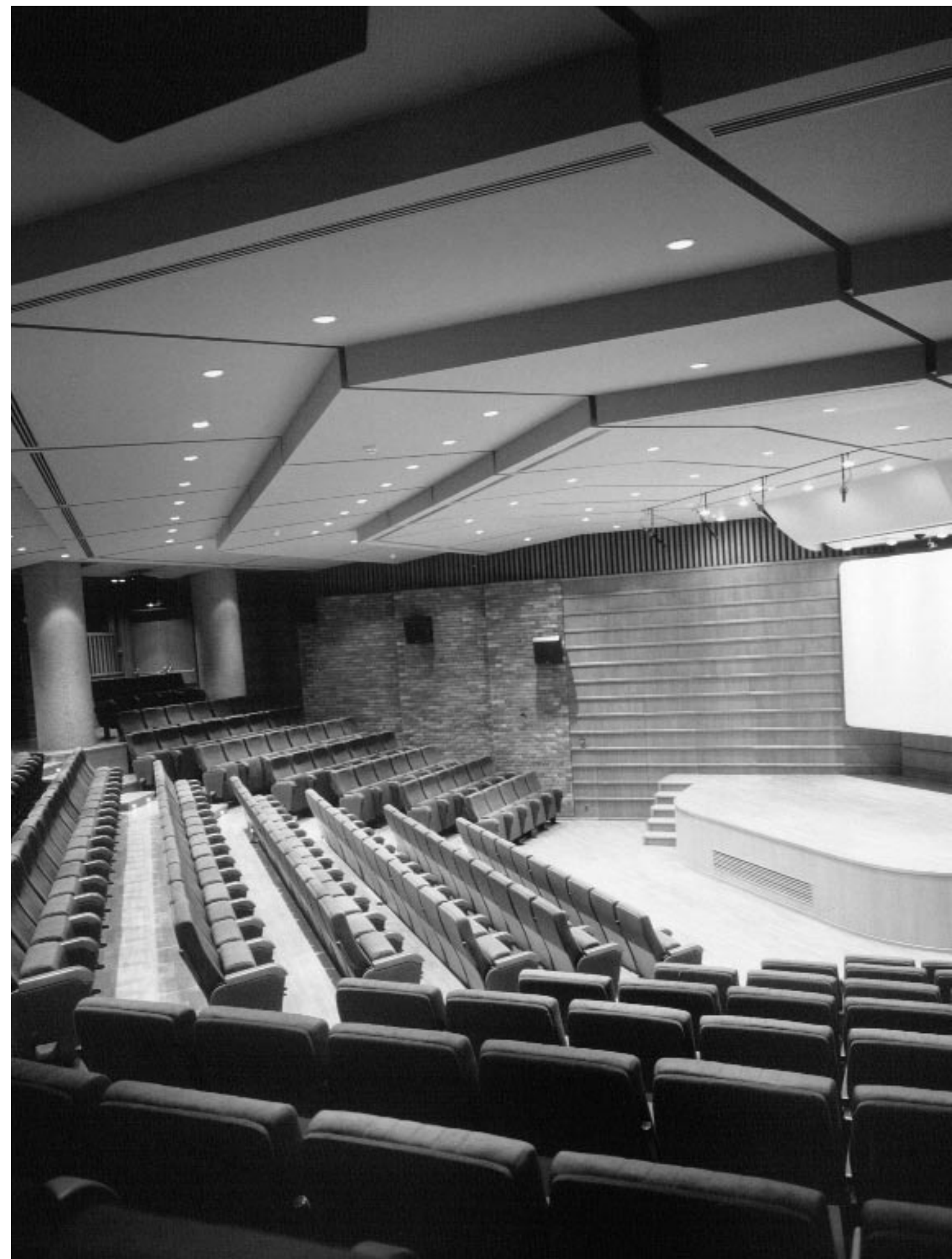
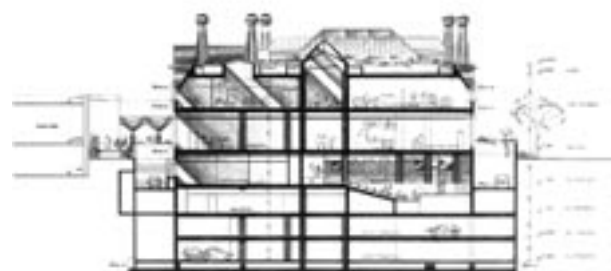
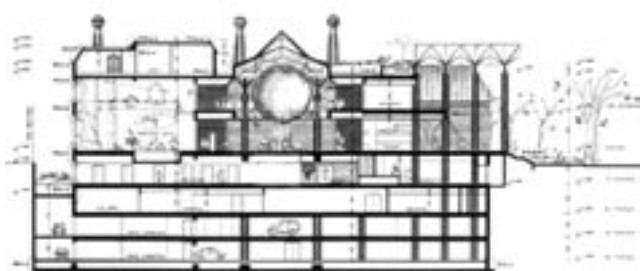
Για τον επισκέπτη του Κέντρου, έκπληξη θα είναι η ουσιαστική επικοινωνία πληροφορικής μεταξύ των τομέων του Ιδρύματος προς τα έξω (Διαχείριση, Αποκατάσταση Εδάφους και Βιότοπων, Υγροτόπων). Έκπληξη θα είναι και ο Εκθεσιακός πυρήνας του Κέντρου που πάλι με

πληροφορική και οθόνες θα συνδέει τις κυψέλες της πορείας για να δώσει το μήνυμά του.

Στο ισόγειο απ' τις δύο πλευρές της εισόδου υπάρχει ένα κατάστημα Δώρων κι ένα Εστιατόριο - Κυλικείο. Το κοινό μπορεί να επισκεφθεί τον πυρήνα των εκθεσιακών χώρων, όχι με στεγνό εκπαιδευτικό τρόπο, αλλά με την άνεση που επιτρέπουν αυτοί οι δευτερογενείς χώροι. Το Εστιατόριο επεκτείνεται σε εξωτερική βεράντα με στέγαστρα που μοιάζουν με ανεστραμμένα μεταλλικά δέντρα. Αυτά καθρεφτίζονται στη γυάλινη επιφάνεια του κόμβου που συνδέει το υπάρχον Μουσείο και το νέο Κέντρο Γαία.

Ήδη το Κέντρο δημιούργησε το δικό του λεξιλόγιο στοιχείων που το χαρακτηρίζουν:

- Τα 7 μεταλλικά φουγάρα φυσικού αερισμού 7.50 μ. ύψους, σηματοδοτούν από μακριά τη διαφορετική λειτουργία του Κτιρίου.
- Η αρχαία θεότης Γαία παρουσιάζεται σε δύο απεικονίσεις. Η πρώτη είναι πίσω από το γραφείο υποδοχής στο ισόγειο και προέρχεται από μελανόμορφο αγγείο του 5ου αιώνα, 6.00 μέτρων μήκους κατασκευή της Ελένης Μυλωνά. Η δεύτερη είναι ένα ανάγλυφο εκμαγείο από το Ναό της Περγάμου (απ' το μουσείο του Βερολίνου) που σε μήκος 4.00 μέτρων θα βρίσκεται στο φουαγιέ του Αμφιθεάτρου πλαισιωμένο απ' τις διπλές πόρτες του.
- Η σπείρα του αμωνίτη δίνει σχήμα στα χυτά μεταλλικά πόμολα των κρυστάλλινων πορτών, γίνεται μαρμάρινο δάπεδο εισόδου στον Κύριο εκθεσιακό χώρο και μεγάλο ανάγλυφο (του γλύπτη Θόδωρου Παπαγιάννη) στο Εστιατόριο.
- Η Γαία σαν διάτρητη σφαίρα γίνεται σύμβολο ενταγμένο στην περιφραξη του Κέντρου. Θα βρεθούν άραγε οι παραστάσεις αυτές στο Κατάστημα Δώρων, σε άλλες χρήσεις, σφραγισμένα σε φανελάκι ή μαντήλι, σκουλαρίκι ή μηχανικόκουμπο, σε πιάτο ή ποτήρι, αναμνηστικό μιάς επίσκεψης που θα ανοίγει τις πόρτες σε μιά Έρευνα με Νέα Ερωτηματικά.

Επέκταση Αρχαιολογικού Μουσείου Καβάλας

Αρχιτεκτονική μελέτη

Δ. Α. Φατούρος,
Γ. Βλάχος,
Α. Παπαδόπουλος,
Γ. Παπακώστας

Συνεργάτες αρχιτέκτονες

Α. Πάνος
Α. Παπαγεωργίου
Χρ. Παρακεντέ
Ε. Τικταπανίδου

Αρχιτέκτονες-αναλυτές

Α. Βασιλειάδης
Ε. Σταύρακα

Στατική μελέτη

Π. Αντωνιάδου
Α. Κόκαλης
Α. Τριανταφυλλοπούλου
πολιτικοί μηχανικοί

56

Η/Μ μελέτη

Ιω. Λεβέντης
μηχανολόγος μηχανικός

Φορέας

Υπουργείο Πολιτισμού
ΙΗ Εφορία ΠΚΑ

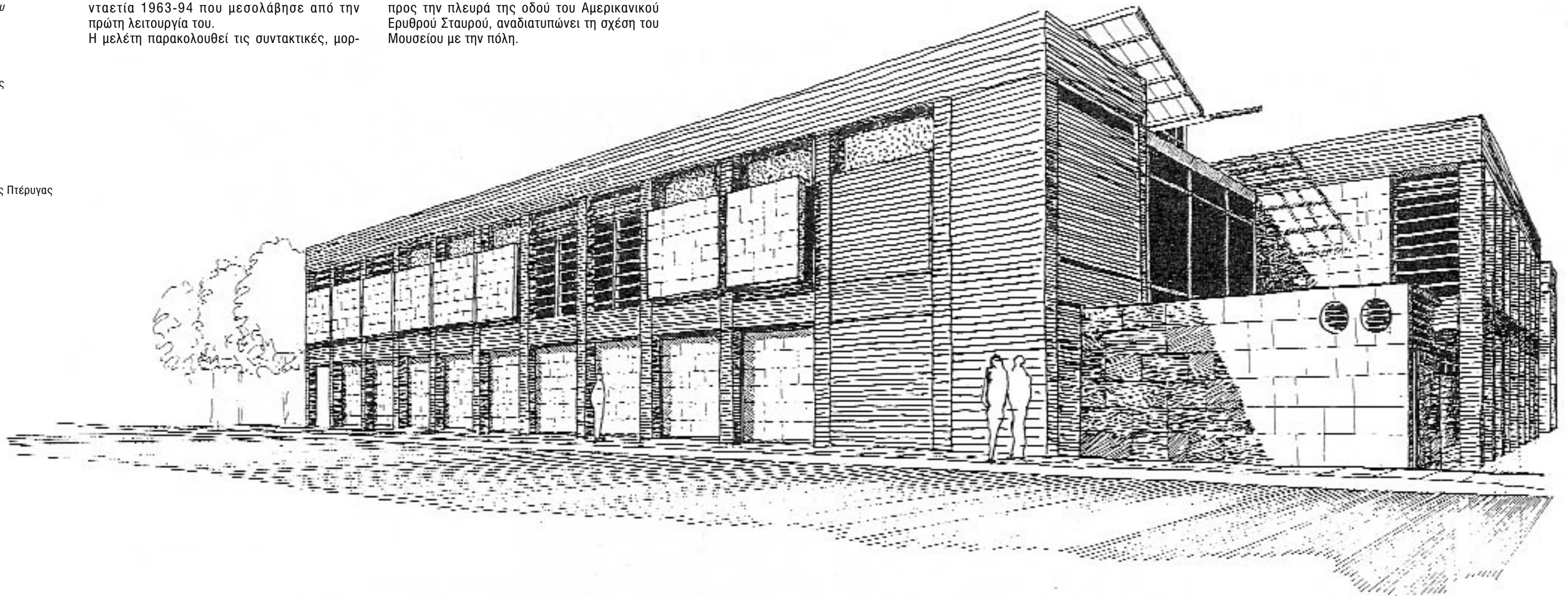
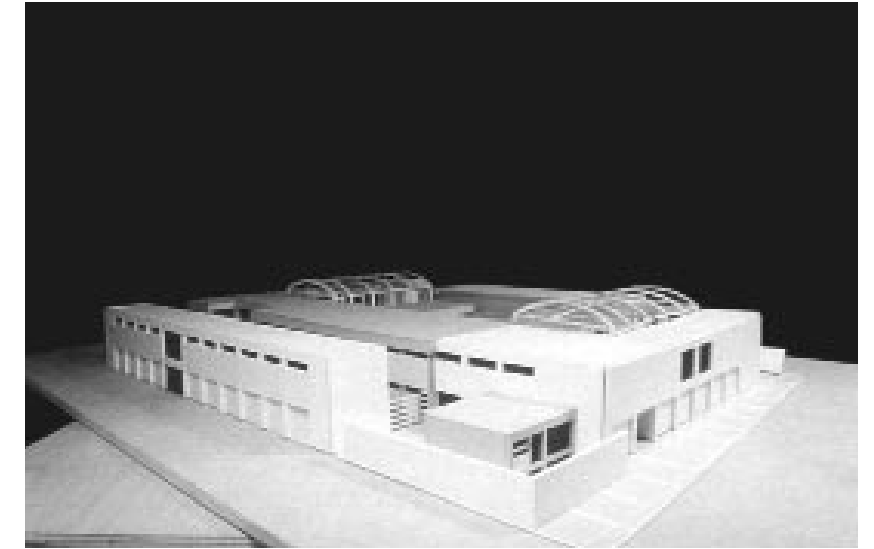
Φάση υλοποίησης

Κατασκευή της Βόρειας Πτέρυγας

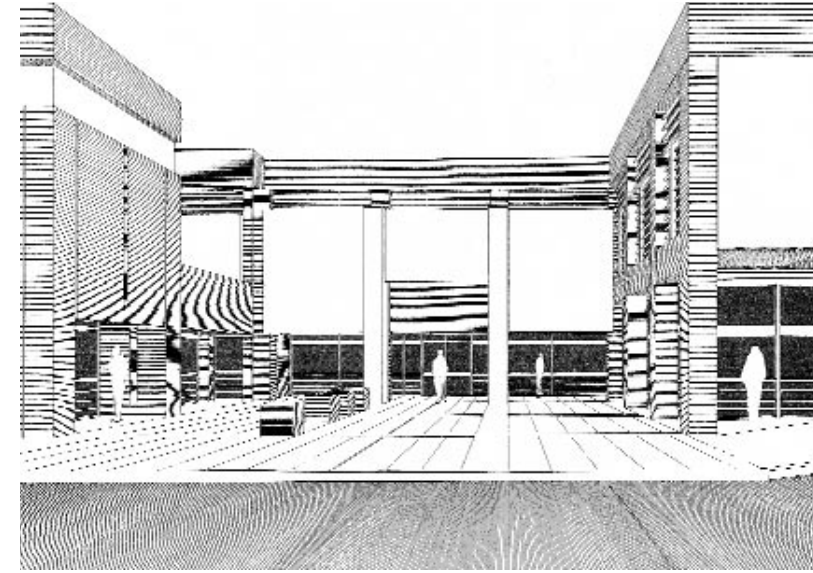
Τα Μουσεία της Καβάλας, των Φιλιππων και του Πολυγύρου, (Δ.Α. Φατούρος-Ιω.Τριανταφυλλίδης), όπως άλλα Μουσεία που σχεδιάστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '60, όπως τα Μουσεία της Θεσσαλονίκης, του Ηρακλείου (Καραντινός) ή των Ιωαννίνων (Α. Κωνσταντινίδης), συνιστούν μια ενδιαφέρουσα εκδοχή του ελληνικού μοντερνισμού, στην οποία συνοψίζονται οι αρχιτεκτονικές αρχές της δημόσιας παραγγελίας στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες. Η επέκταση του Μουσείου Καβάλας κατά το διπλάσιο περίπου του σημερινού του μεγέθους (4.900 τ.μ. συν 1271,0 τ.μ. υπόγειων χώρων) αποσκοπεί στην ικανοποίηση του μεγεθυμένου κτιριολογικού προγράμματος που δημιούργησε η ανάπτυξη του ανασκαφικού έργου και η διερεύνηση των δικαιοδοσιών της ΙΗ' Εφορείας Αρχαιοτήτων αλλά και οι νέες μουσειολογικές αντιλήψεις που διαμορφώθηκαν στην τριακονταετία 1963-94 που μεσολάβησε από την πρώτη λειτουργία του. Η μελέτη παρακολουθεί τις συντακτικές, μορ-

φολογικές και κατασκευαστικές αρχές της πρώτης σχεδίασης του Μουσείου: οριζόντια ανάπτυξη του κτιρίου, συνέχεια, λιτότητα στην επιλογή των υλικών, αποκλεισμός κάθε τεχνολογικής εκζήτησης, εμμονή στα μικρά μεγέθη, αναγωγή των μορφών και των αναλογιών σε απλές και εύληπτες γεωμετρικές υποθέσεις, αναπαραγωγή του στοιχείου του αίθριου με νέα αίθρια με διαφανή κάλυψη. Η επέκταση «κρύβει» από τις τρεις πλευρές του το παλαιό Μουσείο, το οποίο ο επισκέπτης το ανακαλύπτει κυρίως όταν κινείται μέσα στο νέο Μουσείο. Ο περιμετρικός εξώστης της γλυπτοθήκης, οι στοές στη Ν. και Δ. όψη, το περιμετρικό πέτασμα με τις ορθογωνικές οπές και ο μικρός εξώστης στην Α. όψη, υποστηρίζουν την άποψη μιας ημιμπαίθριας αρχιτεκτονικής που ανανεώνει τη σχέση του κτιρίου με τη θάλασσα, ενώ η χωροθέτηση της κύριας εισόδου προς την πλευρά της οδού του Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού, αναδιατυπώνει τη σχέση του Μουσείου με την πόλη.

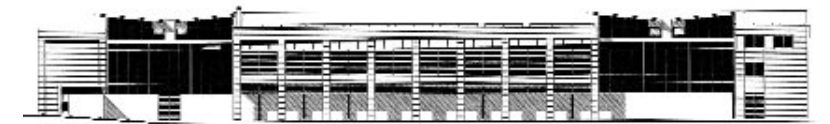
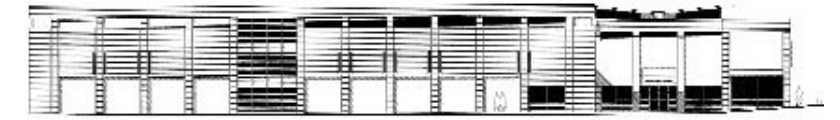
πάνω: Φωτογραφία μακέτας
κάτω: Όψη του Μουσείου επί της οδού
Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού

57

πάνω: Κύρια είσοδος του Μουσείου
μέση: Ανατολική και Δυτική όψη

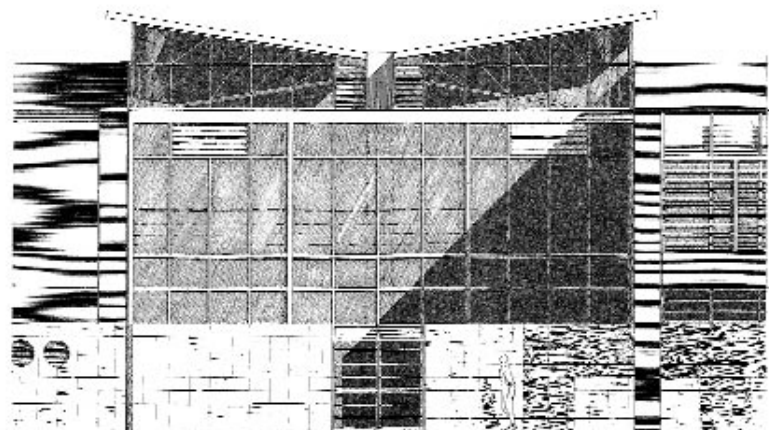

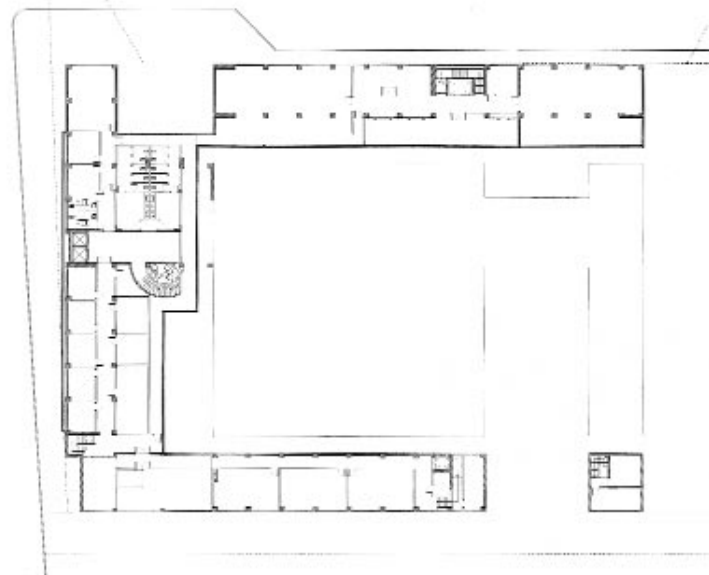
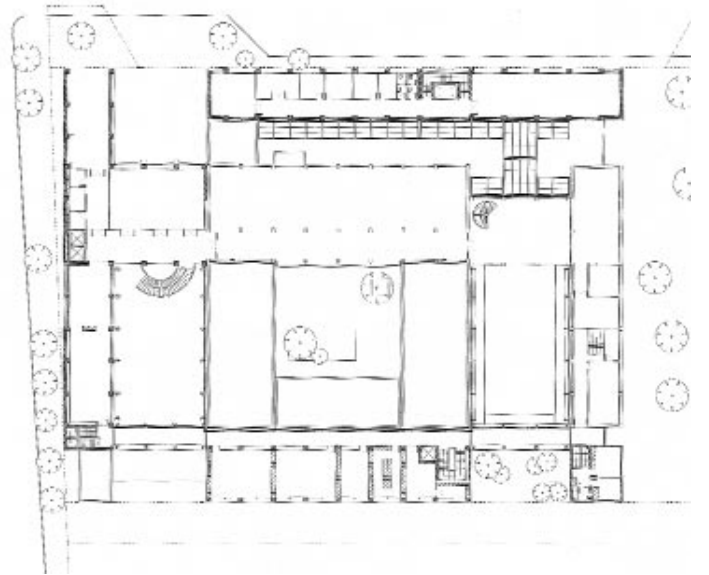
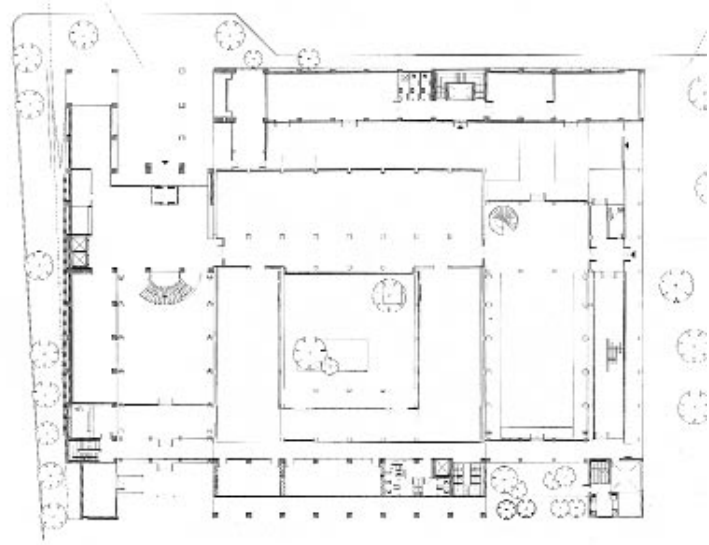
58

59

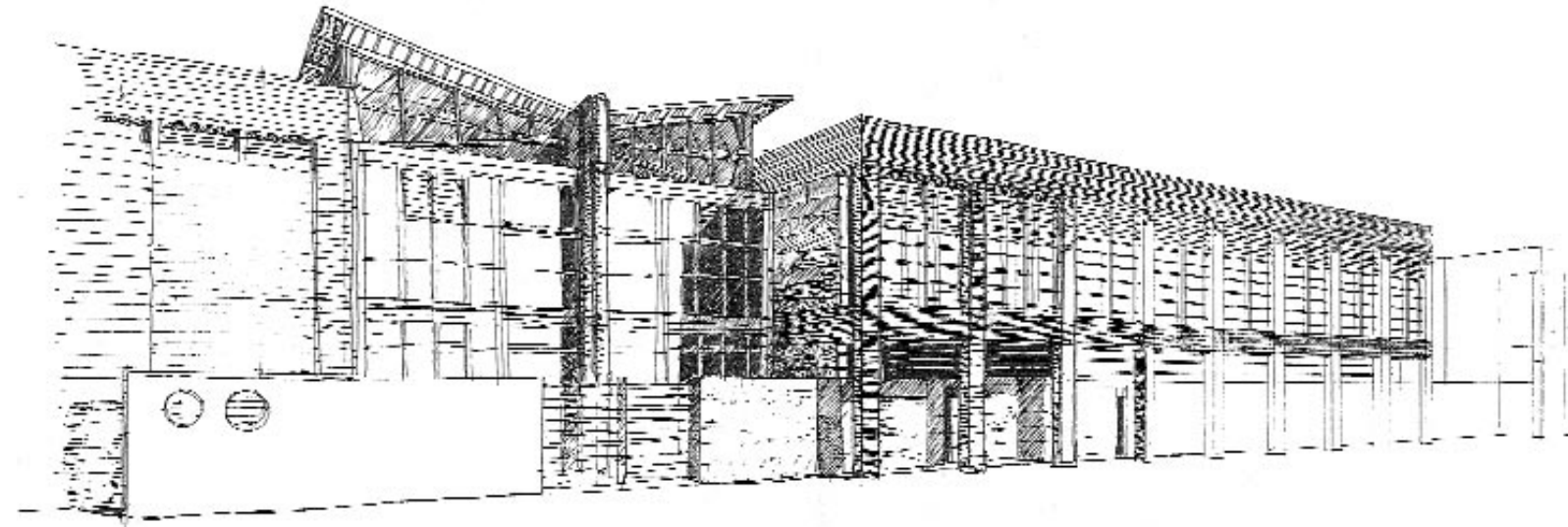
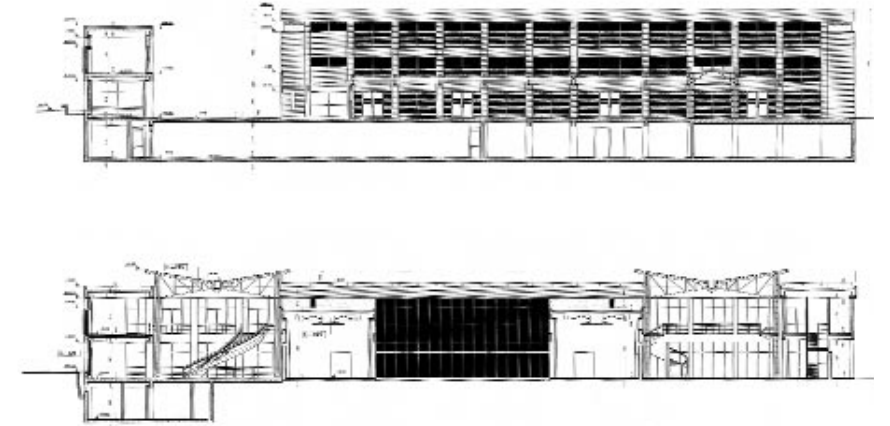
μέση: Βορινή και Νότια όψη
κάτω: Όψη της αίθουσας περιοδικών
εκθέσεων (Πινακοθήκη) προς το πάρκο
της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού

δίπλα από πάνω προς τα κάτω:
Κατόψεις ορόφου, ισόγειου και υπογείου

πάνω: Τομές A-A και B-B
μέση: Δυτική όψη του Μουσείου όπως
φαίνεται από την οδό Αμερικάνικου
Ερυθρού Σταυρού
κάτω: Τομή E-E

Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδας

του Μιχάλη Τυλιανάκη, αρχιτέκτονα

Αρχιτέκτων

Μιχάλης Τυλιανάκης

Συνεργάτης αρχιτέκτων

Έφη Σαραντάκου

Πολιτικός μηχ.

Α. Κοκκώνης

Η/Μ μηχ.

Ν. Καβουλάκος

Κατασκευή

«ΙΡΙΣ Α.Ε.»

Υπεύθυνοι έργου

Νικ. & Γιωρ. Μουστρούφης

αρχιτέκτονες

Το Εβραϊκό Μουσείο δημιουργήθηκε μέσα στο κέλυφος ενός διατηρητέου κτιρίου στην οδό Νίκης 39 στα όρια της Πλάκας.

Το κτίριο ήταν πριν την επέμβαση εξαιρετικά αλλοιωμένο με τον αρχικό φέροντα οργανισμό του να έχει αντικατασταθεί ολοκληρωτικά στο εσωτερικό με νεώτερες επεμβάσεις.

Χρησίμευε σαν bar, τουριστικό γραφείο και κατάσταση τουριστικών ειδών.

Στο κτίριο δεν έγινε καμιά προσθήκη, έξω από το κέλυφος του. Για τις ανάγκες αποθήκευσης και συντήρησης των εκθεμένων έργων καθώς και για τη δημιουργία βοηθητικών χώρων κατασκευάστηκε σε βάθος ένα υπόγειο.

Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίσαμε εστιάζονταν τόσο στη μικρή καλυμμένη επιφάνεια κάθε ορόφου (≈150 m² ισόγειο και 120 m² όροφος) σε σχέση με τις λειτουργικές ανάγκες του Μουσείου, όσο και στον αναπόφευκτο περιορισμό της ένταξης μέσα στο υφιστάμενο κέλυφος.

Συγκεκριμένα εάν στη διαθέσιμη επιφάνεια τοποθετούσαμε τα κλιμακοστάσια και τον ανελκυστήρα των αναγκαίων διαστάσεων, το απομένον υπόλοιπο προκαλούσε μελαγχολικές σκέψεις και σε καμιά περίπτωση δεν εξυπηρετούσε στοιχειωδώς το Μουσείο.

Τελικά καταλήξαμε στη λύση που υλοποιήσαμε, δηλαδή στη δημιουργία οκταγωνικού οπαίου στο κέντρο της κάτοψης που διήκει από το τελευταίο επίπεδο μέχρι το μικρό δώμα, όπου καλύπτεται με γυάλινο θόλο. Το οπαίο ορίζεται από οκτώ μεταλλικές κολώνες κυκλικής διατομής, που αποτελούν τα μοναδικά κατακόρυφα φέροντα στοιχεία του κτιρίου, πλην των περιμετρικών λίθινων τοίχων.

Γύρω από το οκτάγωνο αναπτύσσεται το κλιμακοστάσιο και ανά 1,20 m ύψους περίπου δημιουργείται στάση που εκτείνεται στα όρια του κτιρίου (βλ. κατόψεις). Οι στάσεις αυτές αποτελούν τα εκθεσιακά επίπεδα του Μουσείου και μάλιστα βοηθούν στη θεματολογική ανάπτυξη του. Δηλαδή η θεματολογική και ιστορική πορεία της έκθεσης ακολουθεί την περιέλιξη του οκταγωνικού άξονα.

Στο κατώτερο επίπεδο εκτίθενται λείψανα λειτουργικών στοιχείων συναγωγών που καταστράφηκαν κατά την ναζιστική κατοχή της χώρας μας.

Ακολουθούν ιστορικά στοιχεία και αρχαία οικοδομικά μέλη με επιγραφές που υποδηλώνουν την παρουσία του εβραϊσμού στον ελλαδικό χώρο από τη δεύτερη χιλιετία π.Χ.

Συνολικά ο λαογραφικός - ιστορικός χαρακτήρας του Μουσείου εκτείνεται μέχρι τα ανώτερα επίπεδα περιέλιξης όπου δημιουργείται μικρή βιβλιοθήκη και αναγνωστήριο, χώρος περιοδικών εικαστικών εκθέσεων και χώρος διοίκησης.

Εξωτερικά το κτίριο αποκαταστάθηκε στην αρχική του μορφή όπως επίσης και το σύστημα των στεγών του.

**Οι δημοσιευμένες φωτογραφίες παραχωρήθηκαν από το Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδας
Φωτογράφος: Λ. Παπαδόπουλος*

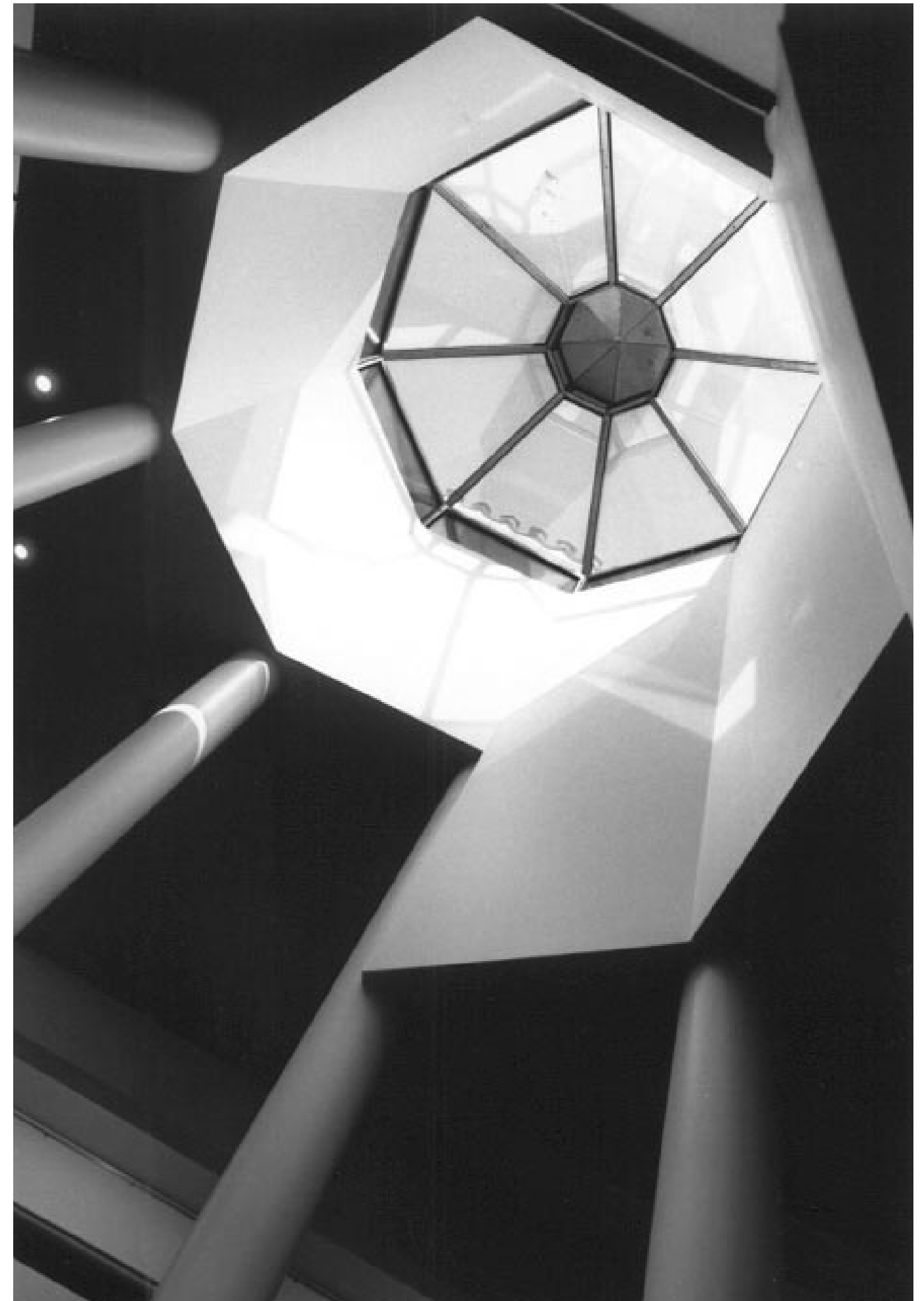
δίπλα: Μακέτα του μουσείου

κάτω: Τομή

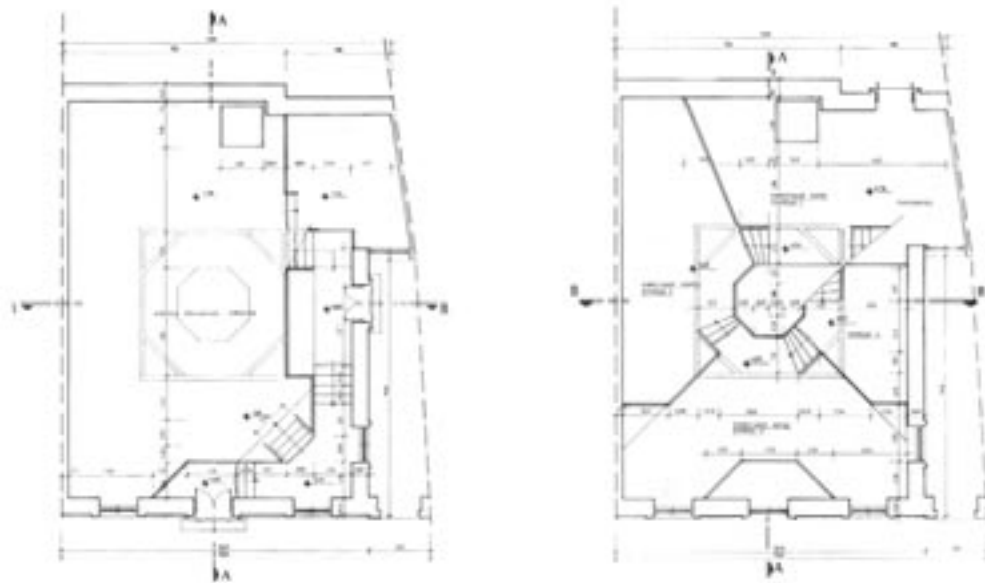

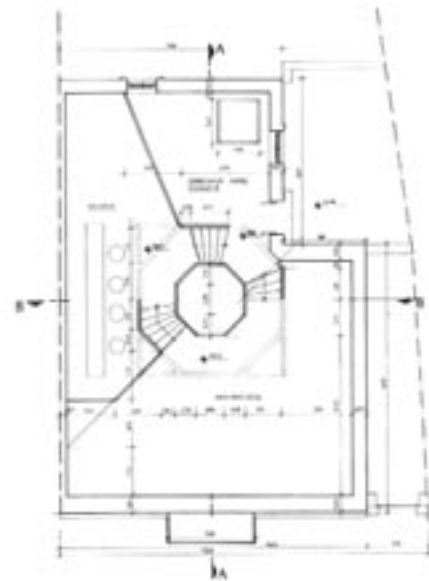
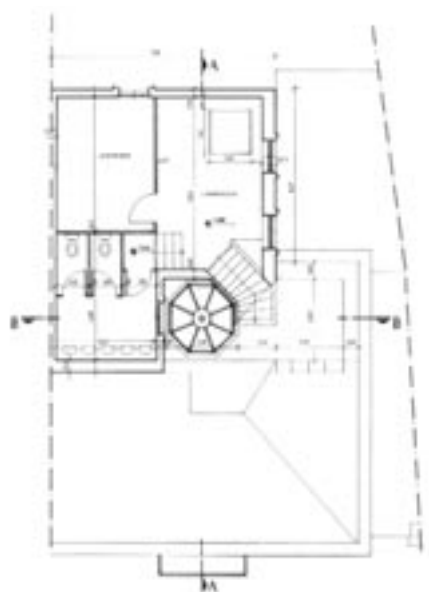
64

65

από αριστερά προς τα δεξιά: Κατόψεις
ισογείου και ορόφου

από αριστερά προς τα δεξιά: Κατόψεις δώματος, βοηθητικών χώρων και αναγνωστηρίου

Μουσείο Φρυσίρα

του Νίκου Χατζηκυριάκου, αρχιτέκτονα

Αρχιτέκτων μελετητής
κατασκευαστής
Νίκος Χατζηκυριάκος

Η συλλογή του Μουσείου Φρυσίρα, στεγάζεται σε συγκρότημα δύο κτιρίων στην οδό Μονής Αστερίου 3 και 7 στην Πλάκα.

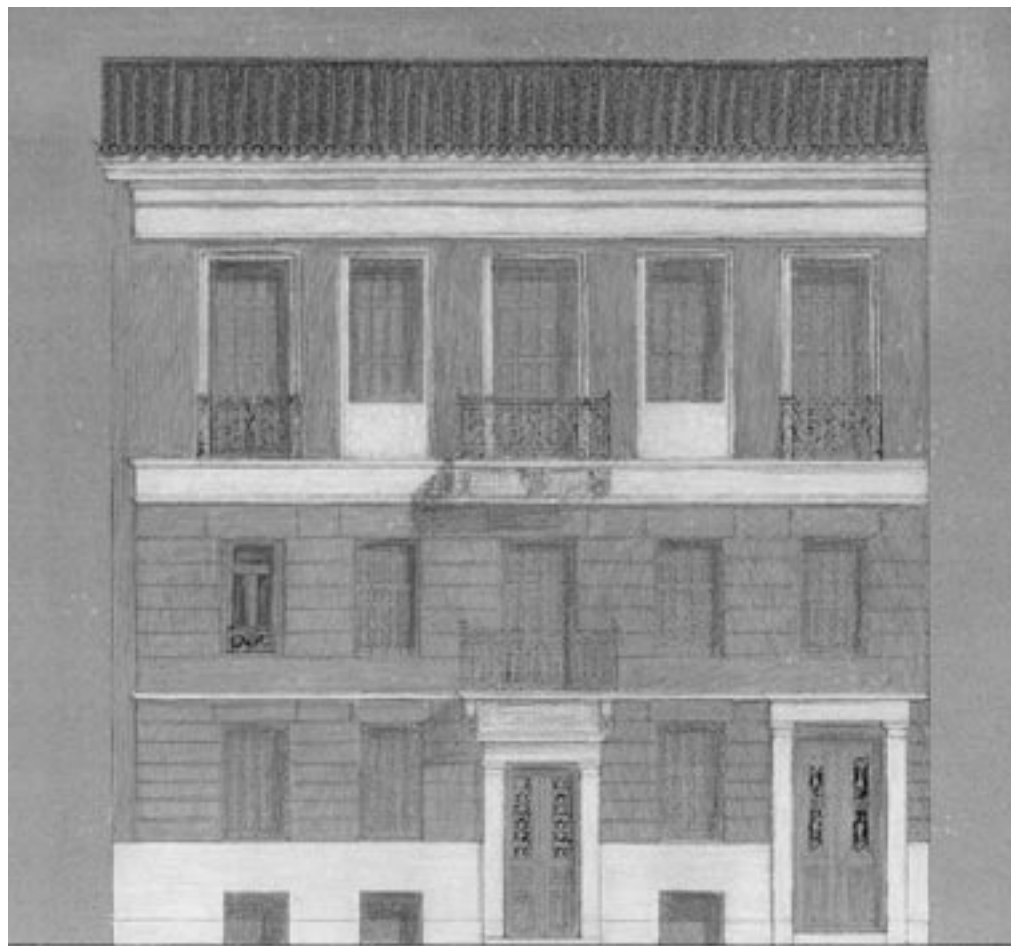
Το πρώτο κτίριο (Μονής Αστερίου 3) είναι χαρακτηριστικό νεοκλασικό του τέλους του 19ου αιώνα, με κεντρικό στοιχείο την εσωτερική αυλή – αίθριο. Ήταν απ' τις πρώτες προσπάθειες αντιμετώπισης της πολυκατοίκησης στην Αθήνα. Το 1994 που άρχισε η μελέτη αποκατάστασής του είχε εσωτερικά καταρρεύσει. Μόνο η πρόσοψη είχε απομείνει. Η μελέτη αποκατάστασης διατήρησε το εσωτερικό αίθριο – αυλή, καλύπτοντάς το με τζαμωτό στέγαστρο και υποβιβάζοντας το επίπεδό του κατά 1,5 μ για να φωτίζονται οι χώροι του υπογείου.

Γύρω απ' αυτό αναπτύσσονται οι εκθεσιακοί χώροι της συλλογής και το κλιμακοστάσιο. Η συνέχεια και το απρόσκοπτο της πορείας του επισκέπτη στις αίθουσες των τριών ορόφων, επιτυγχάνεται με δύο εσωτερικούς εξώστες.

Το δεύτερο κτίριο (Μονής Αστερίου 7) είναι χαρακτηριστικό δείγμα εκλεκτικισμού. Χτίστηκε

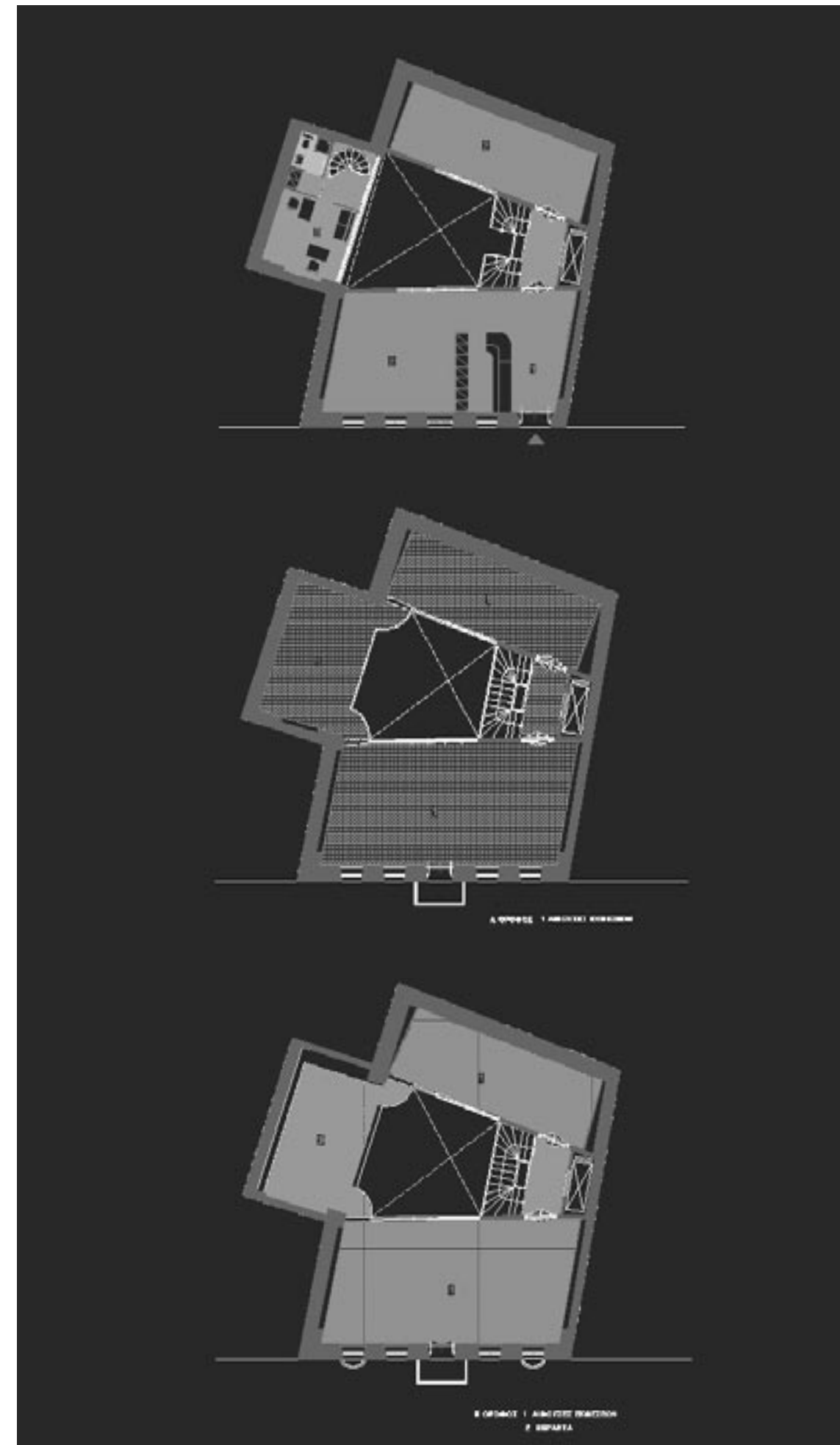
τις αρχές του 1900 σε σχέδια μαθητή του Τσίλλερ. Αναπτύσσεται συμμετρικά, στο διχοτόμο άξονα της συμβολής δύο οδών. Εξωτερικά είχαν απομείνει ελάχιστα τμήματα από τα διακοσμνητικά του στοιχεία. Εσωτερικά η κατάσταση του ήταν καλύτερη. Η αρχιτεκτονική μελέτη προέβλεπε την αποκατάσταση του υπάρχοντος και την προσθήκη κατ' επέκταση ισόγειων και υπογείων χώρων. Στους δύο ορόφους του αποκατεστημένου κτιρίου θα στεγαστεί η οικογένεια Φρυσίρα. Στους ισόγειους και υπόγειους χώρους θα λειτουργούν οι εκθεσιακοί χώροι.

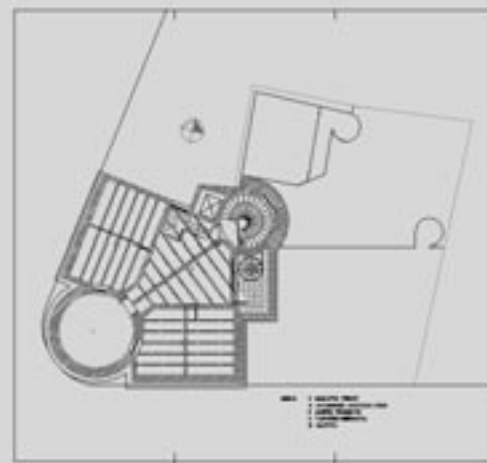
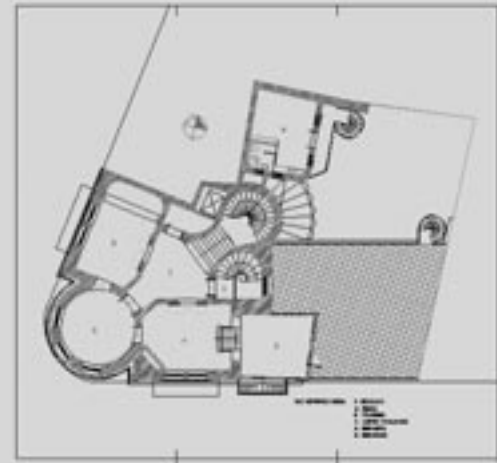
Η συλλογή Φρυσίρα αποτελείται από 3.000 έργα ελλήνων και ευρωπαίων ζωγράφων, με κεντρικό θέμα το ανθρώπινο σώμα. Τα έργα θα εκτίθενται περιοδικά σε συγκροτημένες ενότητες, μιας και οι εκθεσιακοί χώροι των δύο κτιρίων επαρκούν μόνο για την ταυτόχρονη έκθεση 200 έργων. Επίσης προβλέπεται να καλύπτει και τις ανταλλαγές εκθέσεων και συναφών δραστηριοτήτων με αντίστοιχα ιδρύματα του εξωτερικού.

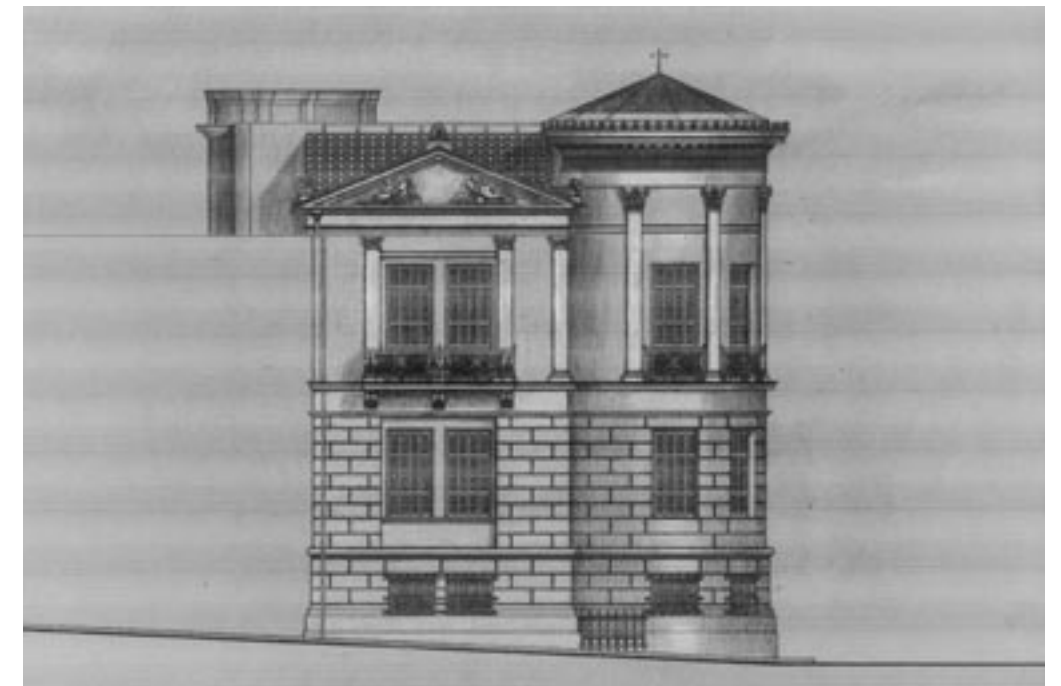
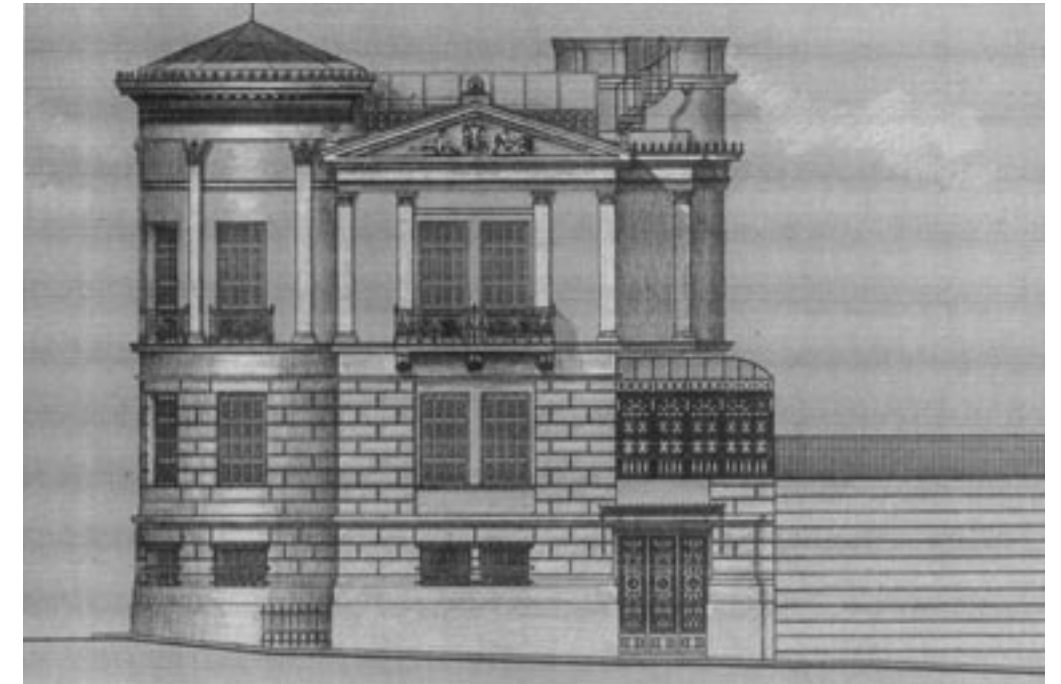
από πάνω προς τα κάτω: Κατόψεις ισόγειου, α' ορόφου και β' ορόφου του στην οδό Μονής Αστερίου 3

δίπλα: Όψη του κτιρίου στην οδό Μονής Αστερίου 3

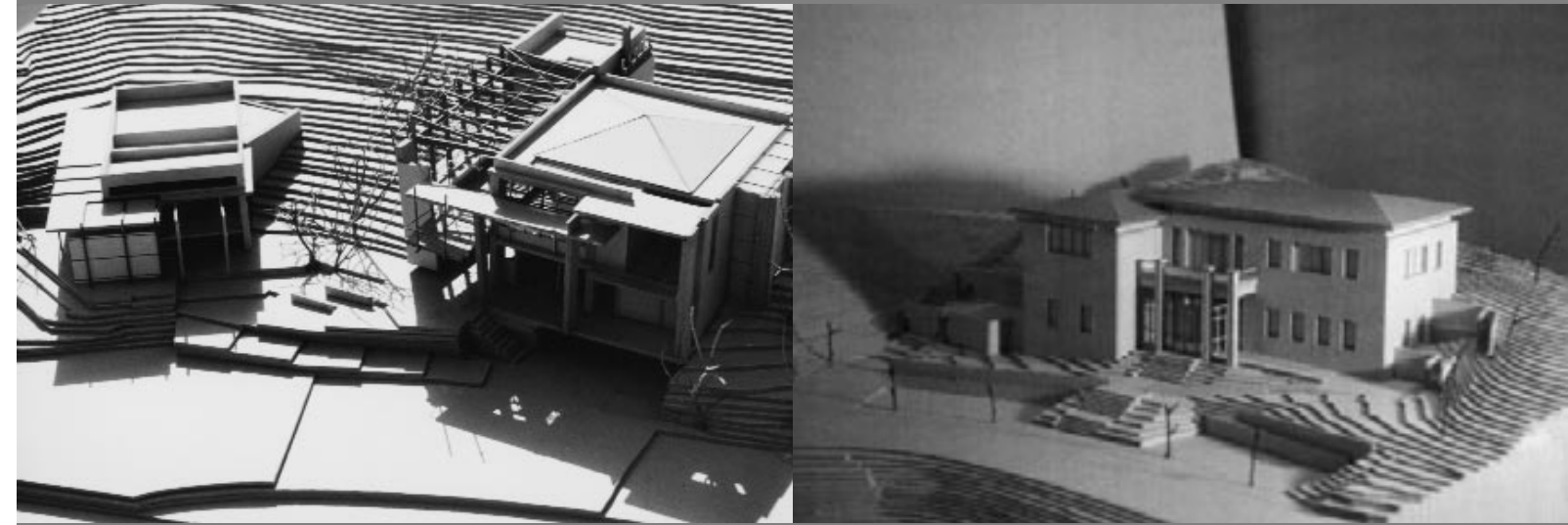

πάνω: Κατόψεις υπογείου και ισόγειου
 μέση: Κατόψεις α' και β' ορόφου
 κάτω: Κάτοψη δώματος
 (Οι κατόψεις είναι του κτιρίου στην οδό
 Μονής Αστερίου 7)

δεξιά: Όψεις του κτιρίου στην οδό
 Μονής Αστερίου 7

Τα βραβεία για την ανέγερση του Δημοτικού Μεγάρου Λαμίας
αριστερά: Το 1ο βραβείο, αρχ. Κ. Ντάφος, Α. Παναγούλη
δεξιά: Το 2ο βραβείο, αρχ. Α. Δαμαλά

ΕΙΔΗΣΕΙΣ - ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Αγαπητέ κ. Πρόεδρε θα ήθελα κατ’ αρχήν να σας ευχαριστήσω για τη δημοσίευση, στην περιοδική έκδοση του Συλλόγου, της επέκτασης του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου Αθηνών.

Μάλλον όμως από αβλεψία παραλείψατε να ονόματα των συνεργατών για τη μελέτη και την επίβλεψη του Μουσείου, τα οποία σας είχαμε δώσει μαζί με το υπόλοιπο προς δημοσίευση υλικό. Θα σας παρακαλούσα στο επόμενο τεύχος να επανορθώσετε αυτή την παράληψη και να δημοσιεύσετε τα ονόματά τους.

Επίσης θα ήθελα να σας επισημάνω –par’ όλο που δεν έχει πια σημασία– ότι η φωτογραφία στη σελίδα 55 του περιοδικού, του τμήματος μηχανολογικών εγκαταστάσεων, έχει δημοσιευθεί ανάποδα.

Αρχιτεκτονική μελέτη: Αρχιτεκτονικό Γραφείο Μελετών Μάνος Περράκης και Συνεργάτες Στατική μελέτη: Χρ. Κιρπότην-Παγώνης-Χρονέας-Κινάτος
Μελέτη Η/Μ εγκαταστάσεων: Γρ. Καφετζόπουλος-Ι. Πριντάνκο
Προϊστάμενη υπηρεσία: ΥΠ.ΠΟ Δ/νση Μελετών Μουσείων
Επίβλεψη έργου: ΥΠ.ΠΟ Δ/νση Εκτέλεσης Έργων Μουσείων

Μ. Περράκης, αρχιτέκτων

ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΘΗΡΑΣ

«Από τους συναδέλφους Μ. Τυλιανάκη και Α. Κουβελά-Παναγιωτάτου πήραμε τις παρακάτω επιστολές που εκφράζουν τις απόψεις τους σε σχέση με την αρχιτεκτονική πατρότητα του Μουσείου Προϊστορικής Θήρας. Είναι αυτονόητο ότι στις διαφορετικές εκτιμήσεις τους για το θέμα ο ΣΑΔΑΣ δεν νομιμοποιείται να πάρει θέση. Είναι υποχρεωμένος όμως να δημοσιεύσει τα κείμενα των επιστολών, ώστε να προκύψει μία θετική

κρίση από τους συναδέλφους για το θέμα που προέκυψε. Εύχεται ακόμα το θέμα να κλεισει χωρίς να υπάρχει άλλη συνέχεια».

Επιστολή του συν. Μ. Τυλιανάκη Προς του υπεύθυνους του περιοδικού «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ» του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Συνάδελφοι, Στο τεύχος 23 του περιοδικού «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ» και στις σελίδες 56-61 γίνεται παρουσίαση του Μουσείου Προϊστορικής Θήρας. Από την παρουσίαση αυτή προκύπτει ότι:

- Υπήρχε ένα κτίριο αχρησιμοποίητο, έργο του αρχιτέκτονα Ι. Κουμανούδη που υπολειπορνούσε σαν αποθήκη.
- Το 1998-99 το ΥΠ.ΠΟ. (προφανώς μόνο του) έκανε «κάτι αλλαγές κυρίως στα μηχανολογικά».
- Από τον Αύγουστο του '99 μέχρι το Μάρτιο του 2000 η κ. Αγνή Κουβελά-

Παναγιωτάτου ανέλαβε να μετατρέψει την ανώτερη από τις τρεις στάθμες του κτιρίου (που προφανώς είχε απροσδιόριστη χρήση) σε Μουσείο. Οι άλλες δύο στάθμες δεν ξέραμε τι κάνουν. 4. Η κ. Παναγιωτάτου εξετέλεσε την παραπάνω αποστολή (άγνωστο πώς της ανατέθηκε και με ποιες διαδικασίες) αφού έλαβε υπ’ όψιν της ανηφορικούς δρόμους και μελλοντικές κυκλοφορίες των επισκεπτών μετά την μελλοντική κατασκευή «προσκτίσματος με ευθύνη των τεχνικών υπηρεσιών

του ΥΠ.ΠΟ.» Έτσι γενικά και αόριστα και κυρίως ανώνυμα.

Συμπέρασμα: Η κ. Παναγιωτάτου πήρε ένα απροσδιορίστου ταυτότητος και χρήσεως κτίριο που είχε «κάτι μηχανολογικά» και το έκαμε μουσείο στην ανώτερη από τις τρεις στάθμες του. Οι άλλες δύο στάθμες παρέμειναν στην τύχη τους. Ελικρινά τα αισθήματα λύπης που με διακατέχουν υπερισχύουν από αυτά της αγανάκτησης. Το γιατί θα το μάθετε αμέσως: Το 1995 η Δ/νση Μελετών Μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. προκήρυξε δημόσιο διαγωνισμό με το σύστημα «μελέτη-κατασκευή». Το μελετητικό γραφείο μου συμμετείχε σε συνεργασία με τα γραφεία των συναδέλφων Α. ΚΟΝΤΖΙΑ, Πολ.-Μηχ. και «ΤΡΙΕΔΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ ΕΠΕ» Η/Μ. Η κοινοπραξία των κατασκευαστών ήταν οι κ.κ. Π. ΤΑΜΟΥΡΙΔΗΣ και Σ. ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ. Συνοδικά αν θυμάμαι καλά διαγωνισθή-

Ι. Κουμανούδη και δεν λειτουργήσε ποτέ σαν Μουσείο αλλά σαν αποθήκη αρχαιολογικών ευρημάτων. Για το λόγο αυτό το κτιριολογικό πρόγραμμα του διαγωνισμού (που έχω στη διάθεσή σας) προέβλεπε πλήρη αναδιάταξη των χώρων, καθάριση του παλιού και δημιουργία νέου κεντρικού κλιμακοστασίου και ανελκυστήρων, εργαστήρια και Ξενώνας στο χαμηλότερο επίπεδο, και δημιουργία εκθεσιακών χώρων στα επίπεδα 2 και 3 (βεβαίως και κάτι μηχανολογικών). Τέλος προβλέπονταν επισκευές και μικροαλλαγές στις όψεις καθώς και πλήρης διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου (που μέχρι τότε ήταν χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων), με κήπους πρανή υπάθρια καθιστικά, ανοικτό και κλειστό αναψυκτήριο (προφανώς αυτό είναι το πρόσκτισμα της κ. Παναγιωτάτου), βεστιάριο και πωλητήριο ΤΑΠΑ, εκδοτήριο εισιτηρίων και υπόγεια αποθήκη αρχαιολογικού υλικού.

Τα παραπάνω βεβαίως μελετήθηκαν από την ταπεινότητά μου και τους συνεργάτες μου και μάλιστα το 1999 σύναψα συμπληρωματική σύμβαση για το τμήμα αυτό του έργου (περιβάλλοντα χώρος) με τη Δ/νση εκτέλεσης έργων μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. διότι το οικόπεδο είχε αλλάξει διαστάσεις (παραχωρήθηκε ένα μέρος στο Δήμο) και έπρεπε να τροποποιηθεί η μελέτη. Το έργο σε ότι αφορά τον περιβάλλοντα χώρο του, εκτελείται ακόμη. Από ότι πληροφορούμαι το 1999 ανατέθηκε στην κ. Κουβελά-Παναγιωτάτου η **οργάνωση της έκθεσης** προϊστορικών ευρημάτων Θήρας (αυτό που ορισμένοι ονομάζουν μουσειολογική μελέτη) η οποία για λόγους που μόνον οι αρχαιολόγοι γνωρίζουν, περιορίσθηκε στο 3ο επίπεδο του κτιρίου. Δεν ανατέθηκε βεβαίως στη συνάδελφο η ...μετατροπή του Μουσείου σε Μουσείο.

Ελικρινά συνάδελφοι, κατά τη γνώμη μου, το μουσείο της Σαντορίνης δεν αποτελεί κτίριο που διευρύνει τους αρχιτεκτονικούς οριζόντες της χώρας. Ούτε με κόφτει ιδιαίτερωσ. Με κόφτει όμως και μάλιστα πολύ σαν νοοτροπία η ιδιοποίηση ιδιότητας από συνάδελφο όταν αυτή δεν του ανήκει. Και ακόμη περισσότερο όταν η συνάδελφος αυτή με διάφορα φληναφήματα, παραλείψεις και ψιλοδιαστρεβλώσεις, αποφεύγει όπως ο διάβολος το λιβάνι να αναφερθεί στους συναδέλφους της που δημιούργησαν και δημιουργούν ακόμη στο κτίριο αυτό και τον περιβάλλοντα χώρο του. Και μη φανταστείτε ότι δεν υπέπεσε κάτι στην αντιληψή της. Διότι η ταμπέλα των συντελεστών του έργου που δεσπόζει σε εμφανέστατο σημείο του γηπέδου, πληροφορεί τον καθένα πως ος έκανε τι.

Και η ταμπέλα αυτή υπάρχει μέχρι και σήμερα (ή για να ακριβολογήσω μέχρι

και πριν από ένα μήνα τουλάχιστον όταν την είδα και την φωτογράφισα). Και για του λόγου το ασφαλές, 2 αντίγραφα φωτογραφιών σας επισυνάπτω στην παρούσα. Χρειάζεται να πω τίποτε άλλο; Υποθέτω ότι μένει να ευχηθώ μη χειρότερα

Μ. Τυλιανάκης, αρχιτέκτων

Υ.Γ.(1) Κάθε στοιχείο που θα μου ζητηθεί σχετικά με τα παραπάνω είναι στη διάθεσή σας.

Υ.Γ.(2) Ελπίζω ότι η ταυτότητα του έργου σε ότι αφορά τους μελετητές θα αποκατασταθεί στο επόμενο τεύχος του περιοδικού.

Υ.Γ.(3) Για κάθε αμφιβολία απευθυνθείτε στη Δ/νση εκτέλεσης έργων μουσείων (συνάδελφος κ. Σ. Σωτηρόπουλος) και στη Δ/νση μελετών μουσείων (συνάδελφος κ. Μ. Χρυσουλάκη) που ήταν και επιβλέποντες του έργου.

Επιστολή της συν. Α. Κουβελά Προς τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Συνάδελφοι, Απαντώ στην επειεκώς ανάρμοστη επιστολή του κ. Μ. Τυλιανάκη (αρ.πρωτ. ΣΑΔΑΣ 26507/22.11.2000) όπου με κατηγορεί ότι στην παρουσίαση του Μουσείου Προϊστορικής Θήρας¹ αποσιώπησα εργασία του στο κτίριο για να την ...οικειοποιηθώ(!). Τι να οικειοποιηθώ; Μια εργολαβία (ή άλλως μελετοκατασκευή) που προκάλεσε σειρά δημόσιων αντιδράσεων, δημοσιευμάτων στον ημερήσιο τύπο και σωρεία προβλημάτων στη μετέπειτα δουλειά μας; Να γιατί απέφυγα ακόμη και να το σχολιάσω. Η συμπεριφορά του όμως με μελέτη αυτή προέβλεπε εκτεταμένες επεμβάσεις εσωτερικά και εξωτερικά του κτιρίου. Το ΚΑΣ παρόλη τη σύμφωνη γνώμη της ΔΜΜ και της ΚΑ¹ ΕΠΚΑ, είχε επιφυλάξεις και ζήτησε να ερωτηθεί ο αρχικός μελετητής Κ.Κουμανούδης,² βασισμένη σε προμελέτη που είχε συντάξει η αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΠΟ. Οι επεμβάσεις, που επέφερε μείωσαν ακόμη περισσότερο τη δυνατότητα μετατροπής του χώρου σε σύγχρονο μουσείο.³ Κατά συνέπεια, στο δικό μας έργο της δημιουργίας του Μουσείου Προϊστορικής Θήρας, είχαμε να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα που πρόσθεσε η μελετοκατασκευή. Το **κέλυφος μέσα στο κέλυφος** –σαν κλειστό κουτί μέσα στο κτίριο– και οι τροποποιήσεις προσβάσεων που δημιουργήσαμε, έγιναν ακριβώς για να εξουδετερωθούν όχι μόνο τα παλιά αλλά και τα νέα προβλήματα.

Για τους ίδιους λόγους δεν αναφέρθηκα και στην προϊστορία αυτού του πολύπαθου μουσείου,^{4,5,6} που όμως τώρα υποχρεώνομαι να αναπτύξω. Ποτέ βε-

βαια δεν είχα φαντασθεί ότι θα χρειαζόταν η αναφορά στη δεκαπενταετή ενασχόλησή μου (μαζί με τον καθηγητή Χ. Ντούμα) με το κτίριο, για να αποδείξω ότι ήταν και παραμένει προβληματικό. Ιδιαίτερα σήμερα, που έχουμε καταφέρει «να ανοίξουμε την όρεξη όλων»,³ όπως λέει ο καθηγητής, δημιουργώντας ένα πρώτο χώρο παρουσίασης των ευρημάτων, όσο μας επέτρεψαν οι συνθήκες.⁷ Αρνούμαι, όμως, κατηγορηματικά να χρεωθώ τις αμαρτίες του παρελθόντος.^{5,6}

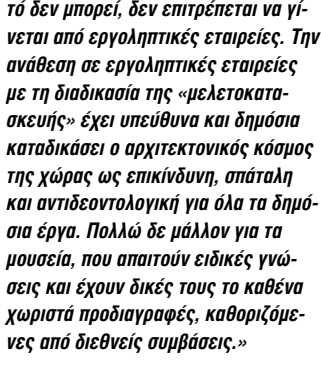
Αναλυτικά λοιπόν, τα πράγματα εξελίχθηκαν ως εξής: Το κτίριο ολοκληρώθηκε το 1985, αλλά δεν λειτούργησε ποτέ ως μουσείο λόγω κακής κατασκευής και διότι δεν πληρούσε βασικές μουσειολογικές προδιαγραφές. Το 1986 εκπόνησα προκαταρκτική μελέτη με τίτλο **«Προβλήματα επανέκθεσης Νέου Μουσείου Θήρας»** που ετέθη υπόψη της τότε Υπουργού Πολιτισμού.⁸ Μετά από χρόνια άκαρπων προσπαθειών, τον Ιανουάριο 1991 εκπόνησα **Β' συνοπτική παρουσίαση των προβλημάτων του μουσείου** και στη συνέχεια (Φεβρουάριος 1991) προμελέτη με τίτλο **«Προσαρμογή κτιρίου για την έκθεση των τοιχογραφιών Θήρας»**, η οποία υπεβλήθη στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΠΟ για σχετική έγκριση.

Οι ενέργειές μας καταγράφονται σε υπηρεσιακό ενημερωτικό σημείωμα της Δ/σης Μελετών Μουσείων (ΔΜΜ) του ΥΠΠΟ.⁹ «... Με πρωτοβουλία της Αρχαιολογικής Εταιρείας, υπεβλήθη στο ΥΠΠΟ μια πρόταση επέμβασης που είχε μελετηθεί από εξωτερική μελετήτρια, την αρχιτέκτονα Αγνή Κουβελά, σε συνεργασία με τον καθηγητή Χ. Ντούμα. Η μελέτη αυτή προέβλεπε εκτεταμένες επεμβάσεις εσωτερικά και εξωτερικά του κτιρίου. Το ΚΑΣ παρόλη τη σύμφωνη γνώμη της ΔΜΜ και της ΚΑ¹ ΕΠΚΑ, είχε επιφυλάξεις και ζήτησε να ερωτηθεί ο αρχικός μελετητής Κ.Κουμανούδης,² (συνεδρία 20/28.5.91).

Ο κ. Κουμανούδης με την από 13.6.91 επιστολή του, απέρριψε την επέμβαση, επισημαίνοντας τη σοβαρότητα του θέματος και δήλωσε ότι δέχεται να προσφέρει ανιδοτελώς την αρχιτεκτονική του γνώση και εμπειρία στη μελέτη ανάπλασης του Μουσείου. Το θέμα επανυποβάλλεται στο ΚΑΣ (συνεδρία 27/27.7.92), το οποίο απέρριψε τόσο την πρόταση του κ.Κουμανούδη, όσο και την πρόταση της Αρχαιολογικής Εταιρείας, γνωμοδότησε δε, ομόφωνα, η ΚΑ ΕΠΚΑ σε συνεργασία με τη ΔΜΜ να εξαντλήσει τις εκθεσιακές δυνατότητες επί του υπάρχοντος κτίσματος με τις κατάλληλες διαρρυθμίσεις και προσσμογές, οι οποίες **δεν αποτελούν μείζονα επέμβαση**. Σε εκτέλεση της εντολής αυτής, **συντάχθηκε προμελέτη από τη ΔΜΜ** σε

συνεργασία με την ΚΑ ΕΚΠΑ. Προβλέπονται **επεμβάσεις και τροποποιήσεις μικρής κλίμακας**, οι οποίες εντοπίζονται σε λειτουργικό επίπεδο, διάρθρωση των χώρων, επισκευή κατασκευαστικών ατελειών και πρόβλεψη αναγκαίας τεχνικής υποδομής, όπως κλιματισμός, σύστημα συναγερμού κ.λπ. ...»¹⁰ Η προμελέτη της ΔΜΜ έλαβε υπόψη τα προβλήματα που είχα εντοπίσει στις προκαταρκτικές μελέτες Α¹ και Β¹ (π.χ. ακαταλληλότητα κλιμακοστασίου) και υιοθέτησε ορισμένες από τις ελάχιστονες προτάσεις της προμελέτης μου. (π.χ. μετατροπή του υποστέγου σε κλειστό χώρο εισόδου).

Η συνέχεια περιγράφεται στο απόσπασμα επιστολής του καθηγητή Χ. Ντούμα προς την εφημερίδα Η Καθημερινή με τίτλο «Το Προϊστορικό Μουσείο Θήρας και οι περιπέτειές του»,¹⁰ που μέρος της δημοσιεύθηκε.¹¹ «... δημοσιεύτηκε στον τύπο περιληψη διακήρυξης διαγωνισμού από τη Δ/ση Μελετών Έργων Μουσείων του ΥΠΠΟ, με την οποία προσκαλούνταν Εργοληπτικές Επιχειρήσεις να υποβάλλουν προσφορές για την «Επισκευή – Διαμόρφωση Νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Σαντορίνης» με το σύστημα μελέτης και κατασκευής (sic) (...) για να εκτελεσθούν οι απαραίτητες **οικοδομικές εργασίες** και **η υποδομή των ηλεκτρομηχανολογικών εργασιών της επάνω σταθμης**, ώστε να λειτουργήσει η έκθεση σ’ αυτή. (...) Είναι πραγματικά **ντροπή για τη χώρα μας** με τέτοιο πολιτισμό και με τέτοιο πλούτο αρχαιολογικών θησαυρών να τον μεταχειρίζεται με τόση ανευθυνότητα. Η Ελλάδα διαθέτει άξιους αρχιτέκτονες και μουσειολόγους, οι οποίοι σε συνεργασία με τους εκάστοτε ειδικούς, μπορούν να προσφέρουν τους αρχαιολογικούς μας θησαυρούς, όπως τους αξίζει. **Το εκθεσιακό πρόγραμμα δεν μπορεί να αποκοπεί από το κτιριολογικό και αυτό δεν μπορεί, δεν επιτρέπεται να γίνεται από εργοληπτικές εταιρείες. Την ανάθεση σε εργοληπτικές εταιρείες με τη διαδικασία της «μελετοκατασκευής» έχει υπεύθυνα και δημόσια καταδικάσει ο αρχιτεκτονικός κόσμος της χώρας ως επικίνδυνη, σπάταλη και αντιδεντολογική για όλα τα δημόσια έργα. Πολλά δε μάλλον για τα μουσεία, που απαιτούν ειδικές γνώσεις και έχουν δικές τους το καθένα χωριστά προδιαγραφές, καθοριζόμενες από διεθνείς συμβάσεις.»**

Παρόλα αυτά, η ανάθεση της μελετοκατασκευής πραγματοποιήθηκε και περιέλαβε επεμβάσεις ασύμβατες με τη λειτουργία του χώρου ως μουσείου, που προριζόταν μάλιστα να στεγάσει εκθέματα από το προϊστορικό Ακρωτήρι. Αναφέρω παραδείγματα: είσοδοι μικρών διαστάσεων, που δεν επέτρεπαν το πέρασμα των εκθεμάτων, ιταλικίζο-

φωτ. 1

φωτ. 2

ντα πλακίδια, σε αντικατάσταση του αρχικού μαρμάρινου δαπέδου, ασύμβατα με τον προσοιμό του κτιρίου, νεοκλασικίζουσες γύφινες κορνίζες κρουφής φωτισμού περιμετρικά στο ύψος της γέννησης των βυζαντινού ύφους σταυροθολίων, σε πλήρη ασυμφωνία με αυτά, καθώς και με τον προσοισμό του χώρου, ως προϊστορικού μουσείου, μεγάλοι υαλοπίνακες και εξωστώθρες Securip περιμετρικά στο αίθριο σε αντικατάσταση των παλαιών ξύλινων θυρών (πρόβλημα εκτυφλωτικού φυσικού φωτός), κίβωτιόσχημα ογκώδη στόμια κλιματισμού στις τέσσερις γωνίες της αίθουσας (δυσεπιλυτο πρόβλημα στην οργάνωση του εκθεσιακού χώρου), καθαρό ύψος μετά την τοποθέτηση ψευδοροφής μόλις 2,90 μ στη μεσαία στάθμη του κτιρίου, που ακόμη και σήμερα παραμένει αχρησιμοποίητη.¹²) Μετά το πέρας των «επισκευών», μας παραδόθηκε το κτίριο για τη δημιουργία του μουσείου. Παραθέτω απόσπασμα από τον πρόλογο του οδηγού που

φωτ. 3

φωτ. 4

υπογράφεται από τους Χ. Ντούμα, Μ. Μαρθάρη, Χ. Τελεβάντου.¹³ «... Με χορηγία της Εταιρείας Ιω. Μπουτάρης και Υιός συντάχθηκε προμελέτη για λογαριασμό της Αρχαιολογικής Εταιρείας από την αρχιτέκτονα κα Αγνή Κουβελά, που περιελάμβανε προτάσεις μειζόνων αλλαγών στο κτίριο, η οποία δεν εγκρίθηκε. **Τελικά με κάποιες αλλαγές που έγιναν στο κτίριο με την ευθύνη και επίβλεψη των Διευθύνσεων Μελετών Μουσείων και Εκτελέσεως Έργων Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού**, το κτίριο παραδόθηκε διοικητικά στην ΚΑ' Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων και Σάμου το 1998 και το 1999. Τον Αύγουστο του 1999 διατέθηκαν στην Εφορία και οι σχετικές πιστώσεις για την οργάνωση της έκθεσης. (...) Για τις ανάγκες της έκθεσης **χρειάστηκε η ανάπλαση του εκθεσιακού χώρου**. Ανταποκρινόμενη στο κάλεσμά μας η κα Αγνή Κουβελά κατάφερε με ευρηματικές λύσεις και εντατική εργασία να καταστεί το εσωτερικό του δευτέρου ορόφου (3η στάθμη) ενός κτιρίου του 1970, κατάλληλο για μια έκθεση του 2000.»

Η δημιουργία του **Μουσείου Προϊστορικής Θήρας** στην τρίτη στάθμη του κτιρίου του Ιω. Κουμανούδη παρουσιάσθηκε στο «Αρχιτέκτονες», τεύχος 23. Αποτελεί έργο αποκλειστικά δικό μας από το οποίο δε χαρίζουμε ούτε κεραία!

Σημειώσεις

- ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ, Περιοδικό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, τεύχος 23, Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2000
- ΥΠΠΟ/ΔΜΜ/54048/2.11.1995
- Εφημερίδα Η Καθημερινή, Κυριακή 19.03.2000
- Εφημερίδα Η Καθημερινή, 05.07.1995
- Εφημερίδα Το Βήμα, Νέες Εποχές, 20.07.1997
- Εφημερίδα Η Καθημερινή, Κυριακή 26.11.2000
- Εφημερίδα Η Καθημερινή, Κυριακή 31.08.1997
- Επιστολή του καθηγητή Χ. Ντούμα προς τον Υπουργό Πολιτισμού, 31.01.1991
- Ενημερωτικό Σημείωμα 08.11.1994 της ΔΜΜ προς τον Υφυπουργό ΥΠΠΟ κ. Σηφουανάκη
- Επιστολή του καθηγητή Χ. Ντούμα προς την εφημερίδα Η Καθημερινή, 16.10.1996
- Εφημερίδα Η Καθημερινή, Οκτώβριος 1996
- Εφημερίδα Το Βήμα, Νέες Εποχές, 07.11.1999
- Μουσείο Προϊστορικής Θήρας, Συνοπτικός Οδηγός, έκδοση ΥΠΠΟ, Μάρτιος 2000

Φωτογραφίες

- Ο χώρος της τρίτης στάθμης του κτιρίου όπως ήταν αρχικά
- Ο ίδιος χώρος μετά τη μελετοκατασκευή
- Ο ίδιος χώρος όπως τον διαμορφώσαμε σε Μουσείο Προϊστορικής Θήρας
- Η είσοδος όπως την παραλάβαμε

Αγνή Κουβελά, αρχιτέκτων **ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΙΑΚΟΥ ΜΕΓΑΡΟΥ ΛΑΜΠΕΙΑΣ**

Κριτική Επιτροπή
Πρόεδρος: Αλέξιος Πολυζωγόπουλος (Δημοτικός σύμβουλος Λαμπείας)
Μέλη: Ελένη Πορτάλιου (επίκουρος καθηγήτρια ΕΜΠ), Παναγιώτα Τσακρίδου (αρχιτέκτων μηχ. εκπρόσωπος του ΤΕΕ), Τρύφωνας Πουρνάρας (αρχιτέκτων μηχ. ελπρόσωπος της Δ/σης Τεχνικών Υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ν. Ηλείας, Ελένη Σπάνια (αρχιτέκτων μηχ. εκπρόσωπος του ΣΑΔΑΣ)

Α' Βραβείο: Μελέτη 127000
Ομάδα μελέτης: Κωνσταντίνος Ντάφλος, αρχιτέκτων Αργυρώ Παναγούλη, αρχιτέκτων
Συνεργάτης: Ελένη Παναγούλη, φοιτήτρια αρχιτεκτονικής
Σύμβουλος: Κωνσταντίνος Οικονόμου, ηλεκτρολόγος μηχ.

Β' Βραβείο: Μελέτη 30003
Μελετητής: Ανδρομάχη Δαμαλά, αρχιτέκτων
Σύμβουλος συνεργάτης: Νάσος Βρυνιώτης, αρχιτέκτων
Συνεργάτες στην παρουσίαση της μελέτης
Σχέδια: *Nikolas Oudras*, αρχιτέκτων Αργυρώ Κλιαμενάκη, φοιτήτρια αρχιτεκτονικής

Πρόπλασμα: *Δήμητρα Μαυροφόρου*, αρχιτέκτων Γιώργος Τράντας, φοιτητής αρχιτεκτονικής· *Νίκος Τράντας*, φοιτητής αρχιτεκτονικής
Συνεργάτες μηχανικοί: «Χ. Κιρπότην, Π. Βασινωτή, Γ. Βροχίδης ΟΕ» πολιτικοί μηχ., «Α. Ασημάκης, Κ. Γεωργακόπουλος, Κ. Παπαποστόλου, Ενεργειακός Σχεδιασμός ΟΕ» ηλεκτρολόγοι-μηχανολόγοι μηχ.

Γ' Βραβείο: Μελέτη 15800
Μελετητής: Εμμανουήλ Σέγκος, αρχιτέκτων
Συνεργάτης: *Anda Tiganus*, αρχιτέκτων· *Αριάδνη Κατάκη*, μηχανολόγος μηχ.· *Δημήτρης Μανιουδάκης*, πολιτικός μηχ.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΕΓΕΡΣΗΣ ΝΕΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Ο κατάλογος των 13 συνεργαζομένων γραφείων που προσελεγίσαν για να συμμετάσχουν στο β' στάδιο του διαγωνισμού, για την εκπόνηση αρχιτεκτονικής, στατικής, ηλεκτρομηχανολογικής μελέτης, του νέου μουσείου της Ακρόπολης είναι ο εξής:

ARATA ISOZAKI & ASSOCIATES
ΜΕΤΕ ΣΥΣΜ Α.Ε.

DENCO ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ Ε.Π.Ε.
Ε. ΒΑΓΙΑΝΟΣ - Κ. ΚΕΛΕΜΕΝΗΣ - Α. ΚΟΚΚΙΝΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ε.Ε.

GMP VON GERKAN, MARG UND PARTNER, ARCHITEKTEN
ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΟΞΙΑΔΗ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.
ΤΕΚΕΜ Ε.Π.Ε. - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

Γ. ΤΣΙΩΜΗΣ - Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ
WILMOTTE & ASSOCIATES S.A.
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΟΜΕΤΕ Α.Ε.
Η/Μ ΜΕΛΕΤΕΣ Ε.Π.Ε.
ΤΑΛΩΣ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ Α.Ε.

ΑΠΕΞ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ Α.Ε.- ΔΗΜ. ΚΑΤΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ PEDRO RAMIREZ VAZQUEZ - AUGUSTO F. ALVAREZ IDEA ASOCIADOS DE MEXICO
Γ. ΜΑΡΝΕΡΗΣ και ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΔΟΜΟΣΤΑΤΙΚΟΙ Ε.Π.Ε.
BURO HAPPOLD ENGINEERS
ΔΙΕΔΡΟΣ Α.Ε.

ARCHITECT DANIEL LIBESKIND
Δ. ΠΟΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ - Λ. ΠΟΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ε.Ε.
Κ. ΜΥΛΩΝΑΣ - Κ. ΚΑΡΓΑΚΟΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ε.Ε.
ΕΛ.ΤΕ.ΜΕ. Ε.Π.Ε.

Θ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΑΕΜ
STUDIO ARCH. ANDREA BRUNO
ΠΑΓΩΝΗΣ-ΧΡΟΝΕΑΣ-ΚΙΝΑΤΟΣ Ε.Ε.
ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ, Α.Ε. ΜΕΛΕΤΩΝ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

BERNARD TSCHUMI ARCHITECTS
ΑΡ.ΣΥ. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ Ε.Π.Ε.
Α.Δ.Κ. ΑΡΩΝΗΣ-ΔΡΕΤΤΑΣ-ΚΑΡΛΑΥΤΗΣ, ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ Α.Ε.
ΜΗΧΑΝΙΚΗ - ΓΕΩΣΤΑΤΙΚΗ, ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ, Αστική Εταιρεία
ΜΜΒ ΟΜΙΛΟΣ ΜΕΛΕΤΩΝ Α.Ε.

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΤΑΚΗΣ ΓΑΒΡΙΑΝΣ & ΣΥΝ/ΤΕΣ Ε.Ε.

ΒΕΤΑΠΛΑΝ Α.Ε.Μ.
ΛΙΟΝΤΟΣ & ΣΥΝ/ΤΕΣ Ε.Π.Ε.
Ν. ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΥΝ/ΤΕΣ Ε.Π.Ε.
ΑΛΚΩΝ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ Ε.Π.Ε.
TEAM Μ-Η ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΜΗΧ/ΚΟΙ Ε.Π.Ε.

ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ - ΓΡΑΦΕΙΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ν. ΤΟΜΠΑΖΗ Ε.Π.Ε.
ΕΤΕΣΜ Γ. ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ - Χ. ΤΕΛΕΙΩΝΗΣ Ε.Τ.Ε.
Ι. ΜΥΛΩΝΑΣ - Σ. ΤΖΙΒΑΝΑΚΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.
Λ.Δ.Κ. - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ Ε.Π.Ε.
Π.-Ι. ΖΑΝΝΗΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ε.Π.Ε.

Α66 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗ και ΣΙΑ Ο.Ε.
ΔΟΜΟΣΤΑΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ Α.Ε.
Π. ΚΕΡΧΟΥΛΑΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ε.Ε.

AHRENDTS BURTON & KORALEK
Ο.Τ.Μ. ΤΕΠΕ
TRIGRAM PARTNERSHIP
MAX FORDHAM & PARTNERS
Α. ΑΣΗΜΑΚΗΣ - Κ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ - Κ. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ & ΣΙΑ Ο.Ε.

SCHWEGER & PARTNER
ΑΜΤΕ Α.Ε.
ΤΕΗΜ Ε.Π.Ε.

ΠΛΕΙΑΣ - ΔΗΜ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ Ε.Π.Ε.
Φ. ΚΑΡΥΔΑΚΗΣ - Ι. ΜΑΥΡΑΚΗΣ & ΣΥΝ/ΤΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟ ΜΕΛΕΤΩΝ Ε.Π.Ε.
ΑΝΤΕΜ Ε.Π.Ε.

Η. ΣΚΡΟΥΜΠΕΛΟΣ - Ι. ΒΙΚΕΛΑΣ - Κ. ΣΚΡΟΥΜΠΕΛΟΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ο.Ε. ΜΕΑΣ Ε.Π.Ε.
Σ. ΒΟΚΟΣ - Π. ΠΕΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ - Ε. ΔΙΓΩΝΗ & ΣΥΝ/ΤΕΣ Ε.Π.Ε.
Α. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ - Ν. ΛΟΥΚΑΤΟΣ & ΣΥΝ/ΤΕΣ Ε.Ε.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ Ε.Π.Ε.
ΤΡΙΕΔΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ Ε.Π.Ε.
ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ - ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΜΗΧ/ΓΩΝ-ΗΛ/ΓΩΝ Ε.Π.Ε.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΟΥ ΣΑΔΑΣ - ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ

Προς
ΥΠΠΟ
Γραφείο Υπουργού
Μπουμπουλίνας 20
10682 ΑΘΗΝΑ

Οργανισμό Μουσείου Ακρόπολης
Ηροδότου 8
10675 ΑΘΗΝΑ

Θέμα: Πορεία νέου Μουσείου Ακρόπολης

Σχετ.: Έγγραφο μας αριθμ. 26245/2.10.2000

Σε συνέχεια του παραπάνω σχετικού και πέραν του γεγονότος πως δεν έχουμε λάβει απάντηση στο σύνολο των προτάσεών μας, το Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ επανέρχεται στο θέμα και σας επισημαίνει :

α. Εκτιμήσαμε πως η αποδοχή των θέσεων-προτάσεών μας όπως αυτές αναφέρονται στην επιστολή μας και αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, θα οδηγούσε στην ομαλοποίηση διαδικασιών για την υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων.

β. Ειδικότερα για τα θέματα των συμμετοχών στο διαγωνισμό κι έχοντας υπόψη τις εκδηλώσεις ενδιαφέροντος, επανερχόμαστε και ζητάμε να γίνει αποδεκτό το αίτημά μας για διεύρυνση των μελετητικών γραφείων (που θα λάβουν μέρος) μέσω της επανάληψης του διαγωνισμού και εφαρμογής των σχετικών διατάξεων του Ν.716/77.

Αυτό θα ισοδυναμεί με την αξιοποίηση της δυνατότητας για πολλαπλές επιλογές και προφανώς δεν θα έχει σχέση με τον περιορισμένο αριθμό μελετητικών γραφείων που έχουν ήδη εκδηλώσει ενδιαφέρον.

Κυρίως όμως τίθεται θέμα αξιοπιστίας του διαγωνισμού καθώς συνεπεία του περιορισμένου αριθμού γραφείων, τα εναπομείναντα – μετά την αξιολόγηση των τυπικών στοιχείων – δε συγκροτούν καθόλου ικανό αριθμό, ώστε να διαγωνιστούν για το επόμενο στάδιο. Πρέπει να γίνει κατανοητό πως όσοι απομένουν δεν αντιστοιχούν ούτε με τον προσδοκούμενο αριθμό που έθετε η προκήρυξη.

Με βάση τα παραπάνω παρακαλούμε να εξετάσετε σοβαρά τις προτάσεις μας αυτές, καθώς ο κίνδυνος συρρίκνωσης είναι προφανής, και μπορεί να αποφευχθεί μόνο με τη διεύρυνση της μελετητικής βάσης.

Ο χρόνος που απαιτείται για την προτεινόμενη διαδικασία, ορίζεται ως μια «στιγμή» στο επιχειρούμενο εγχείρημα για την υλοποίηση ενός έργου της κλίμακας του Μουσείου για την Ακρόπολη.

Προς
Το Ενημερωτικό Δελτίο του ΤΕΕ
Αθήνα

Θέμα: Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για συμμετοχή στις Μόνιμες Επιτροπές του Συλλόγου

Καλούνται οι συνάδελφοι που επιθυμούν να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους για τη συγκρότηση μόνιμων επιτροπών για τα επαγγελματικά θέματα του κλάδου.

Οι θεματικές περιοχές διαγραμματικά ορίζονται ως εξής:
1. Εκπαίδευση, προγράμματα σπουδών, μεταπτυχιακά, άδεια άσκησης επαγγέλματος, πρακτική εξάσκηση, συνεχιζόμενη εκπαίδευση

2. Θέματα αμοιβών ιδιωτικών έργων, συμβάσεις εργασίας, παραγωγή ιδιωτικών έργων

3. Πολεοδομικά γραφεία - θεσμικά ζητήματα - ΕΠΑΕ

4. Επιμόρφωση - σεμινάρια - κέντρα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης των Πανεπιστημίων

Προς
Το Δήμο Λάρισα
Δ/ση Διοίκησης & Σχεδιασμού
Ίωνος Δραγούμη 1
41222 Λάρισα

Θέμα: Καλλιτεχνικός διαγωνισμός για τη δημιουργία των Συμβόλων της πόλης της Λάρισα

Σε απάντηση του από 3.11.2000 εγγράφου σας, σας γνωρίζουμε ότι εκπρόσωποί μας στην Κριτική Επιτροπή του παραπάνω διαγωνισμού ορίζονται οι συνάδελφοι:

α. Τσιρούκης Θάνος του Ευαγ., τακτικό μέλος (Μεγάλου Αλεξάνδρου 41, Λάρισα, τηλ.: 041/256740)

β. Καλτσάς Νικόλαος, αναπληρωματικό μέλος (Παπακυριαζή 50, Λάρισα, τηλ.: 041/255218)

Παρακαλούμε μετά το τέλος των εργασιών της Κριτικής Επιτροπής να μας αποστείλετε τα πρακτικά των συνεδριάσεών της, απαραίτητα για την ενημέρωση των μελών μας και του αρχείου που τηρούμε για τους διαγωνισμούς.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Το Σάββατο 11.11.2000, πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του ΣΑΔΑΣ-Πανελληνίας Ένωσης Αρχιτεκτόνων, συνεδρίαση του Συντονιστικού Οργάνου των Αρχιτεκτονικών Συλλόγων και Τμημάτων της χώρας.

Στη συνεδρίαση πήραν μέρος εκπρόσωποι από τους παρακάτω Συλλόγους και Τμήματα:

- ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων
- Σύλλογος Αχαΐας
- Σύλλογος Εύβοιας
- Σύλλογος Θεσσαλονίκης
- Σύλλογος Καβάλας
- Σύλλογος Κυκλάδων
- Σύλλογος Λάρισας
- Σύλλογος Λασιθίου
- Σύλλογος Σερρών
- Σύλλογος Χανίων
- Τμήμα Κορίνθου
- Τμήμα Μεσσηνίας
- Τμήμα Φθιώτιδας

Η πρώτη συνεδρίαση, μετά τις εκλογές στον κλάδο, ήταν μαζική από πλευράς προσέλευσης Συλλόγων και Τμημάτων και ουσιαστική, καθώς ασχολήθηκε με τα θέματα:
• Προγραμματισμός και συντονισμός των δράσεων της Πανελληνίας Ένωσης, των Συλλόγων και Τμημάτων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο
• Τα μεγάλα προβλήματα του κλάδου και ιδίως αυτά του θεσμικού πλαισίου και της «ανωτατοποίησης» των ΤΕΙ.

Το 3ο βραβείο για την ανέγερση του Δημαρχιακού Μεγάρου Λαμπείας, αρχ. Ε. Σέγκος

Οι εκπρόσωποι των αρχιτεκτόνων της χώρας συμφώνησαν σε ένα προγραμματικό πλαίσιο για τα επαγγελματικά προβλήματα, την ανάδειξη και προώθηση της αρχιτεκτονικής με εκδηλώσεις και δράσεις και καθόρισαν ενιαίους στόχους για την επίτευξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων του κλάδου, ώστε η αρχιτεκτονική να ασκείται από τους αρχιτέκτονες. Γι' αυτό το στόχο αποφασίστηκε η πραγματοποίησή:

- Συνδιάσκεψης όλων των Ευρωπαϊκών Ενώσεων των αρχιτεκτόνων, στην Αθήνα
- Συνάντησης και δημιουργίας «Ομάδας επαφής» με όλες τις Αρχιτεκτονικές Σχολές
- Δημοσιοποίησης των θέσεων του κλάδου για το θεσμικό πλαίσιο άσκησης επαγγέλματος και προώθησης των στόχων για επίλυση των βασικών επαγγελματικών δικαιωμάτων μέσα από ένα συγκεκριμένο διεκδικητικό πλαίσιο.

Τέλος αποφασίστηκε η πραγματοποίηση του επόμενου Συντονιστικού στην Πάτρα, με την ευθύνη του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Ν. Αχαΐας, ο οποίος θα διοργανώσει και εκδήλωση - ημερίδα για θέματα αρχιτεκτονικής, τον Ιανουάριο του 2001.

ΨΗΦΙΣΜΑ

Στο Συντονιστικό Όργανο του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων, που συνεδρίασε στην Αθήνα στις 11.11.2000, πληροφορηθήκαμε από το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Χανίων (Σ.Α.Χ.), για το θέμα της περιοχής της παραλίας των Αγίων Αποστόλων, του Δήμου Νέας Κυδωνίας Ν. Χανίων.

Στο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Δαράτσου Δήμου Ν. Κυδωνίας Χανίων, η έκταση 600 στρεμμάτων ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ., χαρακτηρίζεται πράσινο με την σύμφωνη γνώμη της Διεύθυνσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού ΥΠΕΧΩΔΕ, με την υπ' αριθμ. 26194/7196/11.10.2000 Απόφαση, ΦΕΚ 732Δ/30.10.2000, αναστέλλεται για έξι (6) μήνες η χορήγηση οικοδομικών αδειών μέχρι την θεσμοθέτηση του Γ.Π.Σ.

Στην απόφαση αυτή είναι αντίθετη η ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, η οποία προσπαθεί με κάθε τρόπο να ανατρέψει την απόφαση του ΥΠΕΧΩΔΕ μέσω του Υπουργείου Ανάπτυξης, για να εφαρμόσει τις προτάσεις της, οι οποίες είναι μεγάλη τουριστική μονάδα τύπου VILLAGE και ένα Συνεδριακό Κέντρο.

Το Συντονιστικό Όργανο των Αρχιτεκτόνων:

- Εκφράζει την έντονη ανησυχία του για το συγκεκριμένο πρόβλημα, αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται ο πολεοδομικός σχεδιασμός, το πώς καθορίζεται η χωροθέτηση σημαντικών δραστηριοτήτων και τελικά για το τι είδος «ανάπτυξης» εξελίσσεται στη χώρα μας και με ποιο τίμημα.

- Απαιτεί την τήρηση των διαδικασιών του πολεοδομικού σχεδιασμού χωρίς κυβερνητικές παρεμβάσεις και κατά προτεραιότητα διαφύλαξη των πολύτιμων ελεύθερων χώρων των πόλεών μας.

ΤΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΑΔΑΣ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ

ΘΕΣΕΙΣ ΣΑΔΑΣ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Το κείμενο που δημοσιεύεται στη 18η σελίδα του περιοδι-

κού υποβλήθηκε στις 29.11.2000 σε συνάντηση που έγινε με τον Υπουργό Πολιτισμού και εισηγητή των συνταγματικών αλλαγών της πλειοψηφίας στη Βουλή κ. Βενιζέλο και με εκπροσώπους των φορέων που αντιτίθενται στην τροποποίηση του άρθρου 24 κ.ά. του Συντάγματος.

Στη συνάντηση εκπροσωπήθηκε και ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ από τη συνάδελφο Πετρούλα Φατούρου, η οποία παρουσίασε τη σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου (παρουσιάζεται στο σύνολό της στην ίδια σελίδα).

Στη συζήτηση που διήρκεσε τρεις ώρες, έγινε εκτενής παρουσίαση των απόψεων του κ. Βενιζέλου και των εκπροσώπων των οργανώσεων. Από την πλευρά του κ. Υπουργού έγιναν αποδεκτές αλλαγές που ανταποκρίνονται σχεδόν σ' όλα τα διατυπωμένα αιτήματα τα σχετικά με το άρθρο 24 του Συντάγματος.

Συγκεκριμένα

1. Για την παράγραφο 1 της προτεινόμενης τροποποίησης: Αφαιρείται από τη διατύπωση του κειμένου της πρότασης τροποποίησης η λέξη «έννοια» για τον προσδιορισμό των Δασών και Δασικών Εκτάσεων και τίθεται ερμηνευτική δήλωση ότι η έννοια του δάσους και των δασικών εκτάσεων ορίζεται από την, με αριθμό 27/99, απόφαση του Ανωτάτων Ειδικού Δικαστηρίου.

Αποσύρεται η αναφορά στο δικαίωμα για τη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Στην αναφορά περί κατ' εξαίρεση μεταβολής του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων για λόγους δημόσιου συμφέροντος τίθεται ο επιθετικός προσδιορισμός σπουδαίου.

Εισάγεται η έννοια της αειφορίας.

Εισάγεται η υποχρέωση του κράτους για τη θέσπιση Κτηματολογίου.

2. Η παράγραφος 3 παραμένει, αναδιατυπωμένη με τις εξής αλλαγές:

Αποσύρεται ο «οικιστικός σχεδιασμός».

Αποσύρονται οι έννοιες «δικαίωμα στην κατοικία και τις υποδομές» και «θετικό συνολικό περιβαλλοντικό ισοζύγιο».
Ακόμα διαγράφεται η παραπομπή στην παράγραφο 3 από την παράγραφο 1 για τη μεταβολή προορισμού των Δασών και Δασικών Εκτάσεων.

Προς

Το Υπουργείο Πολιτισμού
Γραφείο Υπουργού

Το Υπουργείο Πολιτισμού
Διεύθυνση Πολιτιστικών Κτιρίων
& Αναστήλωσης Νεωτέρων Μνημείων
Αθήνα

Θέμα: **Αποκατάσταση - συντήρηση κτιρίου επί των οδών Κλάδου & Βрусακίου 15**

Όπως είναι γνωστό, στο παραπάνω κτίριο, μετά από απόφαση του ΥΠΠΟ, στεγάζεται ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων.

Στη σημερινή μορφή του το κτίριο παρουσιάζει σοβαρές ελλείψεις και απαιτούνται εργασίες συντήρησης και βελτίωσης των χώρων, ώστε να καταστούν λειτουργικοί και να ανταποκρίνονται στις χρήσεις του.

Καθώς το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου προγραμματίζει δράσεις και συναντήσεις, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και με τις Ευρωπαϊκές Ενώσεις των αρχιτεκτόνων, απευθυ-

νόμενοι σε σας, παρακαλούμε να εξετάσετε τη δυνατότητα της επιχορήγησης προκειμένου να προβούμε στην άμεση έναρξη των εργασιών αυτών.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥ Ν. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗ

Μετά από αίτημα της Δημάρχου Φιλοθέης κ. Ε. Ταραντίνου-Παναγιωτοπούλου ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ έστειλε το παρακάτω έγγραφο:

Προς
Τη Δήμαρχο Φιλοθέης
κ. Ελένη Ταραντίνου-Παναγιωτοπούλου
Φιλοθέη

Θέμα: **Εκδήλωση Αρχιτεκτονικής**

Σχετ.: Η από 20.11.2000 επιστολή σας

Με χαρά λάβαμε την επιστολή σας για τη συνδιοργάνωση εκδήλωσης προς τιμήν του συναδέλφου Ν. Βαλσαμάκη.

Πρέπει να σας γνωρίσουμε πως στις προτεραιότητές μας είναι η προβολή της αρχιτεκτονικής και του έργου των συναδέλφων μας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου, στη συνεδρίασή του στις 29.11.2000, αποφάσισε την αποδοχή της πρόσκλησής σας και όρισε το συνάδελφο Γιώργο Σημαιοφορίδη (υπεύθυνο της Οργανωτικής Επιτροπής εκδηλώσεων αρχιτεκτονικής), να προβεί στις απαραίτητες συνεννοήσεις για την οριστικοποίηση της εκδήλωσης και την πραγματοποίησή της.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΑΘΗΝΑ 2004

Ενημερωτική συνάντηση πραγματοποιήθηκε από τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ με τον Οργανισμό «ΑΘΗΝΑ 2004», τη Δευτέρα 04.12.2000, μετά από αίτημα του Συλλόγου.

Την αντιπροσωπεία του Δ.Σ. ενημέρωσαν ο κ. Πυργιώτης Γιάννης, εντεταλμένος Σύμβουλος, ο κ. Γιαννακόπουλος Θόδωρος, Γ. Δ/ντής Έργων και οι Μπάτσου Βιβή και Χλόη Πατανέλη από Δ/νση Έργων.

Συζητήθηκαν τα θέματα της οργάνωσης των έργων και παρουσιάστηκε το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης καθώς και το πλαίσιο συνεργασίας του Αθήνα 2004 με τους φορείς (Γ.Γ. Αθλητισμού - ΟΕΚ - ΥΠΕΧΩΔΕ).

Εκ μέρους του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ τέθηκαν τα ζητήματα σχετικά με την απουσία της αρχιτεκτονικής από το σχεδιασμό των έργων, με την ένταξη αυτών στις λειτουργίες της πόλης και με τις αναγκαίες παρεμβάσεις αναβάθμισης της πόλης.

Ειδικότερα συζητήθηκε η πορεία υλοποίησης του Ολυμπιακού Χωριού, των χώρων διαμονής των δημοσιογράφων και επισημάνθηκε πως οι διαδικασίες όχι μόνο δεν έχουν την αποδοχή του κλάδου των αρχιτεκτόνων αλλά δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα για το επιχειρούμενο εγχείρημα. Επίσης τέθηκε το ζήτημα πραγματοποίησης εκδήλωσης και έκδοσης καταλόγου για το διαγωνισμό που είχε πραγματοποιήσει ο «ΑΘΗΝΑ 2004», εκ μέρους του οποίου δηλώθηκε πως προγραμματίζεται άμεσα η πραγματοποίησή της και η έκδοση του καταλόγου.

Το Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ θα αναλάβει πρωτοβουλίες για όλα τα θέματα που σχετίζονται με όλο το πλέγμα έργων και πα-

ρεμβάσεων, με προτεραιότητα τη διοργάνωση εκδήλωσης-FORUM για «τα ολυμπιακά έργα, την πορεία τους και την παρουσία της αρχιτεκτονικής» στο άμεσο μέλλον.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Αρχιτεκτονικές Εκθέσεις 1999-2000

Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων σας προσκαλεί στην Εκδήλωση Αρχιτεκτονικής:
Ευρωπαϊκές Πολιτικές για την Αρχιτεκτονική
Ομιλητές:
Raffaele Sirica, Πρόεδρος Εθνικού Συμβουλίου Αρχιτεκτόνων Ιταλίας
Paolo Pischiotta, Πρόεδρος Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Νάπολης

Εκθέσεις Ελληνικής Αρχιτεκτονικής
Ομιλητές:
«Τοπία Εκμοντερνισμού - Η Ελληνική Αρχιτεκτονική στις δεκαετίες '60 και '90», Γιάννης Αίσιωπος, Επιμελητής Έκθεσης
«4η έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου Βόρειας Ελλάδας», Κώστας Μπελιμπασάκης, Πρόεδρος Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης
«Αρχιτεκτονική του 20ού Αιώνα: Ελλάς», Σάββας Κονταράτος, Επιμελητής Έκθεσης
«3η Πανελλήνια Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου», Μαρία Κουρμπανά, Γενικός Γραμματέας Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Ν. Αχαΐας
«7η Διεθνής Έκθεση Αρχιτεκτονικής Μπιενάλε Βενετίας», Ηλίας Ζέγγελης, Επίτροπος ελληνικής συμμετοχής

Η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί την Πέμπτη, 21 Δεκεμβρίου 2000, ώρα 7.00 μ.μ. στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αμφιθέατρο «Λεωνίδαο Ζέρβας», Βασ. Κωνσταντίνου 48, Αθήνα.

Βραβεία Mies van der Rohe για την Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική

Μετά από πρόσκληση του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ για συμμετοχή των συναδέλφων στο διαγωνισμό για τα Βραβεία Mies van der Rohe, η επιτροπή επιλογής που συνέστησε το Δ.Σ., αποτελούμενη από τους συναδέλφους Δ. Αντωνακάκη, Χ. Σελιανίτη και Κ. Φινέ, επέλεξε τα παρακάτω έργα που θα εκπροσωπήσουν τη χώρα μας:

«Κατοικία στη Μαλακάσα» - Μελετητής: Ε. Πορτάλιου, συνεργάτες: Λ.Γκούφα, Λ.Σούνδια

«Κλειστό Αθλητικό Κέντρο στο Γέρακα Αττικής» - Μελετητές: Α.Χασάπη - Α. Σ. Σαργέντης

«Οι νέες πύλες της HELEXPO» - Μελετητές: Κ. Τσιγαρίδα, Α.Σκουβλάκης, Ν.Καλογήρου.

